

FÉNY A FÉNYBŐL

DOGMATIKUS MEGFONTOLÁSOK AZ
„EGY ISTENRŐL”

Irtta: Dr. RUPPERT ISTVÁN

KORDA R. T. KIADÁSA, BUDAPEST

A mélységből kiáltunk Hozzád . . .

FÉNY A FÉNYBŐL

DOGMATIKUS MEGFONTOLÁSOK
AZ „EGY ISTENRŐL”

IRTA:
DR. RUPPERT ISTVÁN
HITTANÁR

BUDAPEST, 1942
K O R D A R. T. K I A D Á S A

Nihil obstat. Dr. Carolus Wiedermann cens. dioec.
Nr. 5953/1941. Imprimatur. Strigonii, die 15 Oct. 1941.
Dr. Joannes Drahos vic. gen.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest.

*„Egy szent mondja: „Minden, amit az ember Istenről ki tud mondani, az nem az Isten.” Egy másik azt mondja: „Minden, amit az ember Istenről ki akar mondani, az valóban az Isten.”
(Eckhart mester.)*

Előszó

E kis könyv az Egyház kincsestárából, a dogmatikából nehéz részt, az „Egy Istenről” szólót választotta megfontolásai tárgyává. Öt részben (Van Isten. Isten önmagában. Isten tulajdonságai. Isten értelme. Isten akarata.) szól az Istenről, hoz egy kevéskét a Mindenből. Az értéke nem az, amit mond, hanem amit szeretett volna mondani és az, amit az olvasók lelkében gerjeszt. Örömmel és békével indul és azt is akar adni. Mert arra a sok kérdésre: hogy

Szabad-e örülni a búzaszemnek, melyet az ember megtalál az asztagok alatt?

Szabad-e pislákoló gyertyát gyújtani ott, ahol süt a nap?

Szabad-e, hogy örömet okozzon a hullámozó tenger partján a harmat?

Szólhat-e Istenről emberi ajak?

megkapta az Írás bátorító válaszát:

***„Ő a repedezett nádat nem töri össze, és a
füstölgő mécsbelet nem oltja ki...” (Iz. 42, 3.)***

***Ezért született a bátor cím: Fény — ha
szerény és füstölgő mécsbél fénye is — a
Fényből.***

Budapest, 1942 Vízkereszt napja.

„Sok dolgot megérteni, igazságnak Ura és Istene, még nem jelenti neked tetszeni. Szerencsétlen az az ember, aki egyébként mindent tud, de rólad semmit sem tud; boldog azonban az, aki rólad tud, ha egyébként semmit sem tud.”

(Szent Agoston.)

I. VAN ISTEN!

ISMERNED KELL ŐT

Van-e Isten?

Ki az Isten?

Ez a lét legnagyobb kérdése. És ha csak úgy egyszerűen megkérdezzük ezt és megindulunk az értelem ösvényén Isten felé, abban van jó és van rossz. Rossz benne az, hogy valahányszor okoskodunk és értelmi képletbe szorítunk olyasvalamit, amit átélni kellene, akkor maga az átélés mindig másodrendűvé válik. Amikor elgondolkozunk a szeretetről, akkor az érzés és a megélés mindig gyengébb és erőtlenebb, mintha gondolkodás nélkül egyszerűen a szív mélyéből vesszük érzéseinket. De van az okoskodásban jó is. És pedig az, hogy a magától értetődő állapot és az átélt fogalom megtisztul sok mindentől, ami belőlem ragadt rá. Tehát tisztul és önállósul. Istenről mindenkinek van fogalma, de sokszor igen-igen ködös

és emberi. Azért célkitűzésünk: Isten létének bizonyítása, mikéntjének megállapítása, tulajdonságainak kimerítése, de csak azért, hogy amit belőle megismertünk akár ködös fogalmaink megtisztogatása által, akár újak elsajátítása által, azt magunkba merítsük és éljünk vele.

1. Istent meg kell ismerni. Kell? Miért? Mert Isten ismerete nem velem született valami, hanem megszerzett ismeret. Sokunknak Isten-ismeretét még az édesanyánk adta és éppen azért még ködös és gyermeki. Nem belőlem fakadt, hanem mástól kaptam. Éppen úgy, amint kaptam tejet, kaptam ruhát, amit más gondolt ki, kaptam játékot, amit más tukmált rám és nem magam választottam. Az ismereteimet is kaptam, de ezért ezek az ismeretek magukban hordják a gyermeklélek ösztönösségét és sokszor ködét. De most már önálló ember vagyok. Az ember tulajdonsága pedig az, hogy ismereteit éppen úgy maga szerzi, amint ruháját, élelmét. Most már nem felel meg a mások által feldolgozott étel, hanem magam rágom meg. Már nem megfelelő a gyermekkornak kinőtt ruhája, gúnyája, újat kell vennem. Már nem elég a közésszetétel, melyet anyám végzett ágyamnál, magamnak kell összesímitanom tenyeremet. Most már nem elég annak a jószágos bácsinak a képe, akit Istennek elfogadtam, hanem annak ismeretében is meg kell embe-
resednem.

De nem elég megnagyobbodott és kisimított

Isten-ismeretemet elsajátítani, hanem meg is kell töltenem tartalommal, étellel. Amint ha egy szép ruhát látok, arra törekszem, hogy azt fel is próbáljam, úgy kell az újrászabott Isten-fogalmamat magamra öltönnem. Hogy megdobogjon benne a szívem, kiemelkedjenek öntudatosan és boldogan vállaim és elpiruljon az örömtől orcám. Magamra, lelkütemre kell öltönni az Isten-képet. Az új embert. „Immár vessétek le a régi embert... öltösetek magatokra az új embert, aki az Isten képére teremtetett, igaznak és szentnek.” (Ef. 4, 22—24.) Így azután nemcsak az ismeret lesz új, hanem áthat annak tartalma is. Nem lesz idegen a gondolkodás, a bölcsélet sem, hanem egy természetes Isten felé való markolás. Az elmosódott Isten-név forrás, rév, tavasz lesz számomra.

*Az „Isten”-szó anyám szájából röppent
Gyermekszájamra és nem szívemből.*

— Most úgy mondom, mint a szomjazó a

Forrást,

*Hajótörött a Révet, sarklakó az
Örök tavaszt és belsőm belerendül.*

(Mécs: Szavak történelme.)

2. A másik nagy kérdés: Hogyan ismerem meg Istent? A felelet egyszerű. Munkájából, teremtményeiből. Ha egy mérnök értelmében a sok-sok életben szerzett benyomásra ráömlik a termékenységnek ihlete, akkor az megduzzad értelmében és beleszakad, mint egy hömpölygő folyam akaratába. Leül az asztalhoz és a benne megfogamzott tervek megmozgatják ujjait, ki-

szaladnak a ceruza hegyére, a tustoll végére és megpihennek a karton barázdáiban. Kialakul a ház, az épület. Felölti ruháját, a stílusnak szépségét, a barokk mozgalmasságát, a gót merészségét, a román nyugalmaát. És ha kezembe veszem a kész kartonokat, akkor következtethetek arra, aki azt alkotta. A vonalak összeszakadásából, a hajlások eredetiségéből és a képnek sajátosságáról következtethetünk annak egyéniségére és tehetségére, aki azt alkotta. Beleköndül lelkünkbe a karácsonyi prefáció gondolata: „Per visibilia ... ad invisibilia.” A láthatókból a láthatatlanra következtethetünk. Az érzékelhető, tapintható, szemlélhető valóságból a láthatatlan és szellemi valóságra: a gondolatra.

Igy vagyunk Istennel is. Roppant sok mindent látok a világban, ami lett. Embert, állatot, növényt, anyagot. És ennek a sok mindennek nem önnönmagától van szépsége, mozgalmassága, lüktető élete, hanem valaki mástól. „Más”-tól, aki a mindentől különbözik és a mindent megelőzi. Akitől minden szépség, jószág és igazság származik. Hiszen látok pl. gyermeket, annak mosolyát, harmatos szépségét, imádkozó gesztusát, testének gyönyörű felépítettségét. Látom gondolkodó fejcskékjét, tipegő akaratát. És a sok-sok karikázó, elem toluító, érzékelhető szépségből, kedvességből és jószágból kell arra következtetnem, aki ezt adta, aki maga a Szépség, Jószág és Bölcsesség. Hiszen nem az apa értelme fogyatkozott, nem az anya

szépsége hervadt el, hanem a gyermekben új értelem pislákol és új szépség remeg. Azért mondja az Írás: „Ami ugyanis megtudható az Istenről, az világosan ismert köztünk, mert Isten világosan megismertette velünk. Hiszen, ami láthatatlan benne, örök ereje, valamint istensége, észlelhető a világ teremtménye óta, mert az értelem a teremtmények révén felismeri.” (Róm. 1, 19—20.)

Ez tehát az Isten megismerésének útja. Összeszedni a természetben elszórt isteni tervek, fenségesen kidolgozott kartonokat, és következtetni arra, aki alkotta azokat.

3. Istenről alkotott ismeretünk biztos ugyan, de nem teljes. Szent Pál apostollal a tükörhasonlathoz kapok. Itt egy tükör. Homorú. Vagy ha úgy tetszik, sima. Ha belenézek, akkor látom ugyan magamat, ahogy vagyok, de tökéletlenül. Nem teljesen. Csak egy metszet, tükrkép az, ami engem visszaver. De teljesen, egészen úgy, ahogy vagyok, nem mutat, mert nem is mutathat, előlről és hátulról, belülről és kívülről, felülről és alulról egyszerre. Istent is tükörben, mintegy hasonlóság által látjuk. Tudjuk, biztosan tudjuk, hogy van. Lenyűgöz a nagy tükör, a természet pompázó képe, de egészen, teljesen meg nem láthatjuk. Csak részleteket látunk. „Most részben, mintegy hasonlóság által látunk.” Kiszaladunk a megismerhetőség óceánjához kicsiny bádogkannánkkal, értelmünkkel, de a tengert bele nem meríthetjük. Most Istent ismerem, de egészen meg nem

ismerem. Érthetem, de meg nem érthetem, csak akkor, majd ha lehullanak a kicsiny bádoggannáról a földi rácsok, leesnek a magasságnak, mélységnek és hosszúságnak dimenziói, kötöttségei, akkor látjuk őt „színről-színre“.

Ismerjük meg tehát és éljük az Istent anynyira, amennyire tudjuk és képesek vagyunk. Minden, aminek nyelve van, dicséri a maga nyelvével az Urat. A természet mindent visszaad, amit neki az Isten adott. A nap melegít és világít utolsó sugaráig, míg csak maga el nem sötétedik és ki nem hül. A csillagok nem tartják vissza önzőn fényüket. A fa minden erejét gyümölcsé érleli. A virág egészen átváltoztatja magát színné és illattá, a madár összes énekeit, amiket belekottázott az Úr, kiénekli. Ember, ki nem vagy már ösztönös gyermek, neked is adnod kell, amit kapsz. Neked végtelenül többet juttatott az Úr és azért végtelenül többel tartozol, mint a lélektelen és tudatlan természet. Ha te elhallgatsz abból valamit, amit mondhatnál, ha kevesebbet értesz meg, mint megérthetnél, ha kevesebbé válsz, mint válhatnál, akkor ez kárhozatodra lesz. Ember, vezessed a teremtmények karát. Fejtsd meg a hangtalan és öntudatlan dalok értelmét.

„Quantum potes, tantum aude,
quia major omni laude
nec laudare sufficis.“

„AKINÉL NINCS VÁLTOZÁS”

A Sashegy lejtőjén hárman állottak az autóbussznál. Várakoztak. A köd már leereszkedett a hegyre és nehezen lehetett látni. A szemek azonban belefurakodtak az úttest ködébe. Valamennyien egy irányba néztek. Vártak valakit. Végre valaki, a fiú megszólal:

— Látom már apát, jön.

A gyengébb szemű édesanya érdeklődik:

— Honnan tudod, hogy ő az?

— Megismertem a mozgásáról — hangzik a felelet.

Ismereteink ködlő kavargásában, istenismeretünk lengő gyermekruhájában mi is kiszaladunk Isten utcájára, hogy felismerjük, megismerjük Őt. De mielőtt még közel érne hozzánk, mielőtt kezét szoríthatnánk, hangját hallanánk, már megismerhetjük őt. Megismerhetjük a mozgásról. Nem a mozgásáról, mert az már személyi ismereteket tételez fel, hanem csak egyszerűen így:

Felismerjük a mozgásról.

1. Minden, ami e világon mozog, azt más mozgatja. Semmi sem mozog önmagától, mert semmi sem kezdet és vég, alfa és omega, egy és millió. Örökké mozgó gépet nem találtak fel és nem is fognak. Mert ha valaki megindítaná, akkor sem volna örök, mert hiányozna a megkezdés előtti idő. Örök csak az, aminek nincsen kezdete. Örökké mozgó csak az, ami magától indul és meg nem indították.

Szobába lépek. Nincsen könyv az asztalon. Várom kell. Egyszer csak megszólal az óra ütése a falon. Elnézegetem. Egyenletesen, tisztán és szépen megy az ingája. Megy, mert elindították. Mert szorgos kezek beléje vonták, a rúgók csavarmenetébe sodorták azt az erőt, mely feszíti a rúgót és lendíti az ingát mindaddig, míg át nem ömlik egészen az erő abba és meg nem pihen. Megy az óra, mert elindították.

A hegyről a magasból egy szikla gördül alá. Elsodorja az útjába eső bokrokat, kitépi a gyenge fákat, míg végre megpihen a völgynek moháján. Legördült a hegyről, mert meglazította a tél fagya, kemény ágyából kicsalta a nap csalfa tavaszi sugara. Jön, megy, pusztít és megpihen, mert elindították, mert mozgatták.

Millió és millió éve járja útját, mintegy becsületes csősz, a mi Nap bátyánk. Kilöveli sugarait a földre. Millió és millió éve tolakodnak elő a felhők rongyai közül a naptól lopott fényeik ruhájában a csillagok milliárdjai. Néha néha elsettenkedik közöttük a hold is, hogy járja titkos éjjeli útjait, néha kerek, néha eltakart arcával. Kérdem: Ez csak magától megy? Ezt senki sem mozgatja?

Elromlott kis öcsém vasútja. Hozzám hozza. Rosszalja. Megnézem és nagy szakértelemmel megmondom a véleményyt: Elfelejtetted felhúzni, öcsém. Hogy pedig tekintélyemnek is kifejezést adjak és a bírálatnak szavai el ne maradjanak,

hozzáteszem: csacsi. Aztán vígan nekiindul a vonat. Felhúztuk.

Ember, kinek értelme van, csak nem állítod, hogy minden, ami mozog e világon, csak önmagától mozog, azt senki fel nem húzta, annak senki erőt nem adott a mozgásra?! Mert ha állítod, hogy millió éve a nap magától baktat, a csillagok milliárdjai maguktól jönnek és mennek, az energiák földbe, fába, vízbe bujtatott erői sípolnak, zúgnak, bömbölnek a nélkül, hogy azokat valaki megindította volna; mert ha állítod, akkor talán nem lesz bűn, ha azt mondom, amit tilt a Szentírás, sőt a gehenna tűzével fenyegeti azt, aki mondja. Ha igenis kereken kimondom: rakka, bolond. Mert, ha ész nem, talán a sértett hiúság visszavezet és megment a pokol tűzétől.

2. Minden, ami a világon van, nem lehet képesség is, meg cselekvés is. Nem lehet fa is, meg energia is.

Megfogom a szentély korlátját. Fa. Fa, melynek méhében izzik, lobog a lehetőség, a magasba csapó tűznek lehetősége, a téli szoba hideg levegőjének enyhítő melege. Benne van szálaiban, rostjaiban él a lehetőség: meleggé lenni. Leszakítom és tűzbe vetem. Ropogva ég és már nem fa, hanem láng. De azután mégis meggondolom, kikapom a tűzből. Fele fa, de a fele már üszök. Az energia kiszállt belőle és benne van az emelkedett hőmérséklet fokjaiban.

De a lényeg nem az, hogy fa és láng nem

lehet valami egyszerre, hanem inkább az, hogy önmagától azzá nem lehet. Vagy kezem dobja tűzbe vagy nap gyújtja lángra vagy a ránehezedő nyomás hevíti, égeti. Valami más. Rajta kívül fekvő viheti csak át az egyik állapotból a másikba.

A világon óriási energiák duzzadnak, a föld méhében tüzek égnek, a levegő rétegeiben fagyok feszülnek, kánikulák vibrálnak, viharok fenyegetnek. Minden mozog. És ha mozog, akkor a képességből a cselekvésbe valami rajta kívül álló viszi, sodorja át. Valaki, aki nem képeség, aki nem a képességtől függő cselekvés, hanem örök cselekvés és mozgás. Aki mindent mozgat. Isten.

3. Elfárad az értelem. Az idegek pályái megfeszülnek, amikor a bölcelet tiszta ösvényein feléd kapaszkodunk. De aki látni akar és még hozzá magasból és nagyot látni, annak fáradni kell. De most mégis leülünk, Uram, a Te kimeríthetetlen bölcseséged lábaihoz és fenéges nyugalmad csendjében, vihart korbácsoló, tűzhányót fakasztó cselekvésed robajában Téged hallgatunk, miképen Mózes és az ő népe hallgatott Téged a pusztában.

Egy hang kiált. Mózes hangjával: „Nem olyan az Isten, mint az ember, hogy változék!” (Számok. 23. 19.)

Egy hang kiált. Malakiás hangjával: „Én vagyok az Isten és nem változom!” (Mal. 3. 1.)

Az ószövetség szavainak dörgedelmébe beleszól Szent Jakab is az ő szelíd hangján:

Te vagy az Isten, „akinél nincsen változás!”
(Jk. 1, 17.)

És mint a ködbe bámuló gyermek örömmel kiáltunk. Megismertünk, Uram, a mozgásról. Megismertünk Téged, aki mindent mozgatsz, aki mindent változtatsz, de magad nem változol. Aki által minden lett, de aki maga az örök Van.

Nap, hold, csillagok hirdetik: van Isten. De nekem még a tenger morajánál, a földrengés vajúdásánál jobban tetszik az a piciny mozgás, az a piciny fény, az örök mécses sápadt lobogása, mely nemcsak azt hirdeti, hogy van változás és van változtató, van Isten, hanem azt is:

Itt van az Isten!

MINDENEK OKA

Szórakozik az autóbusz. Igaz, hogy zsúfolásig van, de a zsúfoltságot megenyhíti egy kis barát, egy csöpke gyermek az édesanyja karján. Kék szemeivel bátran néz az emberekre. Mindenkihez van szava, van tekintete. Motyog magában, integet, vissza-visszamosolyog. Én is barátkozom vele. Allomáshoz közeledünk, elbúcsúzunk. Lesegítem, de még hallom az édesanyjától kérdezett rövid mondatot, miközben visszamutatott reám:

— Anyuka? Miért néni az a bácsi! Célozva hosszú ruhámra.

Denken, warum zu fragen ist das höchste Menschenrecht. A legnagyobb emberi jog gondolkodni és miértet mondani. Ez a bölcséleti megállapítás nyert a kisgyermeki ajkakon, annak karikázó mosolyán és kérdéseinek eredetiségében megnyilatkozást. Az ember, aki kiszabadul a ködből és az ösztönös gyermeki fogalmak birodalmából, rögtön észreveszi, hogy a világon összefüggések vannak, hogy a világon okok vannak, melyek miértre felelnek.

1. Ezen a világon a hatóokoknak rendje érvényesül. Nincsen a világon semmi, aminek ne volna meg az elegendő oka.

Az utcán felszakad a kövezet, kirepülnek az aszfalt négyszögei és hatalmas vízsugár szökken a magasba. Miért? Csőrepedés van.

Az erdőben egy fát látok, melyet koronájától derékon keresztül egészen a tövéig felhasít egy égési sebnek fekete üszke. Miért? Villám sujtotta.

Az anyagban és jelenségekben nyugvó ható-okokat felismeri az ember, kiemeli, kihámozza, képletekbe foglalja és a jelenségek törvényszerűségét könyvekbe, tudományokba foglalja.

A miérten, az okon épül fel a tudomány csarnoka, a matematika csalhatatlan képlettömege, a bölcsélet emberi értelmet feszítő igazsága, a hittudomány magasban járó eszmefuttatásai. Minden könyvnek, mely kísérleteket ismertet, leír és megfigyel, ugyanazt a címet adhatnám: Miért? És minden könyvnek, mely megfejt, tapasztalatokat magyaráz és összegez,

annak címe: Mert. És e két pólust összeköti mint megbékélést, megoldást hozó szivárvány, ez az igazság, mert ok és okozat van. Ezáltal emelkedik a híd a tapasztalás és megértés között. Átcsap a villám a két ellentétes pólusból, a miért és mertből, a villám, az örökértékű ki nyilatkoztatás, az értelem evangéliuma: Mindennek szükségképen van oka.

2. Semmi sem oka saját magának. Sokat mosolyogtunk gyermekkori kedves olvasmányunkon: Münchhausen báró kalandjain, annak szelíd, kedves és tréfás hazugságain. Többek között azon, hogy hogyan mentette meg magát a báró önnön üstökénél fogva. Ugyanez a mosoly jár ki annak, aki azt állítja, hogy nem édesapjától vagy édesanyjától, hanem önnön-magától származott.

Ezt az igazságot, melyet mosollyal is lehet elintézni, nehéz képletbe is lehet foglalni. Minden, ami a világon van, mástól nyerte létét. De a mindenben kívül nincsen más. Tehát a minden csak egy rajta kívül álló valakitől nyerhette létét.

Ha semmi sem oka önmagának, akkor az összességükben sem bírja a világmindenség önmagában elégséges okát, mert sok senki és semmi együtt is semmit ad. Akkor az létét valakitől nyerte. Egy valakitől, akinek mindez megvan, akiben megokolást nyer a mi nyomorult szegénységünk, a felsikoltó nincsen. Akivel a sok nullából valami lehet. Aki Isten és az embert valamivé teheti.

3. De mintha volna kiút. Elmenni a végtelenségig. Meg kell próbálni. Kezemben egy virág, ez az előzőtől származik, az ismételten az előzőtől. És megindul a folyam, a nagy verseny, meg kell találnom az okság elvének elrejtett megoldását. De miközben barangolok ősoket kutatva, ugyancsak elfáradok, mert a képzelet legnagyobb megerőltetése után is csak olyan fához jutottam, melyből ez a virág is sarjadt. Ez egész utam csak a virágtól a virágig tartott. Tehát önmagában a virágban benne van az elkövetkezendő virág, de azt, hogy belőle fejlődhet, hogy önnönmagát megsokszorosíthatja, hogy életet adhat, azt mástól kapta. Egy Mástól, akihez nagy út után eltalálhatok, egy Mástól, akihez a végtelenség nagy útján eljuthatok, aki maga a Végtelen, maga az Isten.

De nem nyugszom bele. Eldobom a virágot és egy csepp vizet öntök a kezemre. Egy perc alatt elpárolog. Fentről az égről azután ismételten leesik eső alakjában. Tehát úgy látszik, hogy nem a végtelenségig menni, ez a helyes megoldás, hanem körben menni. Semmi sem vész el és semmi sem jó hozzá, hanem csak alakját változtatja.

Igen, igen, semmi sem vész el és semmi sem jó hozzá — de nem az esőcsepphez, hanem az okság elvéhez. Éppen úgy érvényes a kis cseppben, mint a nagy felhőben. Érvényes itt is, ott is, amott is. Ha pedig mindenben érvényes és minden csak ezzel az elvvel és ebben az elvben mozog, akkor valaki elindította, aki megkezdte

és aki ennek véget is vethet. Ő, aki a kezdet és a vég, az alfa és az omega.

Megbódul a fej, kifárad az agy, még akkor is, ha a bölcséletnek lankás hegyoldalait járom, amikor nagyokat pihenek és virágról, esőcseppről, gyerekemberről beszélek. Mert minden felém löki a megoldást, az üzenetet: Isten, Isten, Isten. Ezt üzeni fű, fa, virág. Ezt üzeni sziporkázó értelem, lendülő akarát és tarka képzelet. Ki azt alkotta és ki abba az okság egymásutánját belelehelte.

Az evangélium is ezt a megoldást adja, szívesen hallgatom. „Mindenek ő általa lettek és nála nélkül semmi sem lett, ami lett.” (Jn. 1, 3.) Meghallgatom Szent Pált is: „Mert benne teremtett minden az égen és a földön, a láthatók és láthatatlanok, a trónusok, az uralmak és fejedelemségek és a hatalmasságok egyaránt. Minden ő általa és őérette teremtetett.” (Kol. 1, 16.)

És azért kérdem még utoljára:
Miért van világ?
És ráfelelem az örök mertet:
Mert van Isten.

ÉN VAGYOK AZ IGAZSÁG

Vannak biztos, örök és szükséges igazságok.
Biztosan és szükségképen van igazságot adó
örök Isten.

Ezt nem is olyan nagyon nehéz bizonyítani, mert ezt hirdeti minden iskola széles e világon. Ezt az Alföld düledező kis vályogháza, ezt a fővárosnak minden kényelemmel ellátott modern iskolája. Mert minden iskola azért van, hogy igazságokra tanítson bennünket. Mind-egyiknek oromfalára rá lehet írni aranyló betűkkel programként a berlini könyvtár bejárata feletti írást: Veritati. Az igazságnak. Azoknak az igazságoknak, melyeket az ember immár évezredek óta keres és feltalál a természetnek színes köpönyege, takarója alatt. Annak az igazságnak, melyet belegöngyöltünk a matematika fehér árkusaiba, a geometria sokkiterjedésű síkjaiba, az erkölcsstan emberi karokat feszítő tanaiba, a logika kicsiszolt gondolati képleteibe.

1. Vannak örök igazságok. Olyan igazságok, melyek szükségesek és megdönthetetlenek. Ezeket hirdeti a gyermekkaroknak vékonyhangú kórusa, amikor felzeng az osztályban énekelve, vontatva az igeragozás:

Én vagyok.

Te vagy.

Ő van...

Ez ugyanis igazság, mely nyelvtani formában takarva hirdeti a fizikai valóságot: tudjuk, biztosan tudjuk, hogy mi vagyunk és rajtunk kívül mások is vannak.

Ezt hirdeti, a szükséges és biztos igazságokat, a kisgyermek számlálógépen szaladgáló ujja, amikor tanulja nagy szorgalommal az

egyszeregy titkait. Ez az az igazság, mely miatt hajbakap testvérével, ha annak több jut a cukorból, mert megszámlolva tudja, hogy több, amit a másik kapott.

De az egyszeregynek igazsága tartja a temp-lom merész gótikus íveit. Ez tartja a Lánc-híd egymásbakapaszkodó szemeit, az Erzsébet-híd feltüremelő, domború útépitményeit.

A számtan, mértan és logika törvényei mellett vannak szükségképeni erkölcsi igazságok is, melyek nélkül nem lenne igaz a levés és nem volna értelme a létnek. Igazságok, melyeket vall szegény és gazdag, bűnös és igaz egyaránt. Mindenki tudja, hogy mi a jó és mi a rossz. Mindenki tudja, hogy a rákosligeti anyagyilkos, még ha szenvedélytől elvakítva is tett, rosszat tett. És mindenki tudja, hogy a gyáros, akitől béremelést erőszakolt ki a tömeg, mert jogos volt, az jót tett, még ha neki nem is személyesen beszámítható jó, de mégis önmagában véve jó.

2. Az igazságok függetlenek a világtól. A teremtetett dolgok ugyanis az igazságoknak csupán hordozói és kifejezői, de nem azonosak az igazságokkal. Nem az igazság függ az anyagtól, hanem az anyag az igazságtól.

A múlt század végén, amikor megkezdték az Andrassy-út torkolatánál a Szent István-bazilika építését, két év múlva abbahagyták, mert látták, hogy az építész merész terveit nem bírja el az anyag. S számtani igazságokat, melyek az ívek hajlásáról, az oszlopok tartó

erejéről szólottak, azok érvényesek és örökértékűek, de az anyag csak annyiban tudja őket hordozni és megvalósítani, amennyiben ragaszkodik hozzájuk. Az építész elszámította magát és a templom egy éjjel hatalmas robajjal beomlott. Mert nem az igazság függ az anyagtól, hanem az anyag a törvényektől, az igazságoktól.

Mert ha soha ember nem rajzolt volna kört az utca homokjára, a tábla síkjára, a papírosok árkusaira, akkor is érvényesek lettek volna mindazon törvények, amelyek a körre vonatkoznak. Az igazságoknak nincsenek idő- és térbeli viszonyai, nem igazodnak az óramutatáshoz, nem a kilométerkövekhez, hanem azoknak kell igazodniuk utánuk.

Nem lehet az egyik vámhatárban ez az igaz, a másikban az. Nem lehet itt erkölcs az, ami ott erkölcstelenség. Nem lehet itt igaz, amit máshol nem tarthatok. Mert a teremtetett dolgoknak kell az örök törvények után igazodniuk és nem azoknak a teremtmények után. Még akkor is, ha nem valamit, hanem valakit mondok. Mert a valakit éppen úgy kötik, mint a valamit.

3. Az igazságok azonban nemcsak maguktól a dolgoktól, hanem az őket feltaláló értelem-től sem függnék. Az értelem ugyanis az örök igazságokat, Isten elszórt terveit, vagy még csak puritánul szólva, a világot mélységtől magasságig, széltől hosszágig csak felleli és megtalálja, de nem alkotja azokat.

Mint a bányász a földnek méhében, aki nem

alkotja, készíti a szenet, hanem csak megtalálja, lefejtí és kihozza a föld színére.

Néhány évtizede éppen úgy érvényesek voltak az elektromos sugárzásnak törvényei, érvényesek voltak a rádióhullámzásról szóló törvények, egészen függetlenül az emberi értelemről, amely csak később jött rá. Akkor is szét-szaladtak a légben az elektromos hullámok, akkor is megvolt az erejük, függetlenül az őket fellelő emberi észről. Akkor is megvolt törvényszerűségük.

A madarak akkor is repülni tudtak, amikor az ember még nem tudta megmérni a fesztávolságokat, amikor nem tudott számolni szárnyterületekben, amikor még nem tudta összegezni a benzinben rejtőző és légcsavarba átömlő energiának erejét. Amikor még fogalma sem volt arról, hogy odafent nemcsak repülni, hanem holt anyagot alulról repíteni és irányítani lehet.

Azért tehát az emberi értelemnek térdre kell omlania, amikor itt-ott megérintheti az örökkévalóság ruháját és beletekinthet az isteni értelem fényébe, amikor itt-ott elkap egy kis fénycsóvát. Térdre kell omolnia és imádnia azt a végtelen bölcseséget és végtelen erőt, mely a világba törvényeit, igazságait beleteremtette és azokat fenn is tartja.

4. Sámuel már Hélinek, a főpapnak tornácában aludt, amikor meghallott egy hangot, mely nevén nevezte. Kisurrant és megállt a mester előtt:

— Hívtál, uram?

— Nem hívtalak.

A hang másodszor és harmadszor is betöltötte hajlékát és ő másodszor és harmadszor is odaállt Héli elé:

— Hívtál, uram, hallotta szolgád.

Ekkor Héli így szólt:

— Alighanem az Úr szólít, figyelj szavára.

A mozgáson, az okságnak elvén keresztül kiáltott be lelkünkbe az Úr. Feltúrta értelmünket, megzavarta tunya álmunkat, feltápasztotta akaratomkat. Induljunk talán a megtalált Istennek nyomában. Hiszen az igazság elvezet hozzá, mely földön, légben és égen feléje taszít bennünket. „Igazság jár előtte és annak útján lépdél.” (Zsolt. 84, 11.)

Jön felénk az Isten és szól Izaiás szavaival:

„Én vagyok az Úr, az igazságot szóló és igazat hirdető.” (Iz. 45, 19.)

És ha nem akarjuk, hogy összeomoljon a mi épületünk, a mi lelkünk és életünk is, amint összeomlott a bazilika, mert nem tartotta magát a törvényekhez tervezője, akkor írjuk fel mi is az új bazilika felírását.

Aranyló mozaikok közül csillan felénk a jelszó és életprogramm:

„Én vagyok az út, az igazság és az élet.” (Jn. 14, 6.)

AZ ÉLŐ ISTEN

Veronai Szent Péter haláláról jegyzi fel a martirológium: Egy felbérelt gyilkos megleste és hátulról fejbecsapta. Amikor összezsuklott, öregedő teste elfúló, gyengülő hangjával a Hiszekegyet imádkozta. Amikor már nem bírta szóval, akkor fejsebéből bőven omló vérébe mártotta kezét és saját vérével írta az utca kövezetére a Hiszekegy első szavait.

A kiömlő vérnek harmatával szeretném Istennek létét szívetekbe írni.

A vér az életnek hordozója. A vérnek lük-tetése, száguldása és kalapácsoló egymásutánja, amikor egyik vérsejt a másikon átbukva erem falának koppanva, mint egy-egy betű írja lelkem árkusaira: Van Isten.

Szívem minden dobbanása, az élőlények karikázó mosolya, a gyenge testű, pihés madár repülése, a szélesröptű sas szárnyalása, a kis borjú reggeli puha bőgése, a tücsök riszáló csiripelése mint sokszínű fonál hímzi bele értelmem varrottasába, hogy az élők az élő Istent hirdetik.

A sok milliányi apró élet magát az Életet hirdeti.

1. A földön van élet és ez az élet más, mint a mozgás. Régente a templom tetején kakas volt, hogy bennünket az éberségre figyelmeztessen. Ma is ott látjuk sokszor a vidéki kastélyok tetején. Csikorog, zörög és forog, egyszóval mozog. Mozgatja a levegő fel- és alá-

szálló rétegződése, duzzadása, elapadása és sokszor merész nekifutamodása. Mozgását segíti alapjának rozsdásodó vasgolyója, mely lehetővé teszi, hogy követhesse a szél irányát.

De senkinek az életben nem fog eszébe jutni, hogy ettől a kakastól azt várja, hogy felborzolja tollát, kitágítsa torkát és belekiáltssa az ébredező hajnalba, a felkelő nap szégyenlős reggeli ruhájába, a reggeli ébresztőt.

Mert az élet az több, mint a mozgás. Nincsen benne bennfekvő energia, mely kiáltás formájában reggel kikiváncozhat. Nincsen szervezete, mely raktározna és kívülről és belülről kötné annak megnyilvánulásait. Igaz, hogy azért, hogy van, van célja is, de a célt egy kívülről fekvő valaki adta belé, míg az élőlény önmaga természetében hordja célját.

A csikorgó szélkakas tövében szól tehát a vallomás: Van élet és az más, mint a mozgás.

2. Élet van, de nem mindig volt, hanem lett. A geológia és paleontológia tanulsága szerint ugyanis a földnek ősbibb rétegei még nem mutatnak fel semmi életet, sőt az életnek még maradványai sem találhatók.

Ami most van: az én életem, az egyszer nem volt. Az az élet, melyet édesanyám adott és az az ő édesanyjától kapta, az nem volt egyszer. Még az ősszülőknek sem volt, hanem időben lett és adta valaki.

Sőt. Erősen időben kaptuk azt az életet, mert a világ már régen kellett, hogy legyen, hiszen először olyan hőfok uralkodott, hogy azt

nem bírta volna ki semmiféle élő csíra. Fogom tehát a pamutnak a végét és tudom, hogy vége van, csak nem tudom, hogy ki fogja, ki bo-csátja ki kezéből. Ebbe a megállapításba tehát, hogy van élet és az időben lett, bele-sír az értelem: Honnan van tehát az élet?

3. Az élet nem lehet az anyagból. Senki sem adhatja ugyanis azt, amije nincsen. Még nem történt meg és nem is fog megtörténni, hogy a diófaasztal, mely már öt éve áll a szobában, kivirágozzék. Hogy a templom márványlépcső-jére ejtett búzaszem kalászbba szökkenjen. Hogy a fázósan strázsáló telefonoszlopok, megunva a tél fagyát és hidegét, összeszedjék magu-kat és melegebb helyre baktassanak, amint el-szállnak a költözőkődő madarak. Akiben nincsen élet, abban nem is lehet életjelenség és fordítva, amiben nincsen életjelenség, abban nem is lehet élet.

Az élet csak életből lehet.

Omnis cellula ex cellula. Minden élő sejt egy másik élő sejtből van. A sejt méhében benne van az élet, ha él és csak arra vár, hogy elérkezzék az alkalmas pillanat és lakodalmi menet. Mely után megsokszorosodik. Önmaga életét másba öntve át.

4. Honnan van tehát az élet. Az Életből. Az Istentől. Attól, aki önmagától fogva bírja az életet és nem kapta sohasem más lénytől. Attól, aki nem mint párka, hanem mint gondviselő atya fogja életünknek fonalát. Sodorja, csomót köt rá és el is vágja majd. Attól az Istentől,

aki maga mondja: „Én vagyok az élet.” (Jn. 14, 6.) Attól, akiről az ószövetségi fólíánsok minden lapon hirdetik: „Deus vivus — az élő Isten”. Attól, akiről szól a nagy természet, minden élet, fűszál, madár és gyermekmosoly, arról, akiről szólnak az igék, az életnek igéi, melyek nála, benne és általa vannak.

Lelkünket megüti a Végtelennek sejtelme. Élek, és életem, mostani lélekzetvételem, szívemnek dobbanása hirdeti és értelmemnek falához csapja az örök igazságot: Van Isten, az élő Isten.

De a költő szebben mondja:

Isten, oh mondd, a világon ezt a pontot hol lelem,
A fűszálat, a bogárkát, ahol nem Te vagy jelen.
Mintha arcod mosolyogna a természet kék egén
S virágok közt járva, mintha lehelleted érezném.

(Reviczky)

Az egyéni töprengésre és a költő szavaira pedig rákondul az ószövetség öreg harangozójának, Izaiásnak szava: „Élek én, úgymond az Úr, és minden térd meghajlik előttem és minden nyelv magasztalja az Istent.” (Iz. 45, 23.)

Térdem meghajlik, nyelvem magasztal Téged, az Élőt, az Istent!

AZ ÖRÖK RENDEZŐ

Együtt utazott az arab az európaival. Mikor eljött az este, az arab letérdelt a pusztában és imádkozott. Az európai mosolygott elnézően, megbocsátón:

- Mit csinálsz?
- Imádkozom.
- Kihez?
- Istenhez.
- Hiszen Isten nem létezik.

Az arab felemelkedett imaszőnyegéről, nyugodtan hátrafordult, majd útítársára tekintve megszólalt.

— Nézz vissza a pusztába, ahonnan jöttünk. Mit látsz ott?

- Homokot.
- És mi van előttünk? — És előre mutatott.

— Úgy látszik, tevék jártak előttünk, mert lábnyomaik besüppedtek a homokba.

Az arab gúnyosan felnevetett.

— Hát elég látnod a lábnyomokat, hogy azokról tevékre következtess?

— Hogyne.

— Igen?

Erre felegyenesedett és felmutatva az égre, így szólt:

— Látod? Ott járt az Isten. A csillagok mutatják útját.

Ezzel be is fejezhetnők, mert ennél többet mondani Isten létének bizonyítására nem lehet.

Nézz lábad elé a harmatos virágra.

Nézz a permetező eső szitájába.

Nézz a fák rengő koronájára.

Nézz az emberi arcok mosolygó örömére,
eltorzult fájdalmára, hideg közömbösségére.

Nézz a fóliánsok dohos lapjai közé s lásd
az egymásután sorakozott betűknek tarka rend-
jét. Ez mind együtt harsonázva hirdeti: Van a
sokféleségben egység, van rend. Van tehát egy-
ségestítő és rendező. Van Isten.

Lássuk tehát őt mint a világ kigondolóját,
alkotóját és rendezőjét.

1. Mi a rend?

A napokban, amikor könyveimet rendeztem,
elém került kispapkorom legkedvesebb könyv-
tára: a kottáim. Nézegettem őket. Ötös vona-
lakon, mint finom, remegő huzalokon szaladó
fekete kottafejek. Hol felszaladnak a vonalká-
zás tetejére, hol leereszkednek a mélyre. Hol
sűrűn egymásbakapaszkodva tolulnak elém, hol
pedig széles fehér körben terpeszkednek. El-
gondolkozom. Ime, a szerző gondolatai, me-
lyek beleszaladnak ezeknek a kottafejeknek
sokféleségébe, keskeny és széles, fehér és feke-
télő jegyeibe, hogy sokféleségükben, különbö-
zőségükben kiadjanak egy gondolatot. A szerző
zenei élményben megélt hitét: Credót. Derü-
jét és vigalmát: Víg dalait. Mélységes szomo-
rúságát: A requiem tompán dübörgő sírhant-
jait. És ez a rend.

Egység a sokféleségben. Gondolat a sokféle-
ség tarka köntösében.

Szentbeszéd közben magamra tekintek. A vasárnapi miseruha brokátjára, az alba keményített vásznára, a kinyújtott kezek játékára, arcom összeszaladó és szétfutó gesztusaira, a hang feltörő jelentésére, melyek mind-mind sokféleségükben egyet jelentenek, egy gondolatot: Isten ígéjének meghirdetését.

2. A világ önmagában a legfenségesebb rend és harmónia.

Télen, ha sietek és az alászálló havat sikerül megfagyasztva mikroszkópom alá rejteni, akkor megláthatom annak pontos geometriai alakjait, de nemcsak egy hópehelynél, hanem a többinél is. Ha kutatom, akkor nyugodtan mondhatom: mindegyiknél. És a sok-sok szál-lingozó hópehely összességében hirdeti az egy gondolatot: Rend van benne és ezt a rendet valaki alkotta.

Elolvad a kezemen a télnek hóban hozzám küldött üzenete. Végigcsurran rajta a vízcsepp, melynek ismételten ezer és ezer formáján ugyanazok a törvényszerűségek, gondolatok nyilatkoznak meg. Ugyanazon kémiai összetétel, párolgási törvény, fagyási fokozatok hordozói a tenger cseppjei, a folyók hullámai, a harmat szemei. Rend van benne és ezt a rendet valaki alkotta.

Rend van a szervezetekben, az élőlényekben és azok kiépítettségében. Szememben egy fél milliméter kiépítettségű látóidegben 80—120 ezer idegszál sodródik össze és a fényt, az árnyékot, a külső világ fénybeöltöztetett tár-

gyait érzékeli. Egyik hozza ezt, a másik azt, a harmadik ismételten a másik színt és ez a sok összesodródik, összekavarog és kiteríti elem mint egy tarka varrottast, a kibuggyanó tavasz üde képét. Rend van és ezt a rendet valaki alkotta.

Rend van a tudományokban, melyek nem mások, mint a természetnek, a megnyilatkozó rendnek foglalatai, felhasználásai. A logika, számtan, mértan, az erkölcsstan törvényei örökek, melyeket lehet elűzni magamtól, megtaposni, de nem megsemmisíteni. A természetnek rendje nem egy kívülről a tárgyra akasztott köpönyeg, hanem mélyből fakad. Nem ruha, amit leveszek és felveszek, hanem belőlem kinövő bőr. A búzaszem mindig búzát hajt, az almafa mindig almát hoz, az embernek mindig ember az utóda, mely legkisebb részleteiben az első sejttől az utolsóig meghordozza természetének törvényeit. Rend van a természetben és ezt a rendet valaki alkotta.

3. Ki a rendező és ki az alkotó?

Mert rendezőnek és alkotónak kell lennie egyszersmind, aki nemcsak kigondolt, hanem létre is hozott mindent. A természet az nyitott képeskönyv, melynek egyik lapján víz hullámozik, másikon virág iparkodik, harmadikon öszszezúg a fa, negyediken ember emelkedik, ötödiken az egyszeregy feketedik, hatodikon a tízparancsolat kőtáblája villan elem. Minden lap egy külön remekmű, egy külön rendezés. Minden lap kigondolót és alkotót követel. Ki-

gondolónak és alkotónak, mert a gondolatait nem ráaggatta, ráterítette a természetre, mint a fehérle ruhát szárítókötélre, hanem mélyen, organikusan beleépítette. Ki kellett előbb gondolnia és azután megvalósítania, hogy legyen az előbbinek és utóbbinak sorrendje, a gondolatnak és a való anyagnak egymásutánja. Kell lennie egy mindentudó Értelemnek és mindenható Akaratnak és e kettőnek Egyben kell összefutnia, egyesülnie. Egy valakiben, aki által lett minden és aki maga a Minden.

„Mert minden háznak van építőmestere: ki pedig mindezeket teremtette, az Isten az.” (Zsid. 3, 4.)

Ó, természet titokzatos valósága, ki nem kiabálsz, hanem csak hallgatsz és csak annak adod meg csodálatos mélységed titkait, aki beléd tud nézni, aki olvasni tud belőled. Tanulni akarok tőled és nem hangos szóval, hanem hangtalan imával, a zsoltáros halk szavaival fejezem be érvelésemet.

Isten nagyságát hirdeti az ég,
Mennybolt vallja keze művét,
Egy nap a másiknak ezt harsogja át,
Erre tanítja éj az éjtszakát,
Nem hanggal, nem beszéddel
Nem hallható igékkal.
Végig a földön szárnyal ő szavuk,
Világ végéig elhal szózatuk!
Van Isten!

(18. zsolt.)

II. KI AZ ISTEN?

„ÉN VAGYOK AZ, AKI VAGYOK!”

A firenzei barátok kolostorában éjfél üt az óra. A kapu csengőjét valaki megragadja és meghúzza. Az egész házon végigkiált szava. A portástestvér nehezen kászálódik, talán jó emberi tulajdonság szerint morog és dörög is egy-kettőt, de csak úgy befelé. De a látogató türelmetlen és a csengő szól

másodszor,
harmadszor,
negyedszer, sőt
ötödször is.

Végre kinyitja a kis leső lyukat a nagy tölgyfakapun és dörögve, türelmetlenül szól ki a köpenybe burkolt alakhoz:

— Ki vagy és mit akarsz?

Tompán hangzik a válasz:

— Dante vagyok és a békét keresem.

Szunnyadozó és öntudatlan lelkünk kapuján is dörömböl valaki. Nem is egyszer, hanem többször egymásután. Dörömböl

az örök Ok,
az örök Igazság,
az örök Élet,

az örök Mozgó,
az örök Rendező.

Tudom, hogy valaki van odakint, valaki van előttem. Sőt azt is tudom, hogy azt a valakit csak így jelölhetem, hogy Valaki. Kilesek tehát öntudatom piciny világánál és belekiáltom a bizonytalanság sötétjébe:

— Ki vagy és mit akarsz?

1. Ki az Isten? Mi az a sajátossága, mely által minden mástól különbözik, sőt nemcsak különbözik, hanem minden teremtet „más” fölé emelkedik. Mi az, ami magában hordja az egész istenséget? Mi az Istennek lényege? Mindezt azonban talán csak egy teológus kérdezné így. Én csak egészen egyszerű és tanulatlan lélekkel Istenhez járulok és megkérdem: Ki vagy és mi a neved?

És Isten nekem is bemutatkozik. Bemutatkozik úgy, amint bemutatkozott Mózesnek a Hóreb-hegyen. Aki, amikor elmerülgetve terelgette az ő nyáját, egyszerre csak egy furcsa világosságra lett figyelmes. Egy bokor égett előtte. De ami furcsa, az nem a bokor volt, hanem az a tűnemény, hogy égett és soha el nem égett. És akkor ott, amikor levetett saruival, meggörnyedt derékka és lesütött szemekkel leborult az isteni szó előtt, mely kiharsogott és betöltötte egész lényét, meghallotta az Isten parancsát, hogy menjen és vezesse ki az ő sokat szenvedett népét a fáraó udvarából. De Mózes éppen úgy járt, mint mi. Tudta, hogy az Isten szól hozzá. — Értelméhez hozzáütődtek a sza-

vak, szemét elvakította a fény, lábát égette a puszta homokja, fülében zúgott az üzenet, bőrért perzselte a meleg, de feltette a kérdést:

„Ime, én elmegyek Izrael fiaihoz és azt mondom nekik: Atyáitok Istene küldött engem hozzátok. Ha ők azt mondják nekem: Mi a neve? Mit mondjak nekik?” (Ex. 3, 13.)

Ime, a világtörténelem legnagyobb kérdése. Az örök probléma megoldása. A történetek égbevezető csúcsa: Ki vagy, Isten és mi a neved?

És most elénk hullik Isten névjegye. Egy furcsa névjegy. De Istennek önmagáról tett tanúvallomása. Bemutatkozik az Isten egyszerűen és érthetően. Mondja a nevét.

„Én vagyok az, aki vagyok!”

Majd mondá: Ekkép mondd Izrael fiainak:

„Az, aki van, küldött engem hozzátok!”

Isten Az, Aki Van!

Ez tehát Isten neve és sajátos tulajdonsága. Ez az elénk fehérítő névjegye: „Én vagyok az, aki vagyok!” Az ő tulajdonsága tehát, amelyben egész istensége lakozik és amellyel minden más lénytől megkülönbözteti magát: Az örök magátólvalósága.

Örök: Mert nem azt mondja, hogy én vagyok az, aki voltam, és sem azt, hogy én vagyok az, aki leszek. Én vagyok az, aki vagyok, akiben nincsen múlt és nincsen jövő. Akiben nincsen tér és nincsen idő. Aki Örökkévaló.

Magától való: Ő egyszerűen van és nem volt. Ő egyszerűen van és nem lesz. Van és nem lett senkitől. Így tehát türelmetlen és ködlő lelkem

gomolygásába vakítóan belevilágít Isten névjegye: Az örök mozgó, az örök igazság, az örök ok, az örök élet és az örök rendező az Egy: A magától való örök Isten!

2. Felteszem a második kérdést: Mit akarsz? Mi Istennek célja önnönmagával? Örökké- és magátólvalóságával, mellyel csak önnönmaga rendelkezik. És mi az én viszonyom vele szemben.

Mert amint a firenzei portásnak bemutatkozott a nagy Dante, azonnal kireteszelte az ajtót. Mélyen meghajolt. Bevezette a vendégszobába és felzörgette a ház főnökét, hogy bevezesse a híres vendéget. Megadta azt a tiszteletet, ami neki járt országos hírneve után.

Mi a tiszteletnek azon formája, ami jár az Istennek és ami csakis neki jár és senki másnak? Mi az az etikettszabály, mely Istennel szemben kötelez. Előveszem tehát az örök etikettszabályzatot, az evangéliumot és kiolvassom belőle a Porotpedagógusnak, Krisztusnak szavait, melyekkel pontosan meghatározta, hogy milyen tisztelet jár az Istennek. Amikor ugyanis a sátán őt megkísértette, visszautasította őt ezekkel a szavakkal: „Írva vagy, Uradat, Istenedet imádjad és csak neki szolgálj.” (Mt. 4, 10.) Isten magátólvalóságának döbbenetes következménye tehát ez: Uradat és Istenedet imádjad! Vesd le a sarukat, amikor hozzá közeledsz, vesd le a hétköznapi és a mindennapi gondok porától szürke sarudat, kopott gúnyadat és tépett, verejtékes fehérneműdet és lépj

az Isten elé, megtisztított, menyegzős köntösben. Imádjad azt az isteni Fenséget, mely feléd száll a teremtésnek minden művéből, bokorból, magasló hegyről, oltár szárnyáról. Ismerd meg és ismerd el az Istent! Mint a teremtés alfáját és omegáját, kezdetét és végső célját. A megismerést elismeréssé kell tennünk, amikor is szavainkba belefűzzük tetteinket, és kiemelkedve csupán teremtményi mivoltunkból, értelmünkkel és akaratunkkal szolgáljuk az egyedül igaz Istent. Így lesz a szolgálóból, mely legtöbbször csak kényszer, szolgálat, mely édes és könnyű.

Forgatom kezemben Isten névjegyét. És megértem, hogy két út áll előttem. Vagy az, amit eddig követtem. A teremtmény útja, mely szolgálja Urát és Istenét, de nem öntudattal, hanem csak öntudatlanul. Vagy az ember útja, mely az értelem fényével és az akarat lendületével hajlik Isten felé. Az előbbit teszi a nagy természet, mely nem ismeri fel Urát, hanem csak éli a Teremtőtől beleégetett törvényeket. Virágzik, bimbózik, érik és hasad. Születik, eszik, iszik, pázlik és elhull. Az ember azonban tudja, hogy van egy Más, mint ő. És a világnak van egy teremtménye, kinek ő a teremtménye. És ez a felismerés belehasad az elismerés gesztusaiba, a bámulat, a csodálkozás, a szeretet, a könyörgés akcentusaiba. Beleszaíad az imádságba.

... Teremtőm, áldom alkotó kezéd.
Én az eget mindennap megcsodáltam,
És így beszéltem mindennap Veled.

(Br. Wlassich: Az ég.)

Isten etikettje, a mennyei udvartartás nyelve
az imádság. Az ember sajátja, mely szolgálás-
gából kiemeli, az ima.

ISTEN NEVEI

Felvidéken hallottam e kis történetet. Nem
hiszem el. De a gondolat nagyon igaz.

Idézést kapott a polgármesteri hivatalba a
város szélén lakó magyar. Illendőképen kimosa-
kodott, fejébe nyomta új sapkáját és bebakta-
tott a városba. A városházán megmutatta a
portásnak papírját és útbaigazítást kért. Meg
is kapta és csendesesen ment fel a harmadik eme-
letre. Köszönt. Morgás a válasz. Az asztalnál
egy idősebb úr ül, fel sem néz, csak tovább
körmöl. Csak úgy félvállról érdeklődik:

— No, mi baj?

— Behivattak, tekintetes uram!

Az irodatiszt elveszi az idézést, belenéz,
majd illendőképen kioktatja:

— Először is az ügy nem ide tartozik, ha-
nem egy emelettel lejjebb. Másodszor pedig,
nem vagyok tekintetes úr, hanem nagyságos.

Emberünk megrezzen, meggyüri kalapját.
Köszön és restelkedik. Lemegy a második

emeletre. Ott már elővigyázatosabb. Szebben köszön és alázatosabban ügyel.

— Mi jót hozott, bácsikám?

— Behívattak. Eltévesztettem az ajtót, nagyságos uram!

A magasabb rangú hivatalnok hivatali méltósággal nézi a bizony meggyűrt és megizzadt papirost, majd ő is kioktatja emberünket:

— Először is nem vagyok nagyságos, hanem méltóságos. Másodsor pedig az ügy a földszinten a kisasszonyhoz tartozik.

A magyart elborítja a méreg és meg is macskosolja magát. Csak úgy dőng a lépés lába alatt. Illendően kopog. Nem is vár választ. Belép. Térdre hull és elkesergi:

— Magyarok nagyasszonya, írást kapott a szolgád...

Embertelenné dagadt már és egyszersmind értelmetlenné is a mai kor címekben kiáltó hiúsága. Nem fukarkodnak a megtiszteléssel az emberek egymástól. Csak Istennel szemben. Nem lesz talán hiábavaló, ha felütjük a Szentírást és Isten neve elé odaiktatunk egy-két előnevet és címet, mellyel Istenünket illették.

Igaz, hogy meddő lesz a munka, hiszen csak egy csepp a tengerben, egy lélekzetvétel, egy szívdobbanás egy egész életből. Istennek nincsen neve, csak nevei, de a nevek sem nevek, hanem csak tökéletlen gyermeki gügyögések, melyek emberi ajkáról fakadtak. Hiszen akit egészen nem ismerünk, azt nem is tudjuk nyelvünkkel örök szónak pólyájába takarni, nem

tudjuk kimondani, még kevésbé leírni. Hogy mégis megteszem, annak az az oka, hogy a sok megjelölésen keresztül, melyek mind-mind egy-egy darabkát hoznak az ő ruhájából, mégis jobban megismerjük őt.

1. Isten első neve: Adonai. Latinul: Dominus. Magyarul: Úr. Görögül: Kyrios. Isten első neve tehát megdöbbentő keménységgel dobja elénk, nyomorultaknak, esendő és veszendő embereknek, kis célok aprólelkű szolgálóinak, hogy az Isten az Úr!

Úr, akinek kinyújtott keze nyomán kitárult és bezárult hatalmas robajjal a paradicsom kapuja ősszüleink mögött.

Úr, akinek szava negyven napos és negyven éjszakás vízözön hullámain keresztül csapott fel a bűnös emberek ajkáig, hogy Istent nem lehet büntetlenül meghurcolni, mert ő Úr, az élet és halál ura.

Úr, kemény és hatalmas úr, aki úgy beszél a fáraóval, hogy a Nílus vize sötétlő vérként hömpölyög, hogy a lerágott és a csonkán ég felé meredő, kifosztott természet és az elsőszülöttek kihűlt tetemei hirdetik a fagyasztó igazságot: Az Isten az Úr!

Úr, aki a Sinai-hegyen égzengés és villámlás, valamint a kiforduló föld morájában, gomolygó köd fátyolában harsonázza üzenetét: Az Isten Úr!

És mégis. Amikor Isten első megjelölésének kemény sziklába vájt mivolta belém hasít, megvigasztal ennek a szónak pontos fordítása.

Adonai annyit jelent: Dominus meus. Uram! És megértem, hogy a kemény Isten is csak értem, langyosért, gerinctelenért és puháért kemény. Úr ő, de az én Uram! És azért a Kyrioszhoz hozzátehetem az eleisont. Úr, Uram, irgalmazz!

2. Isten második neve: El. Szent Jeromos így fordítja: Celestis, Magasságbeli. Ebben a névben Isten visszavonul a portól, sártól és földtől. Fel az égbe, a szellemi javak és értékek pompázó honába. És mintha bennünket is figyelmeztetni akarna, mint egy égi harangszó, hogy hazafelé, felfelé, az örökkévalóság felé iparkodjunk, mert az a mi igazi hazánk. Az Isten ebben a szóban az alfából omegává, a kezdetből véggé változik, az okból céllá nemesül. Az Adonainak, az Úrnak megjelölése itt mintegy megenyhül és ha szabad mondani, megszelídül és megtisztul attól a vonástól, mely bennünket éppen úgy, mint Izrael fiait a pusztában, földre terített: a félelemtől. Itt eltűnik a keménység, a föld és feltűnik hívó szavával az ég. Itt már eltűnik a vizözön hullámzó, mindenkit betakaró és ellepő, fojtogató taraja, elhőmpölyög a Nílus véres habja. Felszáll a Sinai gomolygó köde, tiszta lesz a lég, kisüt a napsugár és megjelenik az eget és a földet összekötő és örök békét hirdető szívárvány.

3. Isten harmadik neve Elochim. Ez többszám, de az Egyház hivatalos fordításában így van visszaadva: Deus, Isten.

Hogy többszám, az jelenti azt, hogy csak valójában az Isten használhatja magáról a fen-séget jelentő többszámot. Csak őt illeti meg belső tartalmánál és mindenkitől, minden más-tól megkülönböztető valóságánál fogva: A mil

De jelentheti a többszám az Egy Istenben a Háromságot. A Teremtő, a Megváltó és Meg-szentelő Valóságot, a teljes Szentháromságot. Mely Háromság mint a földben magát meghúzó termékenyítő gyökér, mint a gyökérből az élet-nedvet a koronába vivő szár és megtermé-kenyült gyümölcs adja önnönegységét.

De mindenképen jelenti a többszám az isteni hatalom teljességét. Annak a hata-lomnak, melyet az ember első lehelletétől kezdve megtévedve ugyan, de a részletvillaná-soktól elvakítva, fűben, fában, ősbén, halottban és gondolatban tisztelt. Hogy ez a sok-sok hata-lom és istenség egybeolvadjon az Egyben: Istenben.

Növendéke'm nem szeretik, ha vetítés van óra alatt. De csak akkor, ha nem tud az ember mozgófilmet találni. Ha mozgófilm van, akkor mindjárt kész a vidámság, a kicsobbanó élet-öröm. Az ifjúságnak élet kell és mozgás, pez-sdülés és forrás. Mi is egymásmellé vetítjük az Istennek egy kissé egymástól különböző képeit, melyekbe hol ilyen, hol olyan formában van több a fogalomból. És az így eltérő képek gyors pergetése mozgóvá, élővé teszi a képet. Fel-enged az isteni arc keménysége, a merev szem életet és fényt, a borús homlok enyhüle-

tet kap. Megelevenedik előttem és bennem Isten képe.

De minden filmnél vigyázni kell és nagyon óvatosan kezelni. Isten arcképénél és élénk hulló névjegyenél is arra kell vigyáznunk, hogy össze ne keverjük.

Amikor egyetemisták voltunk és megkaptuk intézetünkben kispapi álmaink vágyát, a külön-szobát, akkor egy darabig azzal szórakoztunk, hogy a kiaggatott névjegyeket elcseréltük és nagyokat mulattunk, ha egyikünk, másikunk eltévedett.

Előttünk Isten névjegye. Vigyázzunk, hogy el ne cseréljük könnyelműségből és hitvány számításból. Isten neve csak a lélekben szép, még az ajkon is csak halkan fest jól. A zsidók soha ki nem mondták. Rá ne akasszuk tehát a pénz aranyborjújára, a test mezítelenségére vagy a sikernek bábeli tornyára.

Mert borzasztó lesz az ébredés, mikor békét és boldogságot keresel és örök nyugtalanságot találsz.

„LÉLEK AZ ISTENI”

Szokott munkánk fényénél foglalatoskodtunk, amikor reánk csengett ötször is lelkünk csengője. Felbúgott mint ok, mint mozgó, mint törvény, mint élet, mint rend és mi leszaladtunk az Istenhez, hogy megismerjük és kezünkbe kaptuk névjegyét. Tudjuk, hogy van,

tudjuk, hogy kicsoda. Most még egy kérdés van hátra: Milyen az Isten? Mi az Isten azon alaptulajdonsága, melyből mint gyökérből kiszakad a többi. Mert nem az a fontos, hogy mindenki mástól meg tudjuk különböztetni, hanem őt önmagában is meg tudjuk ismerni.

1. Isten fizikai lényege, ha nem máshoz való viszonyában, hanem létének fizikai valóságában nézzük, az ő tökéletes egyszerűsége. Ami egyszerű, az tökéletes, ami nem egyszerű, az tökéletlen, romlandó és hiányos.

A vázámban lévő virág szép szirmaival, pattanó bimbóival ígész, szép és tökéletes látvány. De éppen azért, mivel összetett anyag, azért egyszersmind tökéletlen és magában hordja a rothadó kocsány, az elfeketedő szírom és a bűzös víz következményeit. Mert minden, ami nem egyszerű, hanem anyag, az kémiai részeire bomlik, az elpusztul.

Az ember még összetettebb, mint a virág és a növény, azért még halandóbb, testét tekintve. Azért vannak évszázados tölgyek, de ninesenek olyan emberek. Ha a kihűlt test mellett nem ásnánk gyorsan sírt, hogy elföldeljük, akkor előttünk indulna meg a rothadási folyamat. Előttünk fátyolozódna el szeretteink kéklő szeme, bomlana részeire ajka, foszladozna bőre, puffadna fel mosolygó arca és száradna el gondviselő keze. Mert mindaz, ami nem egyszerű, hanem anyag, az abban a pillanatban elfoszlik, kémiai összetevőire omlik, amint az életfeltételnek princípiuma elhagyja.

Istenben azonban nincsen rész és nincsen egész. Nincsen anyag és nincsen az anyagot formába öntő elv. Nincsen test és nincsen lélek, melyből a test elmúlik. Nincsen benne nemi és faji összetevő, hanem Ő tiszta és egyszerűségében a legtokéletesebb szellem.

„Lélek az Isten és azoknak, akik imádják, lélekben és igazságban kell imádniok.” (Jn. 4, 24.)

És Isten egyszerűségéről és tiszta lelki mivoltáról nincsenek megfelelő képeink, mert hiszen csak látható szavakba, képekbe tudnánk öltöztetni és ezekben a képekben sem látható az, ami láthatatlan, a lélek. Ha mégis hasonlatokhoz kell menekülni, akkor a patakpartnak harmatos fűvére telepszem.

Elöttem táncolnak, tolnak egymásra a hullámok. Van bennük energia, mely malmokat hajt, kenyeret ad és életet biztosít, de ez az energia nem látható, nem tapintható, hanem csak egyszerűen van. Isten végtelenül egyszerű és ez nem tapintható, nem látható, de mégis ebből források minden tulajdonsága.

A virágból is csak szárának tömzsi zöldjét, az ágak, a levelek és virágok színét látom és mégis mindezt a gyökér élteti. Istenben is megdöbbszent az igazság, a szépség és jószág, de mindezt a láthatatlan gyökér, az egyszerűség táplálja.

A fényt nem tapinthatom. Isten egyszerűsége az a fény, mely átjárja az ablakok üvegét, a szövet rostjait, megvilágítja azt, ami

nem volt látható, a bomlást öli, az életet fakasztja.

2. Legyünk mi is egyszerűek, mert bennünk is megvan az egyszerűség, az örök élet kipusztíthatatlan csírája: a lélek. Minden elmúlik bennünk ugyanis, csak a lélek maradandó, természetes tehát, hogy akkor a mindent fel kell áldoznunk azért, ami maradandó.

A számtanból ismeretes számunkra az egyszerűsítő művelet, mely abban áll, hogy közös nevezőre hozzuk a különböző számokat. Így hamarabb eredményhez jutunk. Legyen a mi életünk is egy egyszerűsítő művelet, mert csak akkor juthatunk hamar és biztos eredményhez, ha mindent erre a nevezőre hozunk, hogy mit használ ez halhatatlan lelkemnek. Ha ugyanis nem tesszük meg mi magunk, akkor majd leegyszerűsíti egész valónkat az élet.

Az ember olyan, mint a hernyó, mely magára veszi, magára fonja a különböző selyemszálakat, hogy amikor elérkezik a megérésnek pillanata, akkor kiszállhasson hátrahagyott gubójából, mint tarkaszárnyú pillangó. És, amint a gubó, úgy tűnik el a test is a lélek megérése után oda, ahonnan vétetett és csak a lélek marad meg. Az, ami összetett és nem egyszerű, a test, az részeire bomlik, de a lélek az halhatatlan és örökké megmarad.

Olyan a lélek, mint a tavaszi fán daloló énekes madár. Ha jő a vihar és megtépázza annak ágait, akkor is dalol és a megreccsent ágról tovareppen, mert szárnya van. Két

szárnya egyszerűsége és halhatatlansága, mely az égbe segíti.

Az élet az nagy játékrontó és kikezdi azt, és pedig legelőször, ami összetett. Vettem öcsémnek piciny korában egy vasutat és egy facsigát. A vasút régen részeire van bontva, de a facsiga még most is ott fekszik a nyári konyha sarkában. Az élet is ilyen játékrontó. Kikezdi az emberi testet, de a lélekkel nem bír, mert az nem összetett, hanem egyszerű.

A test beleöregszik a sírba. Szépsége rán-cosodik, egyenessége meghajlik, határozottsága reszketni kezd. Elomlik, lehullik a test a földre, miképen lehullik a száraz bőrről a hamvazószerda barkából készült hamuja, mely-hez a kísérő szó: „Emlékezzél meg, ember, hogy por vagy és porrá leszel!”

Legyünk tehát a lélek egyszerűségének egyszerű szolgálói. Hiszen olyan könnyű a bölcsellete: Mindíg választani azt, ami jó. Venni azt, ami jobb és küzdeni azért, ami szent. Akkor majd kitágul a látókörünk és visszanyeri eredeti formáját az egész világ. Úgy leszünk, mint a magas hegyre ért vándor, aki legmesszebb lát és úgy látja a dolgokat, ahogy vannak, egymáshoz való viszonyukban és kicsinységükben. A lélek birodalmában ugyanis felszáll a köd, eltűnnek a kis utak és rejtett ösvények, tisztán süt a nap és szípkázik a lég.

Ez tehát az egyszerű világszemlélet: Mindíg jobbnak és tökéletesebbnek lenni. Ha ez lesz a mi elvünk, akkor megkapjuk a mi életünknek

súlypontját, a „pondus aeternitatis”-t, az örökkévalóság, a lélek súlypontját, mely belerögzít bennünket a halhatatlanságba. Akkor nem lesz az örök élet odaát kezdődő titokzatos valami, hanem a mi életünk megkezdett örök élet lesz. A halál pedig nem lesz számunkra pont, hanem vessző, nem lesz hóhér, hanem életajtó megnyitója.

Egyenes lesz az utunk, mert Isten akarata lesz az iránytűnk. Tiszta és biztos lesz életünk patakja. Elszalad várak, iskolák, családi tűzhelyek és hivatalok mellett, de azok csak visszatükröződnek és nem állítják meg célja felé való sietésében a folyót.

Viszünk a völgyből, a siralomvölgyből, de csak annyit, amennyi szükséges a lélek életéhez.

Az egyszerűség lesz a mi gyökérszálunk, amelyen keresztül felszívunk az ideátból annyit, amennyi szükséges, hogy az örök Nap felé törjünk, bimbót fakasszunk, virágba szökeljünk és gyümölcsöt, az örök élet gyümölcsét hozzuk.

*Ne hagyj, Uram, megülednem,
Sem eszmémben, sem kényelmemben,
Ne tűrj megállni az ostoba vannál,
S nem vágyni többre, kis mai magamnál.
(Sik: Ments meg, Uram!)*

III. ISTEN TULAJDONSÁGAI

TÖKÉLETES AZ ISTEN

Amikor gyermek születik, akkor az nem több, mint síró, enni és inni kívánó lény. Lény, akiben ugyan pislog az értelem fénye, piciny gyermekujjacskáiba beleszalad az akarat ereje, de csak elrejtetten, elmosódottan. Amint fejlődik testileg, úgy keríti őt mindinkább hatalmába a lélek. Ismeretei lesznek. Fel-felcsillan a szeme, amikor édesanyja közeleg, tud megijedni, tud csodálkozni, lelkülete kiül fénylő gyermekszemeibe. Ajkán fakad a sok-sok miért. Kicsodálkozik belőle a lélek.

Az élet: A lélek érése a testben.

A léleknek ugyanis alaptulajdonsága a tökéletesedésnek vágya. „Mehr werden.” Többé válni, ez minden lélek hazavágyó kiáltása, minden ember titkolt, diadalmas vagy síró vágya. Természetes tehát, hogy Istennek is, mint léleknek, kell hogy első alaptulajdonsága tökéletessége legyen. Mert, ami bennünk vágy,

cselekvésre indító iparkodás, az már benne örök állapot és csendes megnyugvás.

1. Mi a tökéletesség? Tökéletes az, amiből semmi sem hiányzik. Vagy ha kerülni akarom az árnyékmeghatározást és a pozitívumnak fényes tényeibe akarom öltöztetni azt, akkor azt mondhatnám, hogy tökéletes az, akiben minden megvan, amit természete megkíván.

A kertben lehajolok. Megcsodálom a szekfűnek fésző bimbóit. Kezemben pergetem, gyönyörködöm teltségében, pompázó formáiban. Talán ki is szalad a számon: tökéletesen szép. Pedig a bimbó nem tökéletes, mert van multja és van jövője. Egymásbaboruló szirmainak hamvában van elrejtve feloldódó, csábító színe, kitörekvő kesernyés illata, a jövő virágának karcsú ígérete. Benne van a jövő. És benne van a mult. Benne van ugyanis a mag, amiből lett s benne a jövő, amivé lesz.

A földi élet az anyagban fejlődő élet, abban mindig van mult, amiből lett és mindig van jövő, amivé lesz. Részleteiben tehát lehet tökéletes, de a maga egészében magában hordja a tűnő természetnek nyomait. Mindig útban van a szebb és a tökéletesebb felé, de azt el nem éri.

Mosolygó almát emelgetek. És ebben az almában két igazság van, melyet hámozás nélkül magunkévá tehetünk: a valóság és a lehetőség igazsága. A valóság igazsága, mely hirdeti, hogy ez az alma egy almáfnak gyü-

mölcse, és a lehetőség ígérete, mely meghirdeti, hogy benne van a jövő almafájának ígérete.

A két pólus: a múlt és a jövő, a valóság és lehetőség között hömpölyög, feslik és piheg a nagy folyam: az élet.

Ezzel szemben Istenben nincsen múlt, amelyben volt és nincsen jövő, amelyben lesz, nála csak örök és változhatatlan Van van. Ő a tökéletes jelen. Benne a múlt és jövő, lehetőség és valóság eggyé olvad: folytonos valósággá, tökéletes Jelenné. Azért és így értjük meg, hogy Ő abszolút és teljes egészében tökéletes.

Maga a Tökéletesség.

2. Isten tehát tökéletes, de tökéletesek vagyunk mi is a magunk nemében. Nem azért, hogy magunkban hordjuk a múlt pozitív értékeit és jövőre vágyait, hanem azért, hogy halhatatlan lelkünk van, mi is a tökéletességnek egy valóságával rendelkezünk. És ez a valóság tud nekünk adni teljes tökéletességet, ha megismerjük és elismerjük elsőbbségét.

Éleset csikordul a clerveuxi grófi család kastélyának felvonó hídja. Két serdülő férfi táncoltatja lovát és oktatja kis öccsét, a kis Nivardot:

— Nézzed csak, öcskös. Látod, ez a kastély, ennek minden pompás paripája, a sok-sok erdő, mező és föld mind a tied, mert mi elmegyünk bátyáddal kolostorba, Istennek szolgálni.

A kis tizenkét éves öcskös azonban fejét csóválgatja.

— Nem, nem, bátyám, ez nem jó csere, mert ti elviszitek magatokkal az örökkévalókat és itt hagyjátok nekem az ideigvalókat. Elmegyek én is veletek, Istent szolgálni.

Aki a tökéletességet nem magában, nem halhatatlan lelkének kivirágoztatásában keresi, az eltévesztette az utat, mert a tökéletesség magját önnönmagunkban hordjuk. A tökéletesség bennünk élő vágya csakis bennünk és általunk lehet valósággá. Azért el kell hagynunk mindent, hogy magunkra találjunk.

És magunkban mennyországunkra találjunk. Hiszen olyan nagyon szépen mondja egy indiai vers:

„In der wirren Welt,
Seele du waerest verloren,
Waere nicht Gottes Himmel in dir
Ewig auch in dir geboren.”

A tépett, vad világban bizton odavesz a lélek, ha Isten világa meg nem született volna benne. Önmagában.

Úgy kell tennünk, mint az evangéliumi ember, aki kint a földön kincset talált. Nosza, hazaszaladt és eladta mindenét, hogy megvehesse azt a földet, melyből a kincs kifordult. Kincset találhatsz Te is magadban. Csakhogy el kell adnod mindent, hogy azt kiemelhesd, azzal szabadon rendelkezess.

Önnönmagunkban él a tökéletesség vágya,

melyet le nem vethetünk. Bennünk van és természetünkbe van írva:

Mindíg több és jobb!

Semper plus et melia!

Fogadjuk tehát meg az evangéliumi szót, mely lehet felszólító mód, de lehet felkiáltó parancsolat is az Úr ajkáról:

Legyetek tökéletesek!

Legyünk jobbak, szebbek és tökéletesebbek, hiszen csak ez lehet a mi örömünk és boldogságunk. Csak szürke és tucattlelkek ne legyünk, amikor mások is lehetünk.

Legyen azért imádságunk a költő szava:

„A virágtalan, gyümölcstelen ágtól,

A meddőségtől, a lanyhaságtól,

A naptalan és esőtlen égtől:

Ments meg, Uram, a szürkéségtől!”

(Sik: Ments meg, Uram!)

A TERMÉKENYÍTŐ ISTEN

De nagy tolvaj is az ember!

Benne van ugyanis a vágy többé s jobbá válni. Az utak, melyeken elindul, hogy ezen vágyát kiteljesítse, különbözők, de végül is mindig egybetorkolnak és arra vezetnek, hogy az ember besettendkedjék az Isten műhelyébe és meglopja Urát. Minden ember egyetért ugyanis abban, vagy tudattal vagy tudatlanul, hogy a tökéletesség keresésében a kimeríthetetlen forrás mindig a természet marad.

Elleste a kétszer kettő négy törvényeit,

a fa keménységét, a szikla rendíthetetlen mozdulatlanságát, kitapogatta a vas hasznát és mindezt összeadvá építkeznek. Épít kupolás templomot, épít viskót, de azon törvényszerűségek, anyagok, valamint minták segítségével, amit a természet műhelyéből orozott el.

Ellesi az emberi vonások hajlékonyságát, az indulatok kitörő pírját, az ijedtségnek elhalványuló sápadtságát. Mindezt eltanulja és rögzített vászonra festi.

Ellesi, kihámozza, kirázza a természetből a nagy adottságokat és törvényeket, hogy azokból építsen önnönmagának kényelmesebb életet.

Die Kunst ahmt die Natur nach! A természetet utánozza a művészet és annál tökéletesebb a művészi munka, minél többet és jobbat hoz a természetből, annak sokszínűségéből és kimeríthetetlen bájából. Természetes tehát, hogy annál tökéletesebb lesz az ember önnönmagában, erkölcsi valóságában, minél inkább megvalósítja azon erkölcsi törvényeket, melyeket a nagy Isten a világba belesímített, belealkotott.

1. Istenben megvannak az összes dolgok tökéletességei, szépségei és igazságai. Mert senki sem adhatja azt, amije nincsen. Isten adta őket a természetbe, kell hogy meglétezéséből nyújtsa azokat.

Kezemben megcsillogtatok egy szépen csiszolt poharat. A napfény törik és szikrázik benne. Az átlátszó üveg néhol szikrázva magasba ugran, néhol a gömbölyítésnél széles arccal mosolyogni látszik. Szép rajta a szálló-

fűrt, az egymásbakapaszkodó szörlőszemek gerezdje. És miközben gyönyörködöm, eszembe szökken az igazság, hogy ennek a szép csiszolásnak minden pici gondolata, anyagának minden tökéletessége benne élt abban a mesterben, aki ezt alkotta. Mert mindenki csak azt a gondolatot, azt az ügyes ujjakba bújtatott elgondolást reszelheti és simíthatja bele a síma üvegfalba, mely benne megvolt.

Elnézem az alba gyönyörű csipkéit. Azt az átlátszó és könnyű hullámzást, melyben élém tolul az a sok minta, az az egymásbakapaszkodó ezer és ezer öltés, mely élém eleveníti a gondolatot. Tudom, hogy nem gyermek, hanem csak szakértő csinálhatta, mert a gyermekkezeknek butus tompasága, értelmüknek szűk határából nem hullámozhat élém a munka szépsége, mert senki sem adhatja azt, amije nincsen.

Ha tehát a természet képét nézem, annak arcáról fejtegetem a szépség hamvasságát, az igazság határozott kérlelhetetlenségét, akkor tudom, hogy aki ezt alkotta, abban benne van annak minden bája, virágzó szépsége, természet jelentő ígérete. Tudom, hogy benne van a legkisebb hópehelyt kristályba merevítő törvény, a bolygókat millió és millió fényévre szétdobáló és mégis összetartó csillagászati erő. Tudom, hogy minden tökéletességnek meg kell lennie az Istenben, mert senki sem adhatja azt, amije nincsen.

Csak most, miután elmém megfoghatóan

elém adta Isten ruhájának szegélyét, hallgatom az ajkáról szóló tanúvallomást: a kinyilatkoztatás szavait:

„Aki a fület alkotta, az nem hall? Vagy, aki a szemet teremtette, az nem lát?” (Iz. 66, 9.)

„És én, aki másnak termékenységet adok, terméketlen vagyok?” (Bölcs. 13, 3.)

Szól az Úr, a te Istened!

2. A tökéletességre vágyódó embernek tehát egyetlen példaképe: Isten, kiben az erkölcsi tökéletesedés minden kelléke megvan. Mert aki engem alkotott és belém vágyat adott, annak meg is van az ereje hozzá, hogy a belém teremtett vágnak kiteljesedést adjon. Csak élni, utánozni kell a parancsolatait és törvényeit, nemcsak a fizika, számtan és a bölcsélet birodalmában, hanem az erkölcstanban is. Élni azokat a törvényeket, melyeket ugyan felírt a Sinai-hegyen kőtáblára is, de melyeket eltörölhetetlenül és mélyen beleírt minden ember természetébe is.

Amint a természet, mely makacs következetességgel teljesíti Isten beléje épített parancsolatait és terveit, tökéletessé válik, úgy nekünk is a természettől ellesett törvényszerűséggel és határozottsággal kell teljesíteni a belénk írt isteni szót, hogy tökéletessé váljunk.

A szobába vitt virág makacs következetességgel tárja ki leveleit, bimbóit, kelyheit a nap iránt, úgy kell nekem is a belém helyezett csírát, az erkölcsi tökéletesedés parancsolatokba öltöztetett csíráját életre keltetni.

Ez kell tehát nekem: makacsság és következetesség és annak tudása, hogy a kétszer kettő négy nélkül nem építhetek házat, az okság elve nélkül nem adhatom vissza a kapott pofont, mert hátha senki sem adta, hanem csak lett, az erkölcsi parancsolatok és követelmények nélkül viszont nem lehetek tökéletes, hanem csak torz és félbemaradt ember.

A természet nem ismer ugrást és mindig visszatér. Ha nem teljesíted azokat a törvényeket, melyeket kér, akkor vagy visszaüt ideges, remegő kezedre vagy elhajlott gerincedre vagy kiszáradt, felégett kedélyedre.

És ha Mesler, a kiváló csillagász úgy következtetett az Uránuszra, hogy foltot vett észre a Napon, akkor nekünk is úgy kell következtetnünk meghurcolt, boldogtalan énünkről arra, hogy más elvekben kell keresnünk üdvösségünk csillagát, megváltásunk zálogát. Meg kell látnunk az árnyékot, melyet a megtaposott erkölcsi törvény vetett reánk, hogy annak fényébe öltözködhessünk.

Ember!

Ki ülsz a tökéletes tudás utáni vágyadban a kis mikroszkópod mellett és figyeled az egy vízcseppben úszó apró kis állatkák ezreit.

Ki csodálkozva látod a kémiai vegyületek törvényszerűségeit.

Ki ülsz íróasztalodnál a számsorok labirintusánál és keresed a számtani törvények megismétlődését.

Ki ceruzádat végigszalasztod a kartonon és görög betűkkel hajlási szögeket és mértani törvényszerűségeket állapítasz meg.

Ki a logikai törvények tökéletesedését tanulmányozod immár évezredek óta.

Ki imádod az Istent:

a csillagok világában,

a számsorok sűrűségében,

a gondolatok rendjében,

imádjad az Istent az erkölcsi törvények kívánalmaiban is.

Ne akarj okos lenni és képzett, hanem először derék és becsületes!

LEGYETEREK TÖKÉLETESEK

Michelangelo halhatatlan művéről, a „Mózes”-ről, mely a római San Pietro a Vincoli-templom jobboldalán áll, jegyzi fel a művészettörténelem a következő kis történetet. Amikor a szobor már készen volt és a benne rejlő erő a tekintet határozottságán, a kezek feszülő fegyelmén és a térdizmok megfeszülő játékán majdnem kirobbant a műremekből, akkor a művész átfogta a nagy kötömböt, meg-
rázta, majd kezébe kalapácsot kapva, rávágott a szobor jobb térdére e szavakkal:

— Szólalj meg hát végre!

A történet hitelességét hirdeti a jobb térdről lehántott márvány.

Isten legtökéletesebb műve, amit e földön alkotott: az ember. Benne megvan mindaz,

amit a halhatatlanságból, a végtelenségből Isten az emberbe szoríthatott. És ezen műremek előtt is joggal állhatna meg Teremtője, hogy rá-suhintson és rádörögjön e szavakkal:

— Szólalj meg hát végre.

1. Az ember Isten legpompásabb műve, műremeke, kiben megvan az élet teljessége. Igen, igen. Bennünk megvan az élet teljessége. Az élettelen kristályok csillogó tömege, az arany tompa fénye, a gyémánt szemet vakító tökéletes törvényszerűsége közel sem jöhet az emberhez, akiben minden törvény nemcsak megvan, hanem él, dobog, lüktet és vágat.

E széles világra kitergetett sok-sok gyepszőnyeg és virágminta, a tavasznak, nyárnak, ősznek és télnek tarkamintájú szöttese hozzánk képest holt, akik látni, tapintani és érezni tudjuk a világot és magunkat.

A magasba röppenő madár, a legszebb hangon éneklő pacsirta mind-mind csak kontár, ha Isten dicséretét éneklí az emberhez képest, mert az ember nemcsak dallamot tud adni, hanem szöveget is. Nemcsak dicsőíti az Istent öntudatlanul, hanem az öntudatnak mélyéből imádkozik hozzá. És ennek az értéknek egyetlen határoltága, az anyagi mivolta is eltűnik, a test is kikopik életünkben, hogy odaát a lélek a maga mezítelen szabadságában dicsőíthesse urát. Képére és hasonlatosságára teremtette Isten az embert, de igazán hasonló csak az ítélet napján lesz, amikor a lélek ereje majd egészen áthatja, lelkivé teszi a testet,

mint az Apostol mondja: „Midőn megjelenik, hasonlóak leszünk hozzá.” (Jn. 2, 3.)

2. A legtökéletesebb az ember azért is, mert benne nemcsak hogy megvan a lélek és az élet teljessége, hanem mert őt az Isten közvetlenül teremtette. A többi teremtmény mindmind csak nyoma az Istennek, mely jelzi, hogy ő járt arra, miképen a hóba nyomódott nyomok jelzik, hogy erre járt a vándor. Az ember azonban nem Isten nyoma, mely csak jelzi Őt, mely felett továbbhaladt, hanem saját képére és hasonlatosságára kiformált valóság. Isten keze műve.

A teremtés hat napján szinte visszhangzik a sok: „Isten akarta, hogy legyen és meglett minden.” De maga az Isten soha még nem jelent a mélységek fölé vont sötét drapériák előtt. Csak a hatodik napon, amikor már minden megvolt, akkor lépett a teremtés színpadára, hogy most már maga, sajátkezűleg alkosson. Mekkora pillanat:

„... És végre lomhán megmozdul a sár.
Isteni ujj kavar, gyúr, épít és formál,
S kemény tagokban áll a könnyű por már,
Mezítelen ember emelkedik...”

(Sárközy: Genézis.)

Ez már önmagában nagy dolog, hogy mi nem lettünk, hanem bennünket Isten sajátkezűleg alkotott. Homlokunkat, arcunkat, dobbanó szívünket, egész testünket Ő készítette. De ami

ennél is fontosabb és döbbenetesebb, hogy nemcsak tökéletes testet, hanem a halhatatlanságnak csíráját, a lelket is belénk teremtette.

Testünk nem nyom, hanem Isten képe, Isten hasonmása, avagy pontosan: képe és hasonlósága.

3. Ezt a roppant nagy értéket, az istenség bennünk rejlő csíráját napfényre kell hozni. Miképen Michelangelo a márványszoborra, úgy üt rá az a nagy tény is a mi lelkünkre:

— Szólalj meg hát végre!

Legyünk a bennünk rejlő Isten prófétái, királyai és papjai.

Prófétái. Akik abból, ami van, tudnak következtetni arra, aki azt alkotta, akik a jelenvalókból az elkövetkezendőkre következtetnek. Legyen a mi tisztünk a karácsonyi prefációnak szava: *Ut dum visibiliter Deum cognoscimus per hunc in invisibilia amorem rapiamur.* Isten megtestesült fia láttán a láthatatlan Isten szeretetére ragadtassunk. Lássuk meg abból, ami van, azt, aki maga az örök Van.

Királyai. Azért teremtettünk a hatodik nap végén, hogy uralkodjunk mindazon, ami a hatodik nap közben teremtdött. Mert a teremtmények önnönmagukban csak nyomok, melyeken Istenhez juthatunk. Uralkodjunk a teremtményeken, mert ha nem, akkor ők uralkodnak majd rajtunk. Nálunk van az élet teljessége és értéke, át ne engedjük másnak. Mert nincsen három út: vagy uralkodni, vagy pedig

szolgálni. Az uralkodás felemelő, a szolgálat lenyomó.

Papjai. A pap kötelessége az áldozathozás. Éspedig a legdrágább, a legkedvesebb bemutatása Isten oltárán. Úgy, mint Abel áldozott legszebb bárányában és Ábrahám egyetlen fiában, vagy ha szabad utoljára felhozni, mint az Atya áldozott Fiában. Nekünk is meg kell hoznunk ennek a világnak áldozatát. Le kell erről mondanunk, hogy megkaphassuk azt. Áldozatos élet annyi, mint lelki élet.

Az élet teljességének birtokosai: Próféta, királyok és papok, emberek, teljesítsétek hivatástokat.

Szólaljatok meg végre!

A JÓ ISTEN

Diákkorunk legkedvesebb olvasmányai közé tartozik Móricz Zsigmond könyve: Légy jó mindhalálig. A gyermeki szív becsületes, egyszerű jóságának kicsorduló sorai ezek. Nem különös történet, csupán egy hazulról elkerült diák igyekezete emberebb emberré, vagy ha úgy tetszik, jobb emberré lenni.

Hazulról elkerült lelkek vagyunk. Isten tenyeréből kikerült emberfiak. Mindegyikünk más és más úton járja életútját, de végül is mindannyian egy kézbe: A minket teremtő és kibocsátó Atya kezébe kerülünk vissza. A kezdetől a végig, kibocsátástól a hazaérésig

van életünk pályája, mely fölé szeretném néhány gondolatban odahímezni:

Légy jó mindhalálig!

Légy emberebb ember!

Légy jó ember!

1. A jóság, az tökéletesség, mely mást is tökéletesíteni képes. Tökéletesség, mely után valamennyien vágyunk.

A gazda kimegy a júniusi napokban és végigjárhatja tavaszi munkáján, a kalászbaszökkenő és sárguló vetésen szemét. És ha látja, hogy annak szára duzzadt és magas, szemei szemérmesen, de domborodva húzódnak meg a kalász mélyén, akkor örül a maga egyszerű és szenvedélymentes örömeivel:

— Na, jó lesz a termés, jó lesz a gabona.

És ebben a néhány szóban benne van a jóság másik tulajdonsága is: nemcsak tökéletes, hanem tökéletesítő. Ezekben a szavakban benne a jövő is. Otthon növekedő pendelyes gyermekei gömbölyödő arca, az elkövetkezendő tél meleg cipója, langyos szobája. A termés jósága az ő életének jóságát is jelenti.

Almát veszek a kezembe. Húsos gyümölcsén hízik a szemem. Nézegetem, forgatom és látom, hogy gyümölcsét a féreg sem kezdte ki. Tehát egészséges, teljes és tökéletes. Megelégedetten mossa, hámozza és fogyasztja az ember, mert tudja, hogy egészséges húsa táplál, erősít és izmosít.

Jó az Isten, mert Ő tökéletes önmagában. Teljes Ő, mert mindaz, amit az ember szépet,

jót és igazat lát, az mind belőle származik. Sőt ezek a szépség, jóság és igazság megnyilatkozásai csak piciny szilánkok a nagy egészből, porszemek a hegyből, harmatcseppek a tengerből. Csak „a részben” és a „rész” által látjuk most Őt és nem teljességében. De ha már a részletvillanások is ilyen fényt adnak, akkor jó, hogy csak részleteket kaptunk, mert az egészet el nem viselhetnők. Akkor jó, hogy csak „fény a fényből” a mi igazságunk, szépségünk és jóságunk. Ez a tökéletesség és jóság azután boldogít és eltölti az emberi szívet, mert még a tudós pergamentarca is mosolyban gyönyözik, még a fáradt szíve is felbuzog, amikor egy kis igazságot megtalált a nagy egészből. Még a legfáradtabb ember is megifjodik, amikor a gyermekszemek bársonyán járhatja tekintetét.

Jónak lenni tehát annyi, mint teljesnek és egésznek lenni. Ez a jóságnak magva: a teljesség. Mindazt, ami bennem van: értelmemet, akaratomat és érzelmemet olyanná tenni, amilyenné tenni csak tudom. Hiszen az öntudatlan természet kivonja a földből mindazt az erőt, amit csak talál. Még a kemény sziklán is zöldel a moha, mészkőn a kaktusz zöld vastagja. Kiterjeszti levelét, kiteregeti annak lapját, kinyújtja virágát a nap sugárözönébe, annyira, amennyire tudja. Soha rosszabb gyümölcsöt nem hoz, mint amilyet hozhat.

Nekem is ezt a gondolatot kell ellesnem a jóság fogalmából: Annyivá lenni, amennyivé

lenni csak tudok. Annyivá és nem többé, de nem is kevesebbé. Légy egész.

Légy emberebb ember!

Légy jó ember!

2. A jóság második tulajdonsága, hogy önmagában nem marad meg sohasem, hanem kiömlik. Isten valóban jó Isten, mert a jóságát nem bírja önmagában elviselni, hanem kiönti a világra.

Kiöntötte az ő tökéletességét a teremtésben. Hat nap alatt megcsillan a tenger ezüstje és haragos kékje, mélytüzű, piszkos zödje, kidomborodik a föld barna melle, kiemeli lombos koronáját a kis fácska, a sárból kiütözik a szagos fű. Két-két fűcsillag köszönget egymásnak reggelt és estét. És ebbe a reggelbe és estébe mint a jó Isten harsonás angyalai szólnak bele az Írás szavai:

„És látta az Isten a fényt, hogy jó!”

És visszhangzik a második nap komor állatainak döngő léptei közül:

„És látta az Isten, hogy jó!” (Gen. 1, 25.)

És összefoglalva hatodik nap, mintha nap, hold, állat és ember karban kiáltaná:

„És látta Isten, hogy mindaz, amit teremtett, nagyon jó!” (Gen. 1, 31.)

Kiöntötte az Isten az Ő tökéletességét a megváltásban. Az idők teljébe belekocog egy rozszant számár hátán a második isteni személy Betlehem kioltott lámpású utcájába. Menekülnie kell. Harminc évig csendben szenteli meg az emberi életet. Önti jóságát

vakra, bénára, poklosra és halottra egyaránt. Golgotának ormán felszegeztetik. De azóta sem lehet vele bírni. Üldözi az embert jóságával. Kergeti kegyelmének özönével. Nem lehet vele bírni, szeretete magához vonja és megmenti a lelkeket.

Kiönti tökéletességét és jóságát mindennap a megszentelés nagy művében. Amint ott lebeggett lelke a már megteremtett nagy mindenség felett, ott cikázik lelkének pünkösdi fénye minden lélek felett. Elönti termékenyítő ihletével. A gyengéből bátrát, a gyávából hőst, a bűnösből szentet farag. És ha le is döntik minden oltárát és elreteszeli minden templomajtaját, akkor is benne van a szélben, benne a fuvallatban, benne a fényben és megsímítja, megtermékenyíti a lelkeket.

Ha jó akarok lenni, akkor nekem is ki kell öntenem lelkem szépségét és tökéletességét erre a világra. Hiszen bennem szunnyadozik az, mint bimbóban a rózsza. — Csakhogy meggyűrt, fáradt és összepréselt bennem a lelkület. Ki kell pattantanom tehát ezeket a szirmokat az élet napfényébe. Bennem van a szín a maga hamvasságában és nem kölcsönzöm senkitől, csak ki kell tárnom lelkem bársonyos valóságát. Nem kell piros rúd és rizsporos rongy, a lélek nemességétől üde arcom. Színes a jóságtól. Bennem van az örökkévalóság illata. Kell, hogy kiszálljon, kiosonjon belőlem, hogy elűzze az izzadság korcsmaszagát, a farizeizmus bódító illatát.

Mint a bimbóban a rózsza, úgy van bennem a jó ember! Csak szabadítsam ki. Hiszen mindazt a jót, amit Isten rólam gondolt, melyet képességeim, vágyaim, tehetségeim szirmaiba belesímített, lelkem illatába belesűrített, azt mind-mind meg kell valósítanom. Ez életbe kinyilatkoztatnom.

Az Ige Testté lön!

Ez a szó, melyet Isten általam kiált a világ-mindenségbe, el akar hangzani.

Jó leszek tehát!

Végül mindaz a tehetség, adottság, ami bennem szunnyad, az egyszer megszűnik, mert a test és a lélek is megtér Urához. Az enyém csak annyi, amennyi gondolatot, jócselekedetet életre váltottam azzal a törekvéssel, amit Isten adott.

Csak annyi marad az enyém, amit eldobtam, amennyit meg nem tartottam.

Csak az a pohár víz, amit másnak adtam.

Csak az a darabka kenyér, amit megosztottam!

Csak az a köntös, amit másra terítettem!

Csak, ami belőlem kifolyt, az az enyém!

„Mert éheztem és ennem adtatok. Szomjaztam és innom adtatok, jövevény voltam és befogadtatok... Jöjjetek, Atyám áldottai és bírjátok a nektek készített országot!” (Mt. 25, 34.)

Szabad ugye megismételnem:

Légy emberebb, ember!

Légy jó ember!

A TÖKÉLETES SZÉPSÉG

Ez az elmélkedés vád- és védőbeszéd. A vádbeszédet Teofil Gautiertől olvasom: „Ó, régi világ! Mindazt megvetik, amit te tiszteltél. Bálványaidat porba döntötték: sovány rongyokba takart anachoréték, vérrel mocskított vértanúk, kiknek vállait a cirkuszok tigrisei tépték szét, állanak szép isteneid és istennőid oltárára. Krisztus e világra halotti lepedőt borított. A szépség szégyenkezik és szemfödővel takarózik...”

E vád súlyos és mai. Az a világ, mely olyan nagyon lihegve keresi a szépséget az arc hamvasságában, az izmok játékában és a megjelenésnek frissességében, mely ezért a szépségért mindenhez odakap: oda a rizsporhoz, oda a mesterkelt szépség rúdjaihoz, a kitépett szemöldökök hegyeihez. Ez az a kor, mely tagadja az Istent, mert nem szép neki az, aki erkölcsi törvényeibe szorítja bele azt a szépséget, mely megnyilvánulhatna.

1. Mi a szépség? A szép olyan tökéletes valami, melynek tökéletessége megcsillan. Ezzel már meg is van adva a szépség gyökere: a tökéletesség. Ami nem tökéletes, az nem is lehet maradéktalanul szép.

Megrázok egy almafát. Annak leginkább férgese hullik le. Játssza a tökéleteset, a leg hamarabb beérettet, de ha kezembe veszem, akkor végigsímíthatom szemeimmal a féregutak feketélő vájatait és rejtett alagútjait. Ami nem

tökéletes, az nem szép, még akkor sem, ha annak tűnik és annak látszik.

Még a legszebb gyermekszem kéklő mélyéből felkarikázó mosoly, tiszta tekintet sem hiánytalanul szép, mert annak szépsége is az elmúlás csíráit hordja magában. Önmagában hordja a megmerevedő szemek fénytelenességét, az eltorzult arcok csúfságát, a felpuffadt vonalak vízióját. Nem szép, mert tökéletessége mulandó és sírba hanyatló.

Nem szép még a legszebb és legpompázóbb virág sem, mert zöldelő leveleiben benne van az ősz hervadtsága, benne a földet tápláló avar tömege. Szirmai, melyek életet takarnak, a halálnak is előhírnökei, mert elmúlnak, elszíntelenednek és elrothadnak.

Maradéktalanul szép azonban az Isten, mert az ő tökéletessége a halhatatlanságba öltözködik. Én vagyok az, aki vagyok, az az ő szépségének gyökere, pompázó palástja és tündöklő ruhája. Ebben a mondatban ugyanis benne rejlik, hogy az Isten tökéletessége nem a mult fátyolába, sem a jövő szivárványszíneibe, hanem a jelen, az örök jelen szirmaiba: a lélekbe öltözködik. Azért mondja is az Írás: „Szebb vagy a napnál és minden csillagképnél. A fényhez hasonlítva különb vagy.” (Bölcs. 71, 29.)

A szépség értékmérő gondolata tehát a lélek mélysége. Minél mélyebbről fakad, annál értékesebb, minél mélyebb lelki, annál inkább időtálló a szépség vonása és a vonások

kedvessége. Még akkor is, ha a lélek szépségéhez nem járul hozzá a test arányossága, még akkor is, ha csonkák a karok és bénák a lábak. Még akkor is, ha a vértanúság bemocskított köpönyegét hordja az ember a vállán, mert mindezt átlengi, és mint megszárt fény, átszínesíti a lélek. Annak a léleknek nagysága, mely mulandót cserél a múlhatatlanért, sírba sorvadó szépséget az abból feltámadottért. Annak a léleknek nagysága, mely tudja, hogy csak nagypénteknek korbácsütéseiből, megkékült ajkairól, megnyitott szívéből van megírva az, hogy szépségbe öltözve elvakította a római katonákat.

Öltözködünk tehát a lélek szépségébe. Azokba az arcvonásokba, melyeket nem fehérrel, feketével és vörössel egyensúlyozunk, hanem melynek szereit: egyszerűség, jóság és nemesség. Ezeket az arcvonásokat nem lehet letörölni, nem hervadnak és nem is sápadnak. Nem a betegség lázrózsái, hanem az egészséges lélek kicsattanó rózsái.

2. A szépnek azonban nemcsak tökéletesnek, hanem csillogónak is kell lennie. A másik tárgyi vonás, mely mélyen gyökeredzik. Ez az a tetszés és öröm, mely bennünk támad, amikor szépet látunk. Ez az a szépség, mely elfog bennünket, amikor örök igazságokról elmélkedünk. Amikor meglegyinti lelkünk arculatát az Isten. Szívünk ugyan összeszorul, de a lelkünk szárnyal. Amikor úgy hozzácsapódik lelkünk partjához annak a szépségnek, jóság-

nak és törvényszerűségnek óceánja, mely kicsap Istennek tökéletességéből.

Ez az a szépség, mely kifordul egy madárfészek mélységéből. Amikor belenézünk egy madárfészek mélyébe, akkor meglátjuk az anya és a fiókák egymáshoz való ragaszkodásának szépségét, az megfogja lelkünket. És az összehordott szalmán, virágon strázsáló kis madárcák sárga csőrükkel, bimbózó szárnyukkal beleéneklük lelkünkbe az öröm himnuszát, mely felszalad szívünkben ajkunkra, kiszalad kezünkre és azt széttárva mondjuk, meleg hangon kiáltjuk: „Jaj, de szép, jaj, de kedves.”

Ha pedig az Isten nyoma, a természet is már ennyi szépséget szór az utunkba, hogy ámulatba ejthet, akkor milyen szép lehet az Isten, akire a Bölcsesség könyve azt mondja, hogy Ő az auctor pulchritudinis, a „szépség szerzője”. (13, 3.) Szerző, aki a maga gondolataiból csak két-három kottafejet rejtett a madárhangba, aki a maga gondolataiból csak kettőt-hármat épített bele a világmindenségbe. Aki a maga lelkének illatából csak egy pár harmatozó cseppet öntött a virág kelyhébe. És ez a pár csepp, amit mi bírtunk, ez a mi szépségünk. „Die Schönheit Gottes ist unser Zustand und unser Tat.” Isten szépsége a mi állapotunk és ez legyen a mi tettünk is. Azért elmondhatjuk Itineráriumnak, úti imádságnak:

Specie tua et pulchritudine tua, intende
prospera, porcede et regna!

A Te tekintetteddel, szépségeddel működj,
járj előttem és uralkodj bennünk!

Isten teremtményei vagyunk, tehát szépek.
Mindegyikünkben van egy sajátos szépség
Isten képéből és hasonlatosságából. És ez
elénk dobja az igazságot: Saját, belénk
lehelt szépségével pompázzunk Istennek. Ne
akarjunk mások szépségéből élni és másnak
szépsége szerint élni. Nem áll jól nekünk és
nem is lesz sajátunk. Ne irigykedjünk reá,
hanem terítsük ki arculatunkra, feszítsük ki
homlokunkra a mi világunknak, a mi belső vilá-
gunknak szépséges arcvonásait. Süssön ki
egyéniségünkön a mi napunk. Viruljanak raj-
tunk a mi rózsáink!

Ady mondja:

S az ember gyönyörű,

Ha nem olyan, mint más.

Jaj, de szép, hogy különb ember van,

Jaj, de szép a szép.

(Szép a szép.)

Azaz, „a nem olyan, mint más“-ban van az
érték. A „különb emberben“ van a szépség.
Így „szép a szép“! Azért ne töröljük le a
külső szépség keresésével lelkünk himporát.
Ne torzítsuk el az ő belénk rajzolt vonásait!
Legyünk szépek a lélek szépségével és a mi
sajátos szépségünkkel.

Heine 1848-ban kicsapongó életmódja kö-

vetkeztében súlyosan megbetegedett. Utolsó sétája alkalmával felkereste a Louvreban a milói Venus szobrát és sírva borult le eléje. Naplójában felemlíti, hogy e szavakkal fordult a csonkakezü istennőhöz: „Te, szépség istennője, kit egész életemben szolgáltam, segíts rajtam.” Venus pedig azt felelte Heinének: „Hiszen tudod, hogy nincsenek karjaim, hogy segíthetnék hát!”

E világ szépségbe, testbe és külsőbe öltöztetett szépségideálja elhagy bennünket, mert nincsen keze, mellyel felsegíthetne. Az örök szépség, Isten és annak az örök szépségnek belénk esett fénysugara, lelkünk szépsége azonban nem hagy el, mert az ő szépségprogramja a világ szemében talán rokkantsági program, de a lélek illatozó szépségének programja:

„Jobb az embernek egy kézzel, egy lábbal, egy szemmel bemenni a mennyek országába, mint két kézzel, két lábbal és két szemmel a gyehenna tüzére vettetni.”

ISTEN TENYERÉBEN

II. Józsefről jegyzi fel a történelem, hogy sokat forgolódott a népe között, hogy megismerje annak gondolkozását, bűját, baját. Egy alkalommal elkerült egy eldugott kis falucskába. Elment az iskolába és földrajzórán hallgatta a gyermekek bölcselkedését. Egyszer csak maga is kérdést tett fel egy bátortekintetű, gyorsan perdülő nyelvű apróságnak.

— Mondd csak, kicsim, hol fekszik a te falud?

— Tirolban.

— Helyes. És hol fekszik Tirol?

— Ausztriában.

— És Ausztria?

— Európában.

— Hát Európa?

— A földön.

— No, de most. Hát a föld?

A gyermek először furcsán nézett a császárra, azután hirtelen felderült az arca és ki-vágta:

— A föld pedig Isten tenyerében.

Amit ez a kis eleveneszű gyermek ilyen szép szavakba foglalt, erről szeretnék ma gondolkodni. Hogy mi is és az egész világ, ahogy vagyunk, Isten tenyerében vagyunk. Úgy átjár tenyerének melege, hogy csak az ő vérmérséklete az irányadó. Úgy átjár, mint a tengert a nap, vagy mint a harmatcsepp a fény. Isten mindenütt jelen van és mi Isten előtt vagyunk.

Isten tenyerében.

Vagy ha a Szentírás meghatározása jobban tetszik:

„Benne élünk, mozgunk és vagyunk!” (Ap. csel. 17, 28.)

1. Isten mindenütt jelen van. Jelen az anyagban, jelen az élőlényekben, jelen a legcsúfabb teremtményekben és a legrútabb történetekben is.

A nagy emlékművekre, a nagy alkotásokra

azt mondjuk, hogy azok örökre hirdetik építőjük nevét. Az egyiptomi homoksivatagban álldogáló piramis hirdeti építője nevét. A Duna két partja között feszülő Lánchíd hirdeti Széchenyi zsenialitását és akarását.

Éppen így hirdeti a legapróbb porszem és a legkeményebb szikla alkotóját és építőjét. Benne él az isteni alkotó kéz melege. Formáiban, kikristályosodásában, törvényeiben az isteni szellem fölénye. Meglevőségében az isteni akarás folytonossága.

Saxa loquuntur! A sziklák beszélnek! Beszélük az élő Istent!

Hirdeti Isten jelenvalóságát a pihegő élet. Az apa legnagyobb bosszúsága, az édesanya nem mutatott, de legnagyobb öröme, ha az újszülött gyermek reá hasonlít. Mert úgy érzi, hogy ennek hasonlóságában, arcának vonalaiban, szemének huncutságában ő él tovább. De nemcsak a születés, hanem az élet is kívánja a szülőt. Szükség van jelenlétére, gondoskodására, mert e nélkül nem él meg a gyermek. Ha síró száját bömbölve kifeszíti, enni kér, enni kell neki adni. Az édesanya nemcsak a megszületett testben, hanem a fejlődő gyermekben is tovább él. „Ő általa élünk, mozgunk és vagyunk.” Sőt a gyermek szellemében is tovább él a szülő. Hiszen, amikor tapogatózó gyermekkezével megfogja édesanyja szoknyáját és rácsodálkozik a nagy kérdéssel: Miért? Ki ez? — akkor a szülő szelleme tölti ki a miértet és ki-ek hiányát. A szülő gyer-

meke testében és lelkében jelen van. És amikor már elhal, akkor is tovább él utódaiban.

Igy vagyunk Istennel is. Ő a mi okunk, aki a szerteszéjjel fekvő homokot összegyúrte, összesímította és a maga gondolatát abba beleformázta. Ő a mi szellemünk, a mi lelkünk, amelyet beharmatozott arcunkba. Ő a mi akaratumk, mert az Ő tenyerében élünk és elhulunk mint a leeső és lepergő falevél, ha az Ő akarata, gondviselése megszűnik.

Őt hirdeti a világon, az Ő jelenlétét dobantja felénk még a jó mellett a rút is ezen a földön. Mert a szenvedések jajkiáltásában, a halál hörgésében az Ő akarata él. Még a bűnös cselekedeteiben is jelen van. Hiszen a bűnös ember is ember, aki van és ezzel a vannal is az Ő teremőjét hirdeti. Minden jó, ha a vége jó, mondja az ismert közmondás. Minden jó, mert a vége jó. Hirdeti a világ, hirdeti a mező, de hirdeti a mocsár is, melybe belesüt az isteni Gondviselés napja és nem szennyeződik be.

2. Jelen van az Isten és meg kell találnom Őt. Nem messze honban, nem a tengerek mélyén, az ég kékjén, a föld poklában, bár ott is jelen van az Írás szava szerint: „Hova menjek a Te lelked elől? És hova fussak színed elől? Ha felmegyek az égbe, ott vagy; ha leszálllok a pokolba, jelen vagy. Ha szárnyaimra veszem is a hajnalt és a tenger végső határán lakom: oda is a Te kezéd visz engem és tart engem.” (Zsolt. 138, 7.) Hanem keressük és találjuk fel az Istent önnönmagunkban és környe-

zetünkben. Testemben, hiszen Ő alakította, lelkemben, hiszen Ő lehelte belém, szellememben, hiszen az Ő igazságait szívom magamba, mint az anyatejet a gyermek. Bennem van az Isten és én Őbenne, hiszen világában élek.

De döbbenjenek rá öntudattal is. Hogy itt van, hogy szívemben dobog, hogy értelmem huzalain Ő szalad, hogy a levegővel Őt szívom. És ha rádöbbenek arra öntudattal, amit a természet csinál öntudatlanul, akkor teljesítem hivatásomat, a belém simított isteni gondolatot.

A repkény, ha kizöldül, nem tud a földön kúszni, hanem a természet fellöki a falra és húzza és vonzza a magasság.

A hársfa, ha kizöldül, majd ha virágzik, nem képes illatát magába rejteti, hanem beleleheli a világba, hogy szebb és illatosabb legyen.

Igy tegyek én is magammal. Ha felfedeztem magamban a vágyat, hogy jobb, különb és szebb legyek, akkor tessék felfelé futni, az örökkévalóság falát lelkem zöldjével betakarni, lelkem illatával a sok kén-, sav- és maró illatot elűzni. Isten bennem van és nagyobbra hív. Természetembe bele van írva és szívem ezt dobogja: Mehr werden. Többé lenni, többé lenni, többé lenni. A bennem rejlő Istent, azt a többletet élni. Nem letörni a természetemet, hanem kivirágoztatni mindazt, ami vágyban, kínban és ígéletben benne van. A világra hozni, hogy valóban jelen legyen bennem és általam az Isten.

Mikor Jeremiás hazatért a jeruzsálemi áldozatról, akkor dideregve és fázósan megbújt anatothi szobájában. Egyszercsak ismételten megérkezik a Hang, melytől úgy félt és melytől menekülni akart. De a Hangnak nincsen forrása. „Köröskörül betölti a teret. Minden falrepedés, minden hézag egyszerre és egyenletesen telik meg vele. Egyszerre születik és egyszerre árad. De maga Jirmijahu is csak része a térnek. A Hang nemcsak a külső teret tölti be, hanem a belsőt is, ami Ő maga. És a Hang egyszerre szólal meg kívülről és belülről: Jirmijahu...” (Franz Werfel: Halljátok az igét, 65.)

Gyomlálj...

Irts...

Pusztíts...

Építs és plántálj...

A bennünk felbuzgó isteni szózatra, a jelenlét nagy parancsára pedig nem lehet más szavunk, mint amit Jeremiás használt és azóta minden levita elzeng a felszentelési oltár előtt:

Adsum!

Itt vagyok!

Rendelkezz velem, Uram!

A VÁLTOZATLAN ISTEN

A villámháború napjaiban egy tréfás rajzot láttam az egyik ujságban. A tanító ott áll Európa térképe előtt és magyarázatra készül. Az egyik fiú erősen nyujtogatja ujjait. A tanító

pedig a kép alatt levő szöveg szerint így szól:

— Fiúk, figyeljete! Most Európa országairól fogunk tanulni. Megismerkedünk az országok határaival. — No, mi az, Pista? Valamit mondani akarsz?

— Igen, tanító úr! — mondja a kép szövege szerint Pista. — Azt akarom mondani, hogy talán jó volna megvárni a déli ujságokat!... Hát ha történt valami...

A mai kor embere alatt elszaladnak a határok, süllyed a talaj és minden rohan tova. Nincsen egy szilárd pont, melybe belekapaszkodhatna, egy fogalom, mely más színbe ne öltözködne. És a sok változásban, eltűnésben és nyughatatlanságban felsír belőlünk a vágy a szilárd, biztos és változhatatlan után.

Keressük és találjuk meg az egyetlen szilárd pontot:

Istent!

Ki maga változatlan és Kiben minden változik!

1. Isten maga változatlan. Minden változik idelelt a földön, de Isten nem.

Ha egy elvonuló sötétebb felhőből, mely elárvultan baktat az ég kék egén, egy nyári dél után lepermetezik a vidékre a zápor, akkor először benedvesíti a háztetőt, majd mikor már kitöltötte a cserép hézagait, leszalad a csatornába. A csatornából kifolyik a földre és mosolyogva ölelkezik a földdel, mely elnyeli. De lent a földben nincsen békessége. Kikandikál, majd kisettenkedik a zöldelő vi-

rág szárán, majd a párolgás törvényein ismét felevez a földről az égre. Majd a tengerbe esik, hullámmá változik. És folyik az örök változás, a fel és le.

Változik a víz, mert ki akarja élni mindazokat a lehetőségeket, melyek benne rejlenek. A könny megkönnyebbülését, a verejték keménységét, a harmat csillogását, a hullám erejét, az eső termékenységét. És azért benne a mult, amikor eső volt. Benne a jövő, amikor hullám lesz. Benne a fent, amikor felhő volt és benne a lent, amikor csermely volt.

Istenben azonban nincsen változás, mert benne nem az erők lehetősége, hanem valósága van meg. Benne nincs mult, amikor nem volt olyan tökéletes, mint ma, és nem lesz holnap, amikor tökéletesebb lesz, mint ma volt. Nála a tökéletesség az valóság, az jelen, az állapot. Nála nincs lent és fent. Nála a térben csak egyetlen lehetőség van: Mindenütt. És az időben szintén egy jelölés van: Nem a mult és nem a jövő, nem a volt és nem a lesz, hanem a Van!

Változatlan az Isten azért is, mert végtelen. Idelent, mivel minden véges, egyszersmind változékony is. Rádobbantok a földre és az kiszalad lábam alatt jobbra és balra. Száritja a földet a nap fénye, viszi a szél, mállasztja az eső. Minden nagyobb lesz vagy kisebb. Ilyen vagy olyan. Istenbe azonban nem tudok belekapaszkodni, nem tudom lábammal taposni, nem tudom nappal száritani és esővel veretni. Őt

nem változtathatom, mert nincsen benne fogható, nincsen benne végesség, hanem Végtelen.

Mit tegyek tehát? A változás és a haladás romhalmain letérdelek és elmondom az Írás szavait: „Kezdetben teremtetted, Uram, a földet, és kezdednek műve az ég: ők elmúlnak, Te azonban megmaradsz és minden mint a ruha, elfoszlik. Te azonban ugyanaz vagy és éveid nem fogyatkoznak.” (Zsolt. 10, 26.)

Gyenge imádságomra, erőtlén hangomra maga az Isten felel: „Én vagyok az Isten és nem változom!” (Malakiás 3, 6.)

2. Isten önmaga változatlan, de minden rajta keresztül és benne változik.

Az égen az egymást kergető csillagok hadát valaki megindította. A napot és a holdat, a reggelt és estét jelző két csillagzatot valaki egymással szembeállította. Valaki úzi a felhőket, valaki kiemeli és lecsordítja a földre a vizet. Valaki kiemeli a lombos fácska kis fejét, kiségti a sárból a szagos fűvet. Valaki támasztotta a gyermeksírást és elcsendesíti a halálhörgést.

Ő, aki változatlan, de aki mindent változtat. Az Isten.

Képe, a második személyben megtestesült képe immár lassan kétezred év óta változatlan. A betlehemi csodálkozó szőke gyermekfej, a csodálkozó tiszta gyermekszem. A názáreti munkás és kerges kéz, a jeruzsálemi szenvedő, halálverejtékes arc. Ez Ő, az Isten egy történelem tépett lapjain. Nem él, nem mozog, de

mégis mindent változtat. Az Ő nevét ejti ki ágyacskájában a gyermek, az Ő nevével az ajkán hajtja le fejét a családi vihar után az anya, az Ő nevét suttogja a templom padja fölé hajló édesapa. Ő az, aki nem változik, de akivel a pihegő élet indul. Ő az, aki nem változik, de rárajzolja az újszülöttre keresztjét és fej-faként a sírja fölélt hagyja.

Mi tehát, akik szintén változni akarunk, menjünk ahhoz, aki maga a Változatlanság, de az örök Változtató. Változni és megváltozni ugyanis csak vele és egyesegyedül vele lehet, mert minden más változás csak kölcsönben jár és nem örök. Az emberagyak által kitermelt terv és gondolat már a tervelés pillanatában kezdi halálát, de Isten gondolata örök. Az egyiptomiak szokása az volt, hogy valahányszor a fáraók családjában valaki született, azonnal építeni kezdték a piramisát, halhatatlansága emlékművét. Ha sokáig élt, akkor nagy lett és ha kevés ideig, akkor kisebb. Emberi elgondolás; amikor születik, már akkor a síré és mindenegy nap jobban beleöregszik abba. De Isten nevében és a belőle fakadt változás az örök és minden nap örökebb és örökebb az ilyen változni akarás, mert belenő az örökkévalóságba. Megkezdett örök élet lesz a mi életünk, ha átváltozásunk irányítója az egyedüli örök Isten. Kiteljesült örök élet lesz a jutalmunk, ha büntelenségünk fogadalmát és az abban való változatlan kitartást az örök Isten kezébe tesszük le.

Egy kiváló természettudósról tanítja a történelem, hogy az volt a visszatérő kívánsága: Adjatok egy szilárd pontot és én kiforgatom sarkaiból a világot! A bűnös, gyarló és hitvány világot szeretnénk valamennyien legalább magunkban kifordítani, hogy elmúljon a bizonytalanság émelygő érzete és visszatérjen az a biztonságérzet, amit a világ hullámai kimosztak lábunk alól. Ez a pont: a szilárd és megmásíthatatlan: a változatlan és örök Isten.

AZ ÖRÖK ISTEN

Szent Ágoston, amikor a Szentháromságról gondolkodott és az esti gondolataival elbóbiskolt, egy álmot látott. A végtelen tenger partján egy kisiúcska guggolt. A parti fővényben kis vedernyi vízmosásba mérte gyermekkannácskájával a vizet. A Szent elnézegette. De amikor látta, hogy az rá sem hederít, hanem csak meríti, meregeti a tenger vizét a kis gödörbe, nem állhatta meg szó nélkül.

— Mit csinálsz, kisfiam?

— Meregetek.

— Azt látom, de mit?

— Vizet.

— Azt is látom, de miért?

— Ki akarom meríteni a tenger vizét.

— És abba a kis gödörbe?

— Abba.

Ágoston nem állhatta meg mosoly nélkül.

— Nem fér abba bele, kisfiam.

Akkor felemelkedtek a gyermekszemek komoly, átható pillantással, és a kisgyermek-
ajkakról szokatlan komolysággal hallatszottak
a szavak:

— Agoston, Agoston! Előbb merítem be én
a tenger vizét ebbe a gödörbe, mint te a Szent-
háromságot értelmedbe.

Talán nem így történt, de az igazság így
vagyon bizonyára: A végtelenség az nem liter,
az nem rőf és nem mérce. Azt megérteni és
átérteni ember nem fogja. És amikor a mai
gondolatainkkal Isten végtelenségét vizsgál-
juk, akkor csak egypár harmatcseppet csillan-
tunk meg a végtelenség tengeréből.

1. Az örökkévalóság az nem mérték. És a
végtelenség legtöbbször nem nagy dolgokban
jelentkezik, hanem apróságokban üzen. Apró
futároknak és postásoknak közlekedik.

Itt van például a fogalom: egészség, teljes-
ség. Hiszen e kettő egy, mert egészség annyi,
mint teljes vagyok és nincsen bennem semmi
a betegségből. És ez a nagy fogalom egé-
szén kis valóságtól függ. A levegőben úszó
milliárd és milliárd bacillus, melyet sza-
badszemmel észre sem vehetünk, csak az abla-
kon beszűrődő napfény özönében látjuk meg-
csillanni ágyát: a port, mely egész végte-
lenséget hord magában. Magában hordja a kór-
házak jódszagát, a járványok piros céduláját, a
haldoklók hörgését, az anyák jajveszékelését.
A végtelenség nem gólyalábakon, hanem apró-
ságokban jár közöttünk. A fogalmat nem lehet

rőffel mérni, mert valamit hord magában a végtelenségből éppúgy, mint okozója, az apró, fertőző bacillus.

Itt egy másik fogalom: szépség. Elvont, rőffel, méterrel és aránnyal is nehezen mérhető. És ez, az elvont végtelenséget magában hordó fogalom, egészen apróságokban lép elem. A virágpor magában hordja a lepkeszárnyak pompázó tarkaságát, a mezők feszülő virágsszőnyegét.

Éppígy az Isten, maga az Örökkévaló, nem a hatalmas arányokat és rendkívüliségeket keresi, hanem elegendő volt neki a búzaszem ezredrészének habfehér pólyája és a szétfolyó borcseppek harmata. A végtelenség az apróságokban tűnik fel és csak azokban hirdet megváltást és örökkévalóságot.

2. Az örökkévalóság az tartalom. Nála a perc, a pillanat, a ma, az élet teljességét, örökkévalóságát jelöli, tehát nem magasba szökkenő, hanem a mélységben kiterjedő fogalom. „Te ugyanaz vagy és éveid nem fogyatkoznak!” (Zsolt. 101, 26.) És most tegyük fel a kérdést:

— Melyek azok az évek, amelyek nem fogyatkoznak?

— Amelyek állnak, amelyek vannak.

Ha azonban az Úr éve állnak, akkor csak egy év áll. Ha egy év áll, akkor egy nap áll, ha egy nap áll, akkor egy perc. Ha egy perc, akkor a mostani pillanat, ez a pillanat azonban maga az örökkévalóság. Így szűkül min-

díg össze és összébb, így halmozódik össze, mint egy gyűjtőlencsében az örökkévalóság, hogy annál nagyobb legyen az ereje, tartalmi mélysége.

3. Megtanulom tehát, hogy az örökkévalóság az nem mérték, hanem tartalom. Az örökkévalóságnak nem az a kérdése, hogy meddig, hanem hogyan. Csak azon cselekedeteim az enyéme és örökkévalók, melyek tartalmasak. Ezek a cselekedetek, önmagam ezen lélekzései, tettei és verejtékcseppjei ugyanis vannak, de a rosszak, azok „nincsenek”. Amint nincsen gödör sem önmagában, hanem csak annyit jelent, hogy ott hiányzik a föld, úgy nincsen rossz cselekedet sem, csak tartalmatlan, üres. Ha a hógolyóval bezúrom az ablakot, ott nincsen lyuk, hanem ami nincsen, az az üveg. Ha nem teszem a jót és teszem a rosszat, akkor bezúrom lelkemnek az örökkévalóság felé nyíló üvegablakát. Hiány lesz és folt, talán az egész örökkévalóság hiánya, melyet pedig Isten nekem szánt.

Parancs tehát számomra, hogy kisegítsem magamból azt a tartalmat, melyet Isten belém simított. Kötelességem, hogy jó legyek, hogy magammal, azzal a „magammal”, mely az én igazi és tartalmas magam, színesítsem és csinosítsam világomat. Olyan vagyok, mint az ébresztőóra foncsorral bekent számlapja, melynek az a kötelessége, hogy a beléje itatódott napfényt visszaadja és visszatükrözzön. Tehát adnom kell a tartalmat, azt, ami bennem

van, hogy ébredést, napfényt hozzak a világba.

Nem a hiányok, a jónak lagymatag kerülése, hanem a jónak tevékeny, sodró, mindent elsöpítő tevése az örökkévalóság előszele. A bűnös, alvó, hortyogó és mámorát kialvó emberiségnek az én jótetteim, az én tartalmas egyéniségem megnyilatkozásai legyenek ébresztői. Legyünk az örökkévalóság előfutárjai. Titus császár mondotta (F. Svetonius: Vita Tici c. 8.): „Diem perdidit.” A napot elvesztettem, amikor nem tettem valami jót, mert az tartalmatlan volt.

Én a mai nappal, az elmulasztott jóval az örökkévalóságot veszíthetem el.

Rajta hát, tegyem a jót, az örökkévalót!

EGY AZ ISTEN

Egy német katolikus vezérférfitü temetésén történt. Amikor vége volt a gyászszertartásnak és az első hantok tompán megzörgették a lebecsátott koporsó deszkáit, előállt az egyik püspök és csendet kérve kijelentette, hogy az elhunyt végakarata szerint kihirdeti végrendeletét, utolsó üzenetét, melyet még a sír mélyéből is feléjük kiált:

Legyetek egyek, egyek, egyek, egyek!

Mert az egység az az élet. Ha egység nincsen, akkor elhal, elsápad és megszűnik az mind az egyénben, mind a közben. „Minden önmagában meghasonlóit ország elpusztul és ház házra omol.” A haza határait csak

egymásnak feszült vállak védhetik, a haza kardját csak összefonódó kezek tarthatják, a haza egységét, koronáját csak összeérő vállak viselhetik. Ha ez nincs, akkor omlik a határ, ház, trón.

1. Az Istenben Egység van. Ez az egység az Ő egyszerűségéből következik. Benne ugyanis nincsen meg a lényeg és a lét kettőssége, mert a lényeg és a lét benne egybefut és egybefonódik, az egyik benne a másik is egyszersmind. Isten lényege ugyanis a magától valósága. Az, hogy önmagától való, örök lény. Ez pedig, hogy magától való, már annyit tesz, mint való. Hogy nemcsak lényegben, hanem az életben is megvan. Istenben a lényeg áthullámszik az életbe. És ezért benne a lényeg és lét egy.

„Halljad, Izrael, a mi Urunk és Istenünk egy Isten!” (Deut. 6, 4.)

Egy és oszthatatlan az Isten, éppen úgy, mint egy alma. Mert ha egy almát kétfelé vágok, akkor van ugyan és meg is van az egy almám, de kettőben. Mind a kettő alma, de nem egy alma, hanem csak fél. Egyik sem az az alma, melyet felvágtam. Isten lényege is csak egyben lehet meg, mert nem lehet két Isten, aki mindegyik magától való és örök, mert lényegében benne van az egység, az, hogy csak egyben teljesezhet ki.

Itt van azután még egy gondolat: A nagyszerűség horizontja mindig az egyszerűség.

Isten fizikai lényege egyszerűsége és ez az egyszerűség az Ő egységének egyedüli hordozója. Ez az egyszerűség annak biztosítója, hogy egy az Úr. Hogy teljes az Úr, hogy tökéletes az Úr. Olyan tulajdonság, mint egy fénykéve, melyből a szivárványszínek minden árnyalata kitör, de lényegében mindegyik csak a fehér színnek szétszórt prizmaszíne.

2. Legyünk tehát mi is egyek, éspedig először önnönmagunkban. A legtöbb emberi tragédiának ugyanis az az oka, hogy hiányzik belőle a belső egység, a lényeg és a lét közötti harmónia. Senki sem azt adja, ami. Senki sem akarja saját magát megmutatni, hanem mindenki valami nagyobb, szebbet és többet akar mutatni, mint ami, és ez a tragédia. Odabent ugyanis boldogtalanságot szül, mert mélyen csak annak tud örülni az ember, ami a sajátja, amit el nem veszíthet, tehát, ami sajátos értéke, és azért minden álértékből kisír a sivárság. Kifelé pedig azt a szomorú kettősséget szüli, melyet nevén nevezve farizeizmusnak és a hazugság szellemének mondunk: Kivülről meszelt koporsó, mely belül rothadást takar.

Pedig az emberi érték belül vagyon. Az én értékem, az én „Énem”. Én ugyanis Isten egy sajátos gondolata vagyok, melyet azért a sajátos gondolatért teremtett. És nekem az a kötelességem, hogy ezt a lényegemet, az én sajátos éneket az életbe segítsem át. Hogy belegyömöszöljem a munkámba saját természetemet, azt az én énem által meg-

adott életfeladatot. Hogy felszántsam tollammal a pergamentot és annak feketélő barázdáiba elhintsem az én gondolataimat; hogy feketélő kottafejekbe énekeljem bele saját lelkem tartalmát, hogy a gyalú ide-odájába, majd bútorba, annak símaságába törjem és gyaluljam bele természetemet. Azért van az ember, hogy egészen az legyen, ami.

„Ember, ami vagy, légy egészen!” (Goethe.)

Hogy ami benned van és csakis benned van, aminek csak a te természeted a hordozója, az legyen meg általad. Mert a természetemből folyó lényegét kitergetni az élet napfényébe, az az én hivatásom, az az én életfeladatom. Az az én boldogságom!

Nézzük csak a természetet. Az elvetett mustármag nem akar mahagóni fa lenni. A pipacs nem unja meg rosszillatú és nem is divatos levelét, hanem a világ kezdetétől végéig azt teregeti ki a búzakalászkok sárguló táblájába. A hernyó nem unja meg csúnya, utálatos és nyálkás ruházatát, hanem hordozza és viseli, mert azt szabta reá az Úr. Csak az ember az, aki nem elégszik meg azzal a bölcs tervvel, melyet beléje rejtett az Isten, azokkal a szerepekkel, melyet neki adott a Gondviselés, hanem belekontárkodik a világmindenség nagy drámájába.

És ami még rosszabb, csak külszint tud lopni az ember mástól, mert lényegét meg nem változtathatja. Ellopja mások gondolatait, lemásolja ruházatát, rúzsos rongyaival keni

ajkát, mert azt hiszi, hogy szebb, ha más köntösébe öltözködik.

Pedig a preparált virág bármilyen szép is, a csendélet bármilyen hangulatos is a vászonon, csak holt valami, melyben nincsen élet. Holt, mert nincsen illata, zamatja és íze. A narancsban nem a papír, hanem az íz az érték. Az emberben is az „én” és nem a külső utánzat az érték.

Pedig nem érdemes más lelki ruhájába öltözködni, mert vagy bő vagy szűk, mert két egyforma lelket Isten nem teremtett, amint két egyforma ember sincsen a világon. Ha nem magam adom és nem az én énem által megadott életfeladatom segítem ki az életbe, akkor vagy fázom vagy melegem van, vagy szűk a világ vagy nagyon bő, de mindenesetre rosszul érzem magam, és oda az én belső békém, és oda az én boldogságom.

Adjam tehát magam!

Az eltemetett természetesség sírjából azért kell kikiáltani a mai korban: Légy egy belsőleg. Légy egy külsőleg és légy egy külsőd és belsőd összhangosításában.

Légy egyszerű magad felismerésében!

Légy egyszerű annak megvalósításában!

Mert akkor egy leszel önnön boldogságod meghordozásában!

EGYEDÜLVALÓ ISTEN

A mult évben olvastam egy cikket, mely leírja a monarchia vezérhajójának, a „Viribus Unitis”-nak tragédiáját. Ez volt a háború utolsó felvonása és egyszersmind végpontja. A már aláírt békefeltételek után sülyesztette el a hajót egy olasz főorvos és katona. — Ennek a hajónak tragédiája mint jelképezné a nagy igazságot, hogy az egymásbatekintő szemek, összefeszülő vállak elbírták a nemzet sorsát és jövőjét, csak amikor a vezérlő gondolat: az összetartás sírbaszállt és elnyelték azt a széthúzás torlódó és szétfutó hullámai, akkor omlott össze a nemzet.

Az egységgel vagy összetartással él vagy hal az egyén.

Él vagy hal a nemzet.

Él vagy tűnik el előlünk Isten képe!

1. Istenben megvan az egység az Ő tökéletességénél fogva. Ezt az egységet hirdeti a Hiszekegy: Hiszek egy Istenben... Valóban az Isten az Egy, mert tökéletes. Ha ugyanis Ő tökéletes Isten, akkor nem szabad, hogy még kívül is legyen egy másik. Mert ez a jelszó, hogy más, annyit tesz, mint második. Hiszen a más annyi, mint nem olyan, mint az egyik, tehát másik. Ha pedig az elsőől különbözik, akkor van benne olyan, ami nincsen meg az elsőben. Isten azonban tökéletes és azért nem lehet rajta kívül más Isten. Ő egy Isten.

„Lássátok, én egyedül vagyok és nincsen

más Isten kívülem" (Deut. 33, 39.) — kiált fel az Úr már Mózes könyvében.

És ezt az egységet őriztette az egész ószövetség folyamán, mert ebben van elrejtve az újszövetség tökéletessége. Nem adta a kinyilatkoztatás egységét szétbontva az emberfiak közé, hanem megőrizte egységét az izraelita nép által. Nem engedte, hogy több Isten képe toluljon fel az ő népe ajkán és azért a pusztában is csak egy sátor volt tiszteletére. Később a Sion ormán is egy szentélyt vettek körül a nagy falak, mert egy az Isten és egy legyen az Ő tiszteleti helye. És éppen ez az egység volt az, mely képesítette Izraelt, hogy megőrizze az egy Isten hitét és az egy Megváltóba helyezett bizalmát.

És amikor Krisztus születése alkalmával megszólaltak az újszövetség harangjai, akkor mintegy visszhangban kongják: egy... egy... egy. Hiszek egy Istenben... Hiszek az Egy Úr Jézusban... Hiszek az Egy Szentlélekben... az Egy Egyházban. És milyen kifejező is ez az utolsó szó: A latin ecclesia-t mond, a német Kirche-t, de az előbbi hozzáteszi az unum-ot, az utóbbi az eine-t... De a magyar, mintha saját sorsát látná megtestesülve az egységben, azt a sorsot, mely Isten egy tulajdonságában is olyan gyönyörűen tükrözik. Ő így mondja: Egyház. Itt már benne van a szóban a lényeg: Egy-Ház.

2. Ember is csak úgy lehet tökéletes, ha a többi emberrel egységben, megértésben és sze-

retetben él. Mert a belső egységen: belsők és külsők egységén kívül még meg kell valószínűsítanunk a külső egységet is. Azt az egységet, mely közötttem és embertársaim között áll fenn. Önmagamban tökéletlen vagyok és csak másokkal egységben, mások között leszek az, ami vagyok.

Ezt a tökéletlenséget meghirdeti már világra-jövésem. Már akkor másokra szorultam, hiszen jóságos édesanyám pályázott először fehérítő gyolcsba. Az életkezdet azonban nem maga az élet. Magát az emberi életet sem tudjuk leélni a többi emberrel való közösség nélkül. Másokkal együtt leszek teljes emberré, vagy bölcséletileg szólva egy ember sohasem az ember. Hogy egész ember legyek, ahhoz kell az emberi közösség, mely nélkülem és amely nélkül magam sem leszek teljessé.

Egy betű önmagában csak betű, és talán kimondhatatlan is, ha nem magánhangzó. Csak a többivel karöltve, a többi szóba, a nagy egészbe beleömlve kapja meg a teljes értelmet. Így az ember is önmagában véve tökéletlen és csak másokkal kap kisebb értelmet, és a nagy körrel: a társadalomban kap teljes értelmet.

A szónak, melyet valaki a pusztában kiált, csak akkor van értelme, ha valaki hallja; az éneknek, zenének a hangversenyterem bánsónyai között csak akkor van értelme, ha mások is hallják és élvezik és magukévá teszik. Úgy

én is értelmemet, tökéletességemet a közösségben, a többi emberrel való egységben kapom.

De a hasonlatok között szóljon talán a legnagyobb és legmélyebb hasonlatot adó Szent Pál: „Mert amint a test egy, bár sok tagja van, a testnek pedig bár minden tagja sok, mégis egy test, úgy van Krisztus is.” (I Kor. 12, 12.) A szív, mely preparálva van üvegbura alatt, az ugyan szív, de nem élő és nem tökéletes, mert csak a testben válik tökéletessé. Csak akkor tökéletes és akkor teljes, ha kilöki és befogadja a gördülő vérsejtek hullámain, ha önnön tevékenysége a testbe szalad és annak tevékenysége a szívébe vissza. Akkor él a szív és él a test. Külön-külön pedig mind a kettő halott.

Non omnia possumus omnes. Nem bírunk mindnyájan mindent.

Ehhez azonban szorosan odatartozik:

Omnes possumus omnia. Mindnyájan egységben elbírunk mindent. Összefogva tökéletesek lehetünk és meghirdethetünk mindent; vagy helyesebben talán névelővel és nagybetűvel:

A Mindent.

Viribus unitis. Egyesült erőkkal tudunk csak eredményt elérni és ha az egység elvész, akkor ezzel az egységgel pusztulunk magunk is.

Erre rá kell döbbsenni és ezt meg kell valósítani.

A MINDENÜTT JELEN VALÓ

A pestújhelyi kórház kápolnájában furcsa oltárkép volt. Csillagok között egy nagy szem volt látható. Egy szem és semmi más. Amikor mint apró fiúcska ott ministrálgattam, sokszor, nagyon sokszor feltévedt oda tekintetem. Nézegettem és nem értettem. Csak valahogy megragadott, hogy ez a szem biztosan Istennek a szeme. És ahányszor odatekintettem, mindig kihúztam magam, kezemet jól összekulcsoltam, bátrabban és figyelmesebben felelgettem és szebben imádkoztam.

Isten az a szem, mely mindig lát.

1. Isten ugyanis mindent tud és lát. Ami volt, ami lesz, sőt azt is, amit gondolunk vagy titokban cselekszünk. És Istennek ez a tudása olyan nagyon csodálatos, mert a multat nem multként, a jövőt Ő nem jövőként látja. Ő egyszerűen e jelenben lát mindent.

Szem Ő, mert a szemben mindig a jelen csillog. Nincsenek benne a multból fénypontok, nincsenek a jövőből ködfoltok, hanem csak a jelen eseményének csillogása fátyolozza be peremét. A mult és a jövő benne összejő egy jelenben, összesűrűsödik egy pontban.

De értelmileg ez érthető is. Mert amikor egy festő odaáll a kifeszített vászna elé, kezében tartva ecsetét és szorongatva festékeit, akkor ő gyújtópontja a multnak, jövőnek és a jelennek. Benne kavarnak a mult benyomásai, felvillannak értelmének vásznán azok a

benyomások, azok a részletvillanások, melyek most, a jelenben vannak meg benne. Egy-egy megcsillanó szem. Egy-egy bársonyos bőr, kifejező tekintet, magas homlok... De kiterjednek ismeretei a jelenre is, hiszen azért van kifeszítve a fehér vászon, hogy legyen hely, ahová a multat rögzítse, azért az ecset, hogy annak mozgásával a mult kontúrjait meghúzza, azért a színek, hogy azok ruhájába a multat felöltöztesse. És... van benne a jövőből is. Hiszen az a kép feszíti, ösztönzi, mely ugyan a multból van, de a jelenben óhajt megvalósulni, és csak a jövőben lesz meg. Az a portré, melynek bőre, színe homloka benne van ugyan és amit ő tud és lát magában, de még meg nem valósította. És mindez benne van a jelen pillanatában, ahol összeér és szemérmesen összesímul a mult benyomása, a jelen munkája és a kialakítandó jövő képe. Ime, a mult és a jövő, leegyszerűsítve egy mozdulatba.

Ilyen Isten mindentudása is. Az Ő tudása mindent áthat és átjár, de semmiben meg nem áll. Úgy átjárja, mint a röntgen hulláma az anyagot, úgy, mint a fémet a meleg, mint a napfény a harmatos cseppet. Ő mindent, ami van, azt tudja. Egyszerűen és igazán. A nélkül, hogy ezzel a tudásával bántaná, avagy megváltoztatná magukat a dolgokat. Ilyen értelemben mondja az Írás:

„Hová menjek a Te lelked előtt? Hová fussak színed előtt? Ha felmegyek az égbe, Te ott

vagy. Ha leszálok a pokolba, ott jelen vagy. Ha szárnyaimul veszem is a hajnalt és a ten-
ger végső határain lakom, oda is a Te kezed
visz engem és a Te jobbod tart engem. Nem
volt eltitkolva csontom előtted, melyet rejtek-
ben alkottál és az én valóm a föld ölében.”
(Zsolt. 138, 1—9.)

2. Istenem mindentudása adja meg az élet
értelmét. Mert ameddig sötétség van és nem
jön fel a nap, addig nincsen semmi jelen-
tősége az erdő tisztásán, a patak partján meg-
húzóódó színes rétnek. Addig nem látni a fű
selymét, a virág pihés köntösét, a gye-
szőnyegeket mintáját. Csak akkor, ha eljő a nap
és végigsímítja fényével, akkor lesz látható az,
ami láthatatlan volt. Egy frissen kinyomott
könyvet hiába szorongatok kezemben, melyben
megvan ugyan a megoldás kételyeimre, csak
akkor lesz az értelmes az én számomra, ha van
pislogó gyertyafényem, avagy vakító nap-
sugaram, melynek fényénél olvasgathatom.

Igy az emberi élet is Isten tudásában
kapja meg értelmét. Abban a tudatban szen-
vedek, küzdök, panaszkodom és örülök, hogy
Isten lát, hogy Isten tudja és Ő majd meg-
fizet nekem. Ez teszi a legsötétebb napokat is
világossá. A legnehezebb fájdalmat is elvisel-
hetővé. Ez teszi szándékaimat értékké, mert
Isten látta, hogy jót akartam, ha ez nem is
sikerült.

3. Isten mindentudása ad az életnek erőt.
Ha egy édesanya nézi gyermekét, akkor az

mindig jobban viselkedik, mintha nem látja. Ha öcsémet nézi édesanyám, akkor szépen kihúzza magát, dúdolván sétálgat, virágokat simogat, kutyát babusgat, de abban a pillanatban, amikor elnéz, akkor már nekiereszti gyermekparipáit, két rakoncátlan lábát, megtépi a virágokat, kínozza a kutyát. Az édesanyai tekintetnek ereje van, delejes fegyelmező ereje, mely, ha könnyes, akkor elszégyeníti, ha derűs, akkor könnyet töröl, ha szigorú, akkor megremegtet.

Azért kell erőforrásként Istenhez járulni és nemcsak gondolni, hanem tudni, hogy lát. Látja gondolataimat, életfelfogásomat és éppen azért derűs, vidám, szomorú vagy szigorú. Ne legyen szublimált, élettelen valóság Isten fogalma és képe, hanem igenis, tekintsen bele mélyen az én életembe.

Legyen ez a gondolat, hogy Isten lát engem, hogy ő tudja, amit mondok, diadalmas erő számomra, mely megváltást hozhat. Hiszen amikor Mózeshez visszajöttek a küldöttek és jelentették, hogy Kánaán földjén óriások laknak, iszonyú erővel, akikhez képest Izrael fiai csak sáskák, akkor a hitetlen és az isteni tudás erejében megingott nép szigorúan bűnhődött, mert minden húsz éven felüli zsidó elpusztult, csak kettő, a két hívő maradt életben. Isten lát. Ez az én erőm, ez az én kardom. Ez az én pajzsom, ez az én sisakom. Csak akik rendületlenül bíznak benne, azok érik el az ígéret földjét.

Az arsi plébánosnak volt egy öreg paraszt hive. A jó öreg paraszt bement minden reggel a templomba és nem tett mást, csak odaült szépen a padjába és nézegette az oltárt. Ott ült reggel, délben és este. Végre is odament a plébános és megkérdezte:

— Mit csinál, talán imádkozik?

— Nem én — feleli az öreg.

— Hát mit? — hangzott újra a kérdés.

— Ő néz engem és én nézem Őt — volt a válasz.

Isten lát engem, néz engem. Nézzem én is Őt. Akkor meglátom, hogy érdemes élni, hogy van a gyötrődésnek, szenvedésemnek értelme és érzem magamban lövelni és lüktetni a vért. Azt a lelkesedést és erőt, amely elfogja az embert akkor, amikor tudja, hogy mások nézik. Isten tekintetéből csodálatos erők forrásoznak felénk, csak engedjük befolygni hitünkön szívünkbe és életünkbe.

AZ IGAZ ISTEN

Madách Ember tragédiájának egyik legmegdöbbentőbb jelenete az, amikor Ádám mint Tankréd lovag ott áll Konstantinápoly piacán magába roskadva. Távolban eltűnik a fáklya-fény és csak foszlányokban hozza a körmenetben éneklő eretnekek tompa énekét a szél: „Én erős Istenem . . . én erős Istenem, miért hagytál el engem . . .” és a barátok diadalmas zsolozsmáját: „Perelj, Uram, perelj . . .” című

zsoltárt. Adám megrendülve áll és Lucifer komédiázik. Akkor fakad ajkán a panasz, a nagy kérdés:

— Hát egy i miatt is mehetnek ily elszántan a halálba? Mi akkor a magasztos, nagyszerű?

Pedig ebben van az igaz és a nagyszerű. Egy betűn, az i betűn, mint tartókötélen függ az igaz és a gaz. Az igazság és a gazság. Bár nem a betű a fontos, hanem a mögötte meghúzódó értelem. A mögötte zajló, kavargó élet. Mely azonban ebben tornyosodik, hogy egész-e, teljes-e.

1. Igaz ugyanis az, akiben a gondolat és a szó megegyezik. Akinek beszéde és magatartása teljesen fedi a gondolkodását. Ha már ez nem áll fent, akkor nem lehet az ember igaz, hanem bármilyen furcsán és kelletlenül hangzik is, csak gaz. Az igaz fogalma ugyanis a tökéletességek fogalma. Aki magát igaznak tartja, annak tökéletesnek is kell lennie, mert különben nem fedi a szó a tartalmat.

Egy zenemű akkor hiteles interpretáció, ha teljesen visszaadja a művész gondolatát. Ha csak egy sort néz el a kar, ha csak egy hangszer vijjog, sikong ki a nagy kórusból, már nem teljes és éppen azért nem is igaz a játék. Nem azt adja, ami. Nem azt adja, ami benne van.

Ha az anyakönyvi kivonatban csak egy szót változtatok, akkor már az egészet változtattam meg. Ha a vallás-rovatba az rk. helyett mást írok, akkor az egész ember változik meg. És

nem hitelesítheti azt az írást semmiféle közjegyző, hivatalos fórum, mert nem igaz, hanem hamis irat.

Igy nem igaz az az ember sem, aki nem magát adja, illetve nem azt adja, ami. Nem az énjét adja. Aki nem éneklí azokat a kotta-fejeket, melyeket az Isten a teremtéskor belekottázott, nem kiáltja világgá azt a szót, amit az Isten a teremtéskor belelehel. Nem csillogtatja meg azt a színt, melyet magából ki kellene lövelnie. Nem igaz ember, aki nem adja magát. Akinek mondanivalója csak szívében, de nem az ajkán él, akinek mondanivalóját nem a belső készség, hanem a külső körülmények adják meg.

Isten azonban igaz és maga az igazság. Mert mindig az van az ajkán, ami a szívében, mindig az a teremtésben, ami a gondolataiban. Isten akarta és megtett minden. Ebben a mondatban benne van az Ő egész lényege. Hogy az akarata és annak megvalósulása között nincsen semmi, hanem az egy nagy megegyezés. Amint Istenben összegomolygott a felhő és felszállt az első köd, amint kitört belőle a napsugár és belecsattogott a levegőbe az első galamb, máris megtett minden.

Azért olyan mélyen megdöbbenő a pilátusi jelenet, amikor Pilátus a kétkedés unott nyelvén teszi fel Krisztusnak a kérdést: Mi az igazság? Akkor nem veszi észre, hogy az igazság az nem kérdés és nem gondolat, hanem valóság. Megvalósulás. A gondolat Tetté

való érése. És azért nem vette észre, hogy az Igazság előtte áll. Maga Krisztus az, aki meghirdette:

„Én vagyok az út, az igazság és az élet!”

2. Azért, ha igaz akar lenni az ember, akkor adnia kell saját magát, akkor meg kell tesztítenie a beléje vetett isteni gondolatot. Magunkat adni gyengeségünkkel, erősségünkkel, botladozó akaratunkkal, gyengécske értelmünkkel. És hinni benne, hogy úgy van jól, ahogy van. Úgy vagyunk jól, ahogy vagyunk. És nem kell arra vágyódnunk, hogy mások legyünk, hanem csak azt kell kiemelni, ami bennünk van. Hogy a mi erőtlenségünket, gyengeségünket, szenvedésünket, öregségünket is Isten akarta és ezzel is van mondanivalója.

Amint nemcsak az erős tölgyre van szükség, amelyből gerendák lesznek, hanem a gyengébb fenyőre is, melyből karácsonyfa lesz és gyufa, mellyel meg lehet gyújtani a karácsonyi örömlángokat. Ne mutass tehát mást, mint ami vagy, mert akkor nem lesz igaz. Márpedig az a magasztos és nagyszerű, hogy az legyek, amit belőlem az Isten akart.

Ne akarj több lenni, mint ami vagy. Hiszen, ha fel is kapaszkodsz a hízelt, hazugság és gőg szemétdombjára, akkor is jól tudod, hogy a szemétdomb az nem magasít, hanem inkább meggyaláz. Mely dombról már Keresztelő Szent János kiáltja: Minden halom megáláztat. Aztán meg azt is tudod, hogy a hangos kiáltás nemhogy takarná, hanem csak

inkább napfényre hozza a szamarat. És ha a lég, amit felmelegítenek, felfelé is viszi a luftballont, a pukkanás és az enyészet felé viszi azt.

De vigyázz és ne légy kevesebb sem, mint ami vagy, Benned van örök, van isteni. És arra légy büszke és annak kiteregetésében légy erős és alkotó. Azért az i betűért küzdeni, mely betű az igazság elején áll és melyet a többi követ, érdemes harcra menni, érdemes tülekedni, sőt még vértanúságot is szenvedni. Csak kifelé magunkból a szépnek, jónak, nemesnek és nagy-nak, amit Isten belénk plántált!

A megváltást így hirdeti meg evangéliumának első lapján Szent János: „Verbum caro factum est!” „Az Igé testté lőn!” Az önmegváltódásnak is ez az első lépése: Az ige, az Isten belénk plántált gondolata, ami talán gyenge, földszagú és esetlen egyéniségünkben, legyen testté, valósuljon meg. Nem vagyok gyengébb, mint a betlehemi Kisdéd, nincsenek szegényebb szüleim, mint József és Mária, nincsen szegényesebb fekhelyem, mint a szalma és az érdes jászol. Nincsenek igénytelenebb barátaim, mint a pásztorok és a meleget lehelő nyájak, nincsen hidegebb szobám, mint a betlehemi istálló metsző hidege. Sőt nincsenek nagyobb ellenségeim sem, mint a Heródesek, a vérfertőzők és a gyilkosok. És amint meghirdette itt is a sötétre felszaladó csillag, hogy az igazság megszületett, úgy szaladjon fel bennem is az elhatározás fénye:

Újraszületek és az lesznek, akivé lenni vágyódom!

ISTEN HÜSÉGE

1922-ben megjelent Oberammergauban egy amerikai filmbizottság. Amikor meglátták az egyszerű, de mélyen vallásos bajorok csodálatos passiójátékát, igen fellelkesedtek. Megígérték a falu vezetőjének és a népnek, hogy egymillió dollárt fizetnek, ha engedélyt adnak a passió lefilmezésére és arra, hogy ezt vállalatuk keretében lejátshassák. A derék bajoroknak, annak ellenére, hogy nagyon szegények voltak, erős volt az elhatározásuk még a nagy kísértésben is. Nem akartak kötélnek állni.

— Fogadalomból egyedül Istennek játszunk — hajtogatták.

Hogy pedig ellenállásukban hűek maradhassanak, a főszereplők az utolsó előadás után testületileg mentek el a borbélyhoz és levágtatták hosszúra nőtt szakállukat és hajukat. Hűek maradtak Istennek tett fogadalmukhoz. Hűek maradtak magukhoz a nagy ajánlatok és a nagy szegénységük között is.

1. Hűnek lenni annyi, mint megmaradni állhatatosnak a jóban. Nem a jóban megmaradni, az megátalkodottság. A jó folytonosságát azonban hűségnek mondjuk. Ez a folytonosság és változatlanság azonban elsősorban Isten tulajdonsága.

Ő mondotta magáról: „Én vagyok az Isten és nem változom.” Ez az a szilárdság, mely egybefog tegnapot és holnapot. „Nem ember az Isten, hogy hazudjék és nem emberfia, hogy változzék. Mond-e hát valamit a nélkül, hogy megtenné, szól-e valamit a nélkül, hogy teljesítené?” (IV Móz. 23, 14.) Így állítja fel Isten a hűség hídját, melynek egyik pillére az igaz, amit ígér és a másik az a biztonság, amivel megteszi az ígéretét. „Sicut verum est, quod promittat sic certum est, quod minatur.” (Szent Ágoston ad. Ps. 94, 15.)

És Isten hű maradt magához, az ő csodálatos jóságához, amit ígért. Hiszen, amit az ő igaz fogalmába göngyölgettünk, azt ő csodálatos erővel bele is lüktette a világba. Amit ígért, azt mindig megtartotta, még akkor is, ha az ember előtt ez majdnem érthetetlen. Amikor még friss volt a paradicsomi fán a törés, amikor még belesiklott a paradicsom csöndjébe az első bűn átka és a természet felnyögött annak súlya alatt és a bűnös a bokrok aljában alakoskodott, már akkor hű volt az Isten önmagához, örök jóságához és tökéletességéhez, mert már akkor megígérte a Megváltót, akit el fog küldeni. Még az átok és fenyíték szavaiba is belefonta a jövő megbocsátó szivárványszíneit, a paradicsom kapujának dörejébe a visszahívó szót, felövezte a siralomvölgy csupaszságát a remény köténykéjével. És önmagához nemcsak a nehézségben volt hű, de az időben is az maradt.

Hű akkor is, amikor a bálvány előtt táncolt a népe. Hű akkor is, amikor aranyát és ezüstjét aranyborjába fektette. Hű akkor is, amikor Baálnak oltára előtt járt táncot Izrael serege. Hű akkor is, amikor mint gyermeket pusztába kergette, mint csodatevőt halálra kereste, mint Megváltót pedig felfeszítette. A kereszt igazi felirata:

„Ecce vir fidelis.”

Ime, a hű ember!

2. Legyünk azért mi is hűségesek. Legyünk először hűek önnönmagunkhoz, a bennünk lévő verumhoz, igazhoz. Még akkor is, ha nem az igaz a divat. Hiszen az igaz mivoltunkat Isten a teremtesünk alkalmával elültette belénk, mint gondos magvető, vagy ha úgy tetszik, elszórta bennünk talentumait, mint hű, de gondos gazda. Ezeknek a talentumoknak értékesítése, kamatoztatása, a jó életrekeltése, ez a mi életfeladatunk. A bennünk lévő jónak kell e világra kikelnie. Annak kell megfiadzania. Könnyet törölni, szomjat enyhíteni, éhséget csillapítani és nyomort és mezítelenséget befedni.

Másodszor legyünk hűek a nehézségek között is. Higgyünk a jóban és annak győzelmében akkor is, ha minden ellene szól. Akkor is legyünk benne hűségesek. Higgyünk Istenben akkor is, ha nem tapintunk és látunk. Hiszen azt mondotta az Úr: „Boldog vagy, Tamás, mert láttál és hittél, de boldogabbak, akik nem látnak és hisznek.” Akik nem látnak jópéldát és hisznek, akik nem lát-

ják a jó feltámadását és diadalát és mégis hisznek. Akik hisznek az Úrban, annak ellenére, hogy meghalt, akik hisznek a Kenyérben, annak ellenére, hogy a penész megfogja az oltárszekrényben is, akik hisznek a jó jelenvalóságában akkor is, ha a templom az bódé és a kehely az bádog! Itt csap ugyanis kifelé a mi fanatikus hitünk: a jóban való biztonság és a mellette életben és halálban való kitartás.

Sokan vannak az átjáróház-lelkek, akiken mindenki és minden át- és átjár, de semmi meg nem marad. Akikben talán minden jószándék megvan, de kiviszi a huzat, az akaratlanság és hangulat gyengesége.

Sokan vannak a plakátfalak: Ausen fix, innen nichts. Kívül színes és pompás, de belül semmi. Szavaikon és tetteiken mindig változnak a színek. Hol zöldek, hol barnák, hol pirosak és hol fehérek. A konjunktúra-emberek, akiknek fehéreneműjén és jelvénygyűjteményében megtalálható minden párt és minden megmozdulás.

És a kitartásból, a jóhoz való hűségből születik számunkra a vértanúság és az örök boldogság. A római bíró ránéz a keresztény földművesre.

— Nézzed, Barlaam, ha kitartasz a keresztrefeszített Istened mellett, akkor hűtlen leszel hazádhoz.

— De, uram, én szeretem hazámat, mert Krisztus megparancsolta, hogy szeressem.

A bíró megszánja az egyszerű és jóindula-

túnak látszó embert és meg akarja menteni. Megparancsolja tehát a katonáknak, hogy kezébe kössenek bele tömjén szemeket és azt tartsák a tűz, Jupiter tüze fölé. Majd ha ég, akkor kiesnek a meggyötört kezekből a tömjén szemek. Megtörtént. Az oltár előtt terjedt az égő hús szaga, de a tömjén illata is. A jóindulatú bíró odaszól:

— Aldozott Jupiternek. Szabadon bocsátom.

De a megkínzott ajkáról akkor is elhangzik a vallomás:

— Nem áldoztam Jupiternek. Én Krisztust imádom.

Barlaamot lefejezték.

Hozzáteszem: Ecce servus fidelis. Ime, a hű szolga.

És talán még ezt:

„Csak aki mindvégig kitart, az üdvözülni.”

IV. AZ ISTENI ÉRTELEM

A BÖLCSES ISTEN

Isten tudása, mely a multat és a jövőt jelenné egyszerűsíti le, nem csupán tudás, mely szemlél, bírál és parlagon hever, hanem ropant erőket szolgálatba állító tevékeny és alapos bölcsesség. Bölcsesség, mely a legkisebb teremtetett dolgokban is megnyilvánul és azt át- és átjárja és ha az ember megleli, akkor olyan erő, hogy Isten létét és mibenlétét egyedül is képes bizonyítani. Minden apróságban végtelen erő feszül: Isten bölcsesége!

Isten bölcsesége a kicsinységekben nagy. Az emberi munka csak messziről szép. Rubens festménye közlelről egymásra rakott festékrétegek káosza. Canova legszebb szobra közlelről bántó érdeesség érdektelen megnyilvánulása. De vizsgáljuk meg közlelről Isten művét, egy virágszirmot, egy lepkeszárnyat, a pókháló egy szálát, a vízcseppet a mikroszkóp üvegje alatt. Milyen bámulatos rend, célszerűség és összhang. Mekkora mélysége az Isten gazdagságának, bölcsességének és tudásának. (Róm. 11, 33.) Még a hitetlen francia író is

áthatva az isteni bölcseségnek a lepkeszárnyban megnyilvánuló erejétől, így kiált fel:

„Egy pillangó szárnya elég ahhoz, hogy szétmorzsolja az istentagadót!”

1. Isten bölcs és bölcsesége tevékeny erő. Nem pusztá tudás, mely az értelem homlok-üregében megbújik, észlel, összegez és bírál, hanem erő, tevékenység és lendület, mely kilép az istenségből a világra. Az Ő tudása nem marad meg benne, hanem alkotó kezeinek ujjain, a föld mellét felszakító erején, az ég kárpitját meghasító megnyilvánulásán keresztül kiömlik a világra. Mintegy mutatva, hogy az a tudás, mely csak a megállapításokban, szemlélésekben és ítéletekben nyilvánul meg, az holt. Az az irattárak, a pergamentek, a hivatali karosszékek tudása, de nem világot alakító bölcsesség.

„Milyen nagyok a Te műveid, mindent bölcseségben készítettél!” (Zsolt. 103, 24.)

Az isteni tudás ugyanis nem marad meg az Űrben, hanem belefolyik a történelembe, annak minden percébe, eseményébe. Az Úr nem tud, hanem tudását a pusztá lehetőségből a valóságba viszi át. Nem szemlél, hanem alakít, nem ítél, hanem rögzít, nem elhatároz, hanem nyit. „Az Úr bölcseségben alapította a földet, okosságban rögzítette meg az eget és az ő bölcsességében nyíltak meg a mélységek.” (Péld. 3, 19.)

Legyünk tehát az Isten bölcseségének alázatos tisztelői és még inkább az Ő bölcseségének

megvalósítói. Sohasem szemlélődés és bírálat, hanem mindig tevékenység és segítség. Nem az megy be a mennyek országába, aki azt mondja: igen, igen, hanem, aki Atyám akaratát cselekszil. Túlságos sokan vannak az erkölcsi bírák, sokan, akik mondják, hogy hogyan kellene tenni és kevesen, akik tesznek is. A dikciók korában, a bölcs beszédek korában kellene, hogy felvirradjon végre a bölcs tetteknek, az akcióknak kora. Mert az Úr Jézus is, amikor arról beszél, hogy ki az igazi felebarát, nem a farizeusi hibátlan elveket boncolgatja, hanem a szamaritánus tettét dicséri.

2. Isten bölcseségének második alaptulajdonsága az, hogy nem külsőleges, nem adott elvek leporolása és lemásolása, hanem sajátos gondolatok életbeállítása. Azaz bölcsesége sajátos.

Szicília királyáról, Hieronról mondja a történelem, hogy akkora hajót épített, hogy a munkások, lovak és gépek ereje elégtelennek bizonyult a hajó vízrebocsátására. A nagy bajban a király kiváló természettudósához, Archimedeshez fordult, aki megígérte egy olyan gép szerkesztését, mellyel a király maga mozgathatja meg a hajót félkézzel. Az emberek a fejüket csóválták. A gép pedig elkészült. Csígasor volt. A tudós pedig felszólította a királyt a hajó megindítására. És valóban a nép szemeláttára a király keze a vízre tolta a hatalmas hajót. Kimondhatatlan örömeben a király azért parancsot adott, hogy

ezentúl mindenki azt tartsa jónak és bölcsnek, amit Archimedes mond vagy tesz.

De mit szóljunk akkor Istenről, aki nem mint Archimedes, a bölcs dolgok megtalálója és összeillesztője, azaz a meglevőségek irányítója, hanem alkotója. Akinek a bölcsesége át- és átjár minden dolgot. Azért mondja az írás, hogy bölcseségben készít, okosságban rögzít. Itt ugyanis a „ben” és a „ban” képző az a többlet, mely Isten bölcseségéhez hozzájárul. Sajátos és magából fakadó. Tudása úgy átjárja a világot, mint a harmatcsepp a nap, mint a vasat a mágnes, mint a gyertyabelet a láng.

Az ember pedig... Idelent lámpát gyújt és földbe megy, hogy kiemelje azt, amit az isteni bölcsesség elrejtett. Léggömböt szerkeszt és a légbe emelkedik, hogy az isteni bölcsesség hullámaait itt-ott elfogja. Ünnepel, jubilál és örvend mint a gyermek, ki kincset talál, de elfelejtkezik arról, aki a kincset adta, aki azt teremtette és aki őt azzal meglepte.

Higgyük tehát azt, hogy a bölcsesség kezdeté mi magunk vagyunk. Hogy magunkban, belső valónkban kell először megvalósítanunk gondolatainkat, a szépre, jóra és erkölcsre vonatkozó terveinket, hogy jobb legyen a föld. Az egész világot meg nem válthatom, de magam feltétlenül. A világ rendezésének magamban kell megindulnia. A nagy világgal törődik az Isten, annak gondjait az Ő bölcsesége viseli. De az én kis világomban magamnak kell megvalósítania az Ő bölcsesége által adott elveket.

A világ, ahogy van, jól van, mert Isten bölcsesége irányítja. De jó vagyok én? Isten bölcsesége irányít engem is?

Nehogy úgy járjak, mint az együgyű vándor, aki az út fáradalmaitól elcsigázva letelepedett egy útszéli tölgy árnyékába. Nézte a fát és okoskodott.

— Milyen furcsa is a világ. Itt van felettem ez a tölgy. Milyen erős és vastag ágai vannak és milyen kis termést hoz. És mellette itt a földön terem a dinnye. Szára vékony mint a madzag és mégis milyen nagy gömböket kell teremnie . . . Ez a világ rosszul van berendezve.

Amint gondolatai végére ért, szél kerekedett. Megrázta a tölgy lombjait és egy makk pont a mi vándorunk orra hegyére esett. Felugrott.

— Azaz jól van berendezve, mert mi lett volna velem, ha dinnye lenne a fán . . .

Igen, igen. A világ jól van, mert a bölcs Isten irányítja.

De jó vagyok-e én?

A bölcsesség irányít engem is?

A MINDENTUDÓ

Duns Scotus, a XIII. század nagy hit-tudósa egy alkalommal megszólított egy földművest a mezőn. A földműves szívesen állt meg egy kis tereferére, mert a nagy munkába úgyis belefáradt. Vallásos dolgokról folyt a szó. Egy-szercsak így szólt a földműves:

— Miért biztatsz engem, hogy jámborul él-

jek? Ha Isten tudja, hogy üdvözülök, akkor úgyis üdvözülök és mindegy, hogy jó vagyok vagy rossz, ha pedig tudja, hogy elkárhozom, akkor nem segít rajtam sem imádság, sem jámbor élet.

Ebben a nagy kérdésben benne van a nagy probléma: az emberi szabadakarat összeegyeztetése az isteni kegyelemmel és előretudással. Amit Isten tud, az úgy is lesz. Isten tudja a jövőt, tehát az úgy is lesz, ahogy Ő tudja. Nekem kár magam erőltetni, mert úgyis csak Isten akarata lesz meg. Ebben a gondolatban minden helyes, csak a magamra vonatkoztatott következtetés nem.

1. Isten valóban tud mindent. Tudja a múltat, a jelent, a jövőt, sőt ismereteselek előtte gondolataink és terveink. Ez az az igazság, amit az Úr Jeremiás fejére olvas már akkor, amikor nem akarja vállalni a prófétai tisztet.

„Mielőtt alkottalak téged anyád méhében, ismertelek.” (Jer. 1, 5.)

Ez az, amit a zsoltáros így zeng:

„Még tökéletlen voltam, már láttak szemeid, és a te könyvedben be vannak írva mindenek, a napok meghatározva, bár azokból még egy sincs.” (Zsolt. 138, 16.) Isten előretudása azonban egészen könnyen összeegyeztethető az emberi sorssal, az emberi törtetéssel és iparkodással.

Az édesanya, aki az életadás és törődés mintaképe, az is látja tisztán az apró gyermek tipegő lépéseit, az asztal és a szék

között lévő első nagy utat, amikor a gyermeki kéz még erősen belekapaszkodik az asztal lábába, de a másik már repesve a szék után vágyik. Végül is győz a szék. Győz a bátorság és a szív. Mert járni nemcsak lábbal tanul az ember, hanem bátorsággal és szívvel is. Kicsi csontjai már megbírnák, csak bátortalansága az, mely nem meri összekötni a távolságokat.

Igy van a mi jövődönk ismeretével Isten is. Látja a mi emberi sorsunkat, tisztán látja a mi jövődönket is. Nem úgy, mint az édesanya, aki nem tudja, hogy bukik-e kicsije vagy nem. De amint nem befolyásolja a két szem a gyermeket, hanem inkább bátorítja, így vagyunk Istennel is. Ő nem rontja, hanem emeli erőnket, acélozza akaratunkat. Látja a jövődönket, de látja annak a jövődönk biztosítékát is: az erős csontokat, a menés és célhozjutás lehetőségét is. Megad mindent, de a jövőt reánk bízta. Megad mindent, mint a gazda a cselédjének: napszámot, lakást, kenyeret és ennek fejében elvárja a szolgálatot. Mi is megkapunk mindent életcélunk elérésére, csak használnunk kell.

2. Isten tudása azonban nem terméketlen és meddő előretudás, hanem igenis irányító előrerendelés. De ebbe az előrerendelésbe beleszámítja az emberi szabadakaratot is. Isten nem bántja a szabadakaratot, hiszen ez előtte a legnagyobb kincs, amit e világra teremtett. Ez az, amit érintetlenül meghagyott a bűn: az akarat szabadsága, ha rosszraajló is lett.

Mert Isten mindent hagyott veszni a teremtkor, csakhogy ne kelljen hozzányúlni az emberi szabadakarathoz. Inkább többezer esztendőn keresztül nyögött a világ annak a szabadakaratnak a járma alatt, amely vétkezett, csakhogy a szabadsága megmaradjon. Sőt még tovább ment az Isten: szabadakaratumk menlevelét eltisztítani elküldötte egyetlen és legkedvesebb Fiát, azt keresztre feszítette, hogy kiérdemelje nekünk a jobb utat és szebb jövőt.

Jobb utat és szebb jövőt. És ebben már meg is van a felelet. Isten befolyásolja a mi akaratunkat, de csak a jó felé, hiszen Ő rosszat nekünk nem akarhat és ennyiben előrerendeli azt. Az ember az Ő előrerendelésével nincsen megrövidítve, sőt olyan az Ő előrerendelése, mint a harmat a földnek, mint levegő az embernek, mint a víz a virágnak, mint a napfény a szobának.

Isten előretudása tehát nem megrövidítés, hanem csak számvetés. Isten előrerendelése pedig nem akadály, hanem lendítés és célhoz sürgetés.

Azért helyes, ha folytatom Duns Scotus történetét. Aki, amikor hallotta a földműves panasztát és egyszersmind hetyke válaszát, így szólt:

— Ha Isten tudja, hogy üdvözölsz, akkor amúgy is bejutsz a mennybe, mindegy, hogy jó vagy, vagy rossz. Ha pedig nem tudja, akkor úgyis elkárhozol. Nem segít imádság, jó élet. Gondolom, hogy helyesen mondod, de...

— Miért szántasz és vetsz izzadva? Ha Isten tudja, hogy itt gabona fog teremni, akkor mindegy, akár elveted a magot, akár nem. És ha tudja, hogy itt úgysem terem gabona, akkor hiába erőlködsz és vesződsz, úgysem lesz semmi termés.

Az atyafi nem felelt, csak dolgozott tovább.

Én is úgy vagyok. A nagy kérdésre, Isten tudására és előrerendelésére nincsen szavam. De dolgozom tovább. Imádkozom úgy, mint aki tudja, hogy minden Istentől jó, és dolgozom úgy, mint aki tudja, hogy minden tőle függ.

Segíts magadon és Isten is megsegít.

ISTEN GONDOLATAI

Az ebédlő szőnyegén piciny gyermek ül. Lábát szétveti, fejét mélyen, gondolkozva lehajtja, kis kacsóival egy dobozban keresgél. A dobozban kövek vannak. Különböző formájúak és különböző színűek. Van ott kis henger, mely jó lesz oszlopnak a ház elé, esetleg káznának a mozdonyhoz, van kerek forma, mely jó lesz keréknek a kocsiba, avagy órának a toronyba. Van téglalap alakú, mely jó lesz ajtónak a kunyhóhoz, avagy pedig lapnak az asztalra. És a kis gyermekkezek alól, a meglevő kockáknak köveiből, formáiból és színeiből előkavarog, forog, előjő és kiépül a füttyülő mozdony, majd a kis erdei kunyhó, pompás balkonos palota vagy kicsiny játékszoba. Mert a

kockákat, melyek a dobozban vannak, sok mindenre lehet használni.

1. Az Istennek a világban elszórt gondolatait sok mindenre lehet használni. Minden ugyanis, ami ezen a földön van, az az Isten elméjében született, az isteni alkotó kéz melegéből kiformált gondolat. Idea. Mi emberek csak gyermekfejjel gondolkodunk, gyermekkézzel építünk. Azt, ami már megvan, éspedig Isten műhelyéből került ki, azt használjuk.

Mert amikor a falu főterét felhántják a lapátok, lemélyül a földbe a mély árok és templomot kezd építeni az ember, akkor Isten meglevő gondolatait építi bele a templomba. Az alapot kőnek veszem, mert a kő, melyet Isten alkotott, lehet az épület alapja. A törvény, amit az Úr műhelyéből tanultam, csak az lehet a cement keverésének törvénye. A kátrány, amelyet Isten műhelyéből kölcsönöztem, csak az lehet a nedvesség földbe szorítója. Csak a színek, csak a csillogó napfényt átengedő, de azt is színesre szűrő üvegek adhatják meg az ablakok életét, áhítatot keltő homályát.

Az ember Isten gondolatainak megtalálója és alkalmazója csupán. „Az Istennek, mielőtt megteremtette volna őket, a mindennek ismertek voltak, így és előkészülésük után lát mindent.” (Eccl. 23, 29.) Benne megvan mindennek része és megvan az egésze. Megvan minden porszem és megvan minden hegy. A porszem a hegy miatt és a hegy a porszemből.

De a meglevő dolgok irányítását sokban rábízta az időkre és az emberekre, akik az időben élnek. Amint a megváltás gondolatát, mely benne öröktől fogva megvolt, csak az idők teljességében teljesítette. Úgy egy levelet, egy fűszálat, egy piciny kis madarat nem hullat a földre, csak a maga idejében. Ilyen értelemben mondja Szent Pál:

„Hittel hisszük, hogy az idők alkalmasak Isten ígéjének, hogy a láthatatlanokból láthatók legyenek!” (Zsid. 11, 3.) Az alkalmas idők, a történések hozzák meg az örök isteni gondolatok megvalósulását, megtestesülését. Ilyen értelemben mondjuk az Istent „mindenek teremtetőjének”.

2. Azért, mert vagyok, éspedig időben vagyok, nekem is meg kell értenem, hogy ez az idők teljessége, hogy az Isten bennem lévő láthatatlan gondolata láthatóvá váljék. Hogy a bennem szunnyadó isteni gondolat felébredjen és életre keljen. Hogy azt, amit Isten belém helyezett, azt kisegítsem magamból és azt a lénytani meghatározottság korlátaiból az életre segítsem ki.

Belülről kifelé, ez a jelszó. Amint a szőnyeget kigöngyölgetik és csak kisimított és lekefélt formáiban látjuk meg az értékét és mindezt, úgy kell nekem is a bennem összegöngyölve meghúzódó isteni gondolatokat kiteregetnem. Most és ott, ahol vagyok. Mert azzal, hogy most itt vagyok, ezzel már Isten meg is

adta mondanivalómat. Megadta életfeladatomat.

Bimbó vagyok. Bennem összepréselve, összegöngyölve és egymásbaomolva van a sok-sok szírom bársonya, illata, színe és bája. Csak ki kell nyílnom. Talán a hímes réten, talán egy kedves szalon asztalán, talán egy parasztszoba gyalumatlan asztalán, talán az oltáron. Mindegy, hogy hol, csak nyílnom kell. Élnem.

És életet csakis én adhatok magamnak. Mert, amint Isten lényege az, hogy önmagától való, úgy minden nagy gondolatnak, amit Isten a teremtményekbe belegöngyölt, az a tulajdonsága, hogy csak magától lehet való, hogy csak önmagától tud megtestesülni. Jóvá nem tehetnek, csak magam lehetek azzá. A jégvirág szép, meg is csillan rajta a nap, sziporkázik is, de hideg és fagyos és ha az élet lehellete, a nap megérinti, akkor összefolyik és ellucskosodik. Az a gondolat és az az érték, amit mások bányásztak ki belőlem, az csilloghat is, sziporkázhat is, de olvadékony és terméketlen. Az élet belülről, az anyaméhéből fakad. Az élet belülről, a magnak méhéből bimbózik, lüktet bele a világba. A jellem belülről alakul és csak akkor nem külszín és tartalmatlanság.

Megismétlem azért Szent Pál szavait:

„Hittel hiszem, hogy az idők alkalmasak Isten ígéjének, hogy a láthatatlanokból láthatók legyenek!” (Zsid. 11, 3.) Hogy az én jó, az én szép és igaz mivoltomat az életre segítsem.

Hogy a „mostot”, amikor az Úr talán, mint a kánai menyegzőn, mellettem áll, én is kihasználjam életem perceit és óráit, mint hideg kőkorsókat, jószándékkal és erős elhatározásaimmal megtöltsem és az Úr átváltoztassa azt. Ne késlekedjem, mert nemcsak vagyok, hanem lennem is kell!

*„Wir beten es geschehe mein Herr
und Gott, dein Wille
Und siehe er hat nicht Wille,
sondern ewige Stille!“*

V. AZ ISTENI AKARAT

ISTEN AKARATA

A mai kor eredményekkel mér. Statisztikai számok futnak a papiroson, összehasonlítások, összevetések, kivonások és összegezések mérlegén állapítják meg az emberek, népek és nemzetek értékét. Igénytelen, csendes embereknek nincsen ma sorsa, sorsuk az igényesek és teliszájúak sorsa. Kis népeknek nincsen sorsa, sorsuk az igényesek és teliszájúak sorsa, a nagy népek sorsa. A templomnak, a boltívek csendjének, az Eucharisztia hangtalanságának sorsa a piacon dül el és a kormánykeréknél ülők akaratától függ.

Pedig ezzel szemben az isteni mérték és örök erkölcsi elv a betlehemi éjtszaka három szavas, de örök melódiáktól átszőtt programja marad: Békesség a jóakaratú embereknek! Az ember annyit ér, amennyit a szándéka, az akarat. Az ember értékelési végösszege nem az eredmény, hanem a jóakarat.

1. Istenben van akarat, mert van benne értelem. Minden ismeret ugyanis az akarat nélkül holt, levegőbe lógó és színtelen. Az ismeret csak

az akarat igénylése, értékelése és törekvése által lesz megismeréssé, lesz élő valóság bennem, melyet éppen úgy feldolgoz szellemem és felszív, mint a hajszálcsövek erezetén a virág felszívja a föld nedveit. Csak az akarat szerepe által hányom be magamba, az én életem kaptárába széles gesztusokkal a külső benyomásokat. Csak az akarat adhat belém tartalmat, mert ismereteimet az raktározza, értékeli és használja fel bennem. Röviden tehát: Istenben van értelem, természetes tehát, hogy van akarat, mely ismereteinek tartalmát adja.

Istenben van akarat, mert minden, ami van, az az akarat által valósul meg. A fa önmagában még nem asztal, nem szék, még csak nem is térdeplő és nem is feszület. Azzá csak az akarat teszi. Azaz az értelem elgondolását az akarat löki ki a mester, a művész ujjai hegyére. Az viszi, formázza és mintázza bele abba elgondolásait. Csakis az akarat által lesz a bennem élő benyomás, kép, ismeret valós formává. Kell az akaratom igénylése, hogy az értelem kérdőmondata feleletet kapjon. All tehát a másik tétel, hogy az Istennek van akarata, mert az általa teremtetett világnak csak az akarat adhatta meg a valóságot.

2. Az eszmefuttatás, mely talán fárasztó, két nagy igazságot lüktet felém: Mindennek az akarat ad élettartalmat és léttartalmat. Éspedig az isteni akarat. Minden, de minden dolognak csak annyi az értéke, legyen az fű, fa, virág vagy mosolygó arc, hullámos haj vagy pompás

értelem, amennyi az isteni akarat szerint való felhasználásának mértéke. Ha a magam útját járom, ha a magam terveit kutatom és azt lihegve akarom, akkor hasonló vagyok azon emberhez, aki vonathoz siet, de más helyre menő vonatra száll fel.

Hiába van a madárnak szárnya, még olyan pompásan összefogó tollazata, tiszta tekintete, nagy szabadsága is, ha nincsen lég, amelyben kiterjesztheti.

Hiába van bármilyen szép életpályám, bármilyen sikerek övezzenek is, annak csak annyi az értéke, amennyi az isteni akaratnak megfelelő élettartalom.

Kell a felismerés, hogy csak az tartalmas, ami az isteni akarat életterületén belül történik. Kell hogy megértsem, hogy a hal csak a víz hullámaiban siklik és él, de azonnal vergődik, ha száraz partra kerül. Kell hogy megértsem a mai divatos jelszót: életterület. Az emberi életterület az, melyet Krisztus így jelzett: „Az én életem az, hogy Atyám akaratát cselekszem.” Ami egyszerűbben így hangzik, hogy kenyérmagot vetnem, búzalisztet őrölnöm, meleg cipót sütnöm, az Urat az eucharisztia búzaleplében venni, csak az ő szándéka és előírása szerint lehet. Mert az élettartalom: az isteni akarat megnyilatkozása.

Talán Szent Ágoston fejezi ki legjobban azt az emberi életet, mely siet, rohan és élni akar, de nem az Isten útján: „Grandes passus extra viam!” Hatalmas lépések lehetnek

ezek, de az úton kívül. Az isteni értékelés és tartalom útján kívül.

Azért legyünk az isteni akarat csendes munkásai. Igen, igen, legyenek terveink, életfeladataink, legyen határozott életcélunk, de mindez csak az isteni akarat által körülbástyázott és meghatározott területen, melyet becsületnek, jellemnek és jóságnak nevezünk. Talán nem lesz az életünk olyan zajos, talán nem lesz annyi sikerrel, eseménynel teli, de csendes lesz és tartalmas. Die stille Stunden sind die Wesenschaffende. A csendes órák a lényeket adók. Amikor csend van, akkor érik a kalász összeboruló pihéi között az élet. Akkor, amikor csend van, akkor tud dolgozni agyunk huzalain az örökkévalóság leadója. Hiszen még az örökkévalóság malmai is csendben, a tabernákulum csendjében őrlik az örök élet kenyerét.

Amikor Izraelt az Úr kivezette Egyiptom könnyel, verejtékkal és vérrel öntözött földjéről, akkor a pusztá egyedülvalóságában adott neki jelt, mely nappal mint füstoszlop, éjjel mint lángoszlop járt előtte. És ez a jel vezette őket az ígéret földjére. Mi, akik szintén a siralomvölgynek kietlen pusztaságában vándorlunk, tekintsünk a mi jellemünkre, mely életünknek értelmet és tartalmat ad: Isten akaratára.

ISTEN CÉLJA

Az élet a szociális forradalmak korában nem más, mint kenyérkérdés. A kenyér, a betevő falat kérdése. Mely kenyérért esd az utca sarkának sápadtarcú koldusa, melyért kiált torkaszakadtából a gyűléstermek öklét rázó munkása, melyért imádkozik a kápolna csendjében megpihent lélek összesímuló két tenyere. Igen, igen. Az evilági élet kenyérkérdés. Hiszen Krisztus maga is belefogalmazta a Miatyánkba: „Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma...”

De a szellemi élet, maga az örökkévalóság sem más, mint kenyérkérdés, melynek szövegét maga az Úr Jézus diktálja, amikor így szól: „Az én eledelem az, hogy megtegyem Atyám akaratát.” Az Istennek a nagy természetben és a kis természetben, magamban szétszórt gondolatait, az örökkévalóság elszórt búzamagjait kell összeszednem, egybegyűjtenem és megőrolnöm, hogy legyen mindennap kenyerem odaátra is. Az örökkévaló élet is kenyérkérdés. Kérem tehát, hogy mi az Isten akarata, hogy teljesítsem és el ne vesszek a pusztában.

1. Istennek van akarata és ez az akarata a dolgok célirányosságában mutatkozik meg nekünk. A cél ugyanis eszme, mely egy folyamatnak végén valósul meg, de már a jelenben is hat. Az értelem kézbe veheti a célt, elővételezheti, de az élet és törekvés tartal-

mává, zsinórmértékévé csakis az akarat teheti. Ami először van az értelemben, az az utolsó a keresztútvitelben.

Az eszme ott ragyog a művész előtt, megvan az értelemben, de csak az elfáradt kezek, kiégett szemek és elcsorbult vésők utolsó akaratmegnyilvánulása után valósul meg az életben.

A világon pedig célirányosság, belső cél van mindenekben. Az élettelenek világában állandó a mozgás, a nyüzsgés, de az olyan, mint a helykeresés a színházban az előadás előtt. Mindenki keresi a maga helyét, de csak azért, hogy megtalálja és beálljon a szükségszerű nyugalmi helyzet.

Az élők világában csodálatos a fejlődés, az üres és puszta világból, a káosz zűrzavarából a csodálatos kosmosba, a rendezett világba. A piciny sejt útja is csodálatos. Osztódik, dagad, hasad és szaporodik, mert hordozója annak a célnak, mely önmagában, természetében van.

Az ember élete sem más, mint tökéletesezés. Saját természete által megadott célhoz való idomulás. A világréndből és annak céljából nem tudja kivonni magát az ember, mert a fizikai törvények keménysége, a számtani törvények kétszerkettője, a logikai törvények gondolkodom, tehát létezemje éppen úgy köti, mint az erkölcsi törvények vasbilincse, mely ellen ugyan véthetünk, de vétünkét éppen úgy jelzi lelkiismeretünk csengője, amint jelzi

a betörőt a bank riasztó csengője. A felsőbb célirányosságot az ember nem változtathatja meg, mert az adottság, ami „van” és ami „kell”. Ami alól az ember ki nem vonhatja magát, melyet le sem vethet, mint avult köpenyeget, mert nem külsőleges, hanem belső tulajdonosság. Ha van tehát ebben a világban, amint van célirányosság, akkor van isteni akarat is, mely azt akarja és tőlünk függetlenül intézi azt.

2. A mi kenyérünk pedig az, hogy beálljunk az isteni akarat szolgálivá, az Isten nyújtotta kenyér hálás fogyasztóivá. A természet mindennünnek ezt löveli felénk: „Fejlődni, nőni, többnek lenni.” Hiszen az egész világ mozog, remeg, csobog, dübörög, mert dübörögtetik az isteni akarat bennük meghúzódó erői. A mi feladatunk pedig nem más, mint mindent úgy használni, a természet nyújtotta erőket úgy irányítani, amint az az isteni akaratnak megfelel. Mely isteni akarat szöveggönyvét pontosan megtaláljuk lelkiismeretünk Isten kopogtatta szövegén.

Mindent úgy használni, mindennel ezen a világon úgy élni, ahogy a természetnek megfelel. Mert mindennek ereje a természet ki nyilatkoztatása, gondolata, melyet mint célt hordoz. Mindazokat a szálakat, melyeket Isten személyekben, helyekben, időben és belső indulatokban elem ad, azokat beleszőni élet-szöttesembe, és pedig a neki megfelelő helyre, hogy életem képe valóban kép és ne ködös zavar legyen. „Wo rohe Kräfte sinnlos walten,

da kann sich kein Gebild gestalten.“ (Schiller.) Ahol vad erők értelem nélkül zajlanak, ott sohasem lesz kép, mondja Schiller. Ahol a mértéket lisztben, vajban, zsírban és tojásban be nem tartják, ott sohasem sül meg a húsvéti kalács.

Az igaz kultúra lelke: Nem többre és más helyre vágyódni, mint ahol vagyok, hanem igen s ott evezni a mélyre, ahol életem csónakja fut. Nem nézni szomorúan, hogy futnak el mások mellett, hanem megfogni kicsiny sajgám esetlen evezőjét és megfeszíteni izmaim satnya erőit és megtettem, amit Isten tőlem kért. A tőlem telhetőt. Az a kultúra: fejlődni. Annyit kihozni, amennyi lehetséges, akkor nyugodt és egyszersmind boldog lesz az életem. Mert az az én kenyerem, hogy megtegyem az Isten akaratát, aki küldött engem és éppen úgy visszavár a mennybe, amint visszavárta egyetlen Fiát.

A mai kor játékos kor. Még az örökkévalókkal is játszadozik. Játsszunk tehát mi is. Lehetek csiga vagy pedig piramis. Isten elgondolása ugyanis rólam, a piramis elgondolása. Fejlődni és finomodni és belenőni az örökkévalóságba. Széles alapokon, a gránitkockák körbefutó négyzetein épülök. A zengő vésők sokszor fájó sebet ütnek. De lelkem mindig vékonyodik és finomul felfelé, míg végül is belevész az égbe... oda, ahonnan vétetett. Legyek tehát piramis. Nagy és hatalmas Isten felé való törekvésemben. De lehetek

csiga is. A mi korunkban az ember ugyanis nem úgy használja természetét, ösztöneit, képességeit, hogy azok felfelé mutassanak, hanem úgy, hogy azok odamutatnak, ahová a szív vágya is vonzza, a föld felé. Így fordul fel a piramis, melyet Isten tervezett a gonoszlélek játékos csigájává, melyet az üz, kerget, bódulásból szédülésbe taszít, hogy alkalmas pillanatban leüsse az élet országútjáról.

Mi lesz, piramis vagy csiga?

AZ ÖNMAGÁT SZERETŐ ISTEN

Széchenyi Istvánnak, a legnagyobb magyar-nak van egy sokat idézett mondása: „Csak a gyenge szereti önmagát, az erős egész nemzeteket hordoz szívében.” Ez az igazság nagyon is igaz az emberekre, de nem áll az Istenre. Isten ugyanis csak önmagát szereti és ezáltal hordoz egész nemzeteket, sőt az egész világ-mindenséget szívében. Az isteni szeretet tárgya maga az Isten. És mégis ez a szeretet nem bántó, nem rideg, sőt nem is önző, hanem feloldódik a legönzettelebb és legmelegebb valóságban.

1. Istennek van abszolút akarata és ez az abszolút akarata egyenesen önmagára irányul. Ezen a világon Isten nem akar semmit, de semmit, hanem egyedül csak magát. Sőt bármilyen merész is e kijelentés: Ezen a világon Isten nem szeret semmit, de semmit, egyedül csak magát. Minden mást, mely önmagán kívül fek-

szik, csak önmagáért akarja és önmagáért szereti. Éppen úgy, mint amikor egy pohár vízre szomjazom, akkor akarom a felkelést, akarom a kúthoz való kimenést, akarom a mérítést, a pohár víz ajkamhoz való emelését. Isten is akarja az örök élet belénk teremtett gondolatát, akarja a belénk ragadt „magát”. Akarja azt a fényt, mely belőle belénk hullt. Akarja azt a piciny forgácsot, mely az ő akaratából reánk hullott. Akarja azt a szilánkot, mely az örök élet tölgyéből bennünk van. Akarja a mi lelkünk örök illatát, harmatos könnyét. De mindenben magát akarja, a maga gondolatát keresi és szereti. A divinumot, az örököt, mely az Ő alkotása, azt szenvédeyesen szereti bennem. És ha ezt a divinumot, istenit megörzöm, akkor ő nagyon szeret engem, mert nem tudja megtenni Isten, hogy a jót ne szeresse.

Ez a szeretet szükségszerűség, mely abból az igazságból fakad, hogy a jó Isten a jót csak szeretheti. Fény a fénynek csak örülni tud. Lumen, de Lumine. Fény a fényből, ezek vagyunk mi. És amint nem lehet sugár, mely nem a napból szökkenne a világra, fűre, fára és virágra, úgy nincsen bennem jóság, szép gondolat és tett, mely ne volna összeköttetésben Istennel. Olyan Isten állásfoglalása az emberi természetbe bújtatott jóval, széppel és kedvessel szemben, mint amilyen volt az Ő Egyiptomba rekedt fiaival és leányaival szemben, akiket visszakövetelt az északi, vissza a

déli és vissza a keleti szélről. Hiszen így kiált fel Izaiással: „Hozzad ide fiaimat a távolból. És leányaimat a föld határaiból. Valamennyit, ki nevemet segítségül hívja, kit dicsőségemre alkottam és készítettem.” (Iz. 6—7.) Valamennyiünket, akár fiai, akár leányai vagyunk az Atyának, visszavár az Isten. Visszavárja bennünk magát, belénk göngyölt gondolatát.

2. Isten ezen szeretete, mellyel a teremtményekben is csak magát szereti, nem önzés. Önzőnek ugyanis azt az embert nevezzük, aki úgy foglал le valamit magának, hogy abból mindenki mást kizár. Isten szeretete azonban nem ilyen. Isten ugyanis nem okozat, hanem ok. Nem azért szeretetreméltó sem ő, sem a világ, sem az emberek, hogy ezzel őt kényszerítik szeretetükre, hanem azért szeretetreméltók, mert Isten szereti őket. És minden teremtmény csak annyiban szeretetreméltó, amennyiben Isten szereti azt. Az isteni szeretet olyan, mint a nap fénye, mely megvilágít mindent a földön. Ez a világítás lehet éles, vakító a földön, vakító fény, mely megtörik a víz hátán vagy a sivatag homokszemein, lehet a liget árnyas fáin alatt meghúzódó világosság, mely hol itt, hol ott töri át a lombkoronát, de lehet alkonyati fény is, mely bíborosra festi az eget, vagy éppen szürkület, melybe belevesznek a vonalak. Minden csak annyiban fényes és világos, amennyiben Isten szereti. Azért Isten szeretete nem önzés, mely engem lekicsinyel, lealacsonyít, hanem olyan fény, mely engem

egyáltalán az emberek előtt, a világ előtt nagygyá tesz és felmagasztosít.

Mert így jutok el arra a következtetésre, hogy az bennem a legszeretetreméltóbb, amit Isten bennem a legjobban szeret. És Isten bennem a szépet, a jót és igazat szereti a legjobban, tehát az az én legnagyobb értékem. Minél inkább magamra vonom Isten figyelmét, annál jobban felfigyel reám a világ is. Mert minél közelebb leszek az Istenhez azokkal a tulajdonságokkal, amelyeket jóságnak, igazságnak és szépségnek nevezünk, annál jobban mutatok az Isten felé. Hiszen maga az Írás mondja: „Úgy világoskodjék a ti világosságotok, hogy az emberek lássák az Atyát, aki a mennyekben vagyon.” Hogy az emberek meg-lássák bennem azt a divinumot, istenit, melyet az Úr belém teremtett. Olyan leszek akkor, mint a falusi házak és alacsony ablakú porták között magasan az égre mutató torony, melyet már messziről látnak, mely harangjával messze kongat, óraütésével messze jelez, és melyet megsüvegelnek az emberek. Minél közelebb leszek az Úrhoz, annál többen figyelnek reám. Lehetek búzaszem, mely benne gőzölög a mindennapi kenyérben. Lehetek búzaszem, mely meghúzódik a friss kalács illatában. De búza-köntösömben szállást adhatok az Úrnak, akit eledelül vesz magához az atya és az anya, felnőtt és gyermek. Melyet csengetyűszóra, a lélek csendjében mutatok fel a misén... Szeretetreméltóságomnak és boldogságomnak

Isten és ember részéről egyetlen mérlege tehát: Milyen jó vagyok, milyen egész és milyen kedves.

Mennyi bennem a fény a Fényből?

Egy festőnek meg kellett festenie az istenszeretetet. Festett tehát egy ifjút: lábaival a földgolyón állt, balkeze a földre mutatott e szavakkal:

„Huic nihil!” — Ennek semmit!

Jobbjával lángoló szívet tartott az ég felé és a lángokban e szavak ragyogtak:

„Soli Deo!” — Egyedül Istennek!

A legnagyobb szeretet ugyanis Istent illeti. Athidalom az ember és az Isten közötti űrt: Gyertyatartó leszek: az Isten szeretetének gyertyatartója az ember asztalán!

„Háború és béke. Pokol és mennyország!

Isten szavai ezek?

Bűn és erény: az ember szavai ezek.

Háború és béke, pokol és mennyország:

Isten feleletei az emberi szavakra!”

A ROSSZAT AKARÓ ISTEN

Aki szereti az őszinte szót, annak talán nem lesz megbotrántoztató e néhány sor.

Ha a tanár tanítványára a legszigorúbb bírálatot akarja mondani és annak tehetségtelenségét és erkölcsi silányságát a legegyszerűbb formákban akarja kifejezni, akkor azt mondja, hogy tudatlan és rossz.

Istenre is ezt a két jelzöt fogják a világon. Vannak, akik titkon és lelküknek mélyén, még maguknak sem bevallva, ismét mások hangosan és hivalkodva: Isten tudatlan és rossz. Miért? Mert a világon, melyről olyan sokszor állítja az Isten, hogy jó, nagyon jó, rengeteg a rossz és silány dolog. Van benne földrengés, égés, rothadás, háború és van benne fájdalom, bacillus, betegség és halálhörgés. Márpedig az isteni akarat mint szellemi törekvés, ha a rosszat teszi tartalommá és törvénné, mert hiszen önmaga akotta azokat és a saját gondviselte világban történnek ezek, akkor rossz. Mert ha szellemi lény rosszat akar, akkor maga is rossz. Vagy ha a rosszat jónak találva akarja azt, akkor olyan, mint az öngyilkos, mikor a halált választja, azaz tudatlan.

1. Isten a világon a fizikai rosszat valóban akarja. Miért? Mert a fizikai rossz vele jár a világrenddel és nem egyéb, mint a végesség és térhezkööttség folyománya. A lények ugyanis csak úgy tudnak a térvizonyban elhelyezkedni, ha kölcsönösen korlátozzák egymást létükben és tevékenységükben. Mindaz, amit Isten teremtett, az korlátolt, és csak egy téren, egy bizonyos időben van hivatva arra, hogy az isteni jószág és szépség gazdag folyamába egy csepp legyen.

Viszont a cél, amit Isten vele el akar érni, az tökéletes és végtelen. Azért a kezdet és a vég között a világmindenségben állandó a csi-szolás, mely földet, embert és mindent alakít,

fúr és farag, hogy belehelyezze a világmindenség nagy mozaikjába. Állandó az elhagyott gubó, de csak azért, hogy kiszálljon a tarka pillangó. Állandó az őszi fák lombhullása és szomorú halódása, de csak azért, hogy legyen, ami ráhulljon a földre és melegével eltakarja azt, önmagával táplálja azt. A síron állandó a virág, de csak azért, hogy a virágon, mely a síron nő, az emlékezés könnye csillanjon meg.

Azért minden, ami a világon fizikailag rossz, az még önmagában jó, mert a jót, a tökéletesedést szolgálja. Azért nem kietlen nagypéntek délutánja, mert annak homályából előtör a húsvéti hajnal napsugara, annak mennydörgésében megnyílnak a sírok és kiülnek a holtak a kifordított sírok kőkockáira. És nemcsak kiültek, hanem kiülnek most is, minden percben és pillanatban, amikor a halálból élet lesz. Minden rossz tehát csak nekünk rossz, és csak fizikai valónknak rossz. Istennek és a bennünk meghúzódó isteninek, a léleknek azonban jótétemény, mert csak az elhantolt testből száll ki a lélek, csak az elhagyott gubóból száll ki a pillangó.

2. Van azonban a fizikai rossznál nagyobb rossz a világon: az erkölcsi rossz, a bűn. A bűn, melyet nem a természet követ el, hanem az ember. De az az ember, akinek bűnrehajló természetét maga az Isten adta és akinek bűnét az Istennek akarnia kell, mert különben meg nem történhetne.

Itt azonban úgy vagyunk, hogy maga az Írás dörghi bele az igazságot a világmindenségbe. Isten a bűnt nem akarja és nem is akarhatja.

Nem és nem!

„Nem vagy Te a gonoszkedvelő Isten!”
(Zs. 5, 5.)

Nem és nem!

„Isten rosszra nem kísérhető és arra nem is kísért!” (Mak. 1, 13.)

A bűn a világon az árnyék és a sötétség. De amint nincs árnyék és sötétség önmagában, hanem az csak a fénynek több és kevesebb hiánya, úgy a bűn is csak hiány. Annak a fénynek hiánya, annak a kegyelemnek meg nem lévősége és kiáltó üressége, melyet az ember fel nem használt.

Isten a rosszat nem akarja, hanem csak megengedi. Éspedig megengedi azért, mert aki a fényt akarja, annak az árnyékkal is számolnia kell. Isten akarta a fényt, az emberi szabadságot, tehát meg kell engednie annak használatát akkor is, ha botorul választ. De amint az árnyéknak és sötétségnek is megvan a maga természete, hogy eltéved az ember, hogy vízbe és kútba esik, hogy árokba zuhan, úgy nyeli el a bűn is az embert. És csak annak mélységéből sír fel igazán a De profundis, csak annak kietlenségében zokognak fel a Miserere, az Uram, irgalmazz! örök értékű szavai.

Csak a bűn az, melyből kiszakad, csak a bűn az, melyből kinő a keresztfá, a szeretet

legcsodálatosabb tárgya, melyet irigyel az Egyház, amikor így énekel nagyszombaton: „Oh, boldog bűn, ki ekkora Megváltót érdemeltél!”

Csak azt becsüli meg az ember, ami nincs. A mosolygó arcot akkor, amikor összecuslik a derék. A kegyelmet akkor, amikor nincs. Úgy az erényt, az igazságot és szépséget is akkor, amikor az már nincsen meg. Isten valóban nem akarja a bűnt, de megengedi és sokszor megengedi, mert tudja, hogy annak romhalmazára, annak rögére és sírhalmára is ki tudja tűzni a megváltás fáját, a keresztet és annak halmán is kifakasztja a legcsodálatosabb virágot: az örök élet virágát.

Egy filmet láttam egyszer. Idegen légióból két katona megkísérelte a szökést. Sikerült is. Napok óta mentek fújó szélben, agyat és nyelvet szárító napsütésben a puszta homokján. De eltévesztették az utat. Majd amikor csak tántorogni tudtak, amikor már csak véres szemekkel és dagadt nyelvvel szédelegtek, akkor visszatértek az erődbe, ahonnan elszöktek.

Az erőd parancsnoka azonban azzal büntette őket, hogy nem vette vissza, hanem visszakorbácsoltatta a pusztába, hogy elpusztuljanak.

Isten várából, az erények rabságából, az Úr igájából sokan szöktek és szöknek. Sok a tékozló fiú. Csak amikor már elapad a csók, kiszárad a test és csupasszá, zörgővé válik az élet, hangtalanabbá a pénz, hiúvá a világ,

akkor visszahajt bennünket az Isten várába a bűn kietlensége. És akkor jobban, mélyebben, mint az igazi tékozló fiú, haza tudunk találni. És Ő jobban örül annak, aki elveszett.

Mert jobban becsüli a fényt, aki sötétből jött.

Jobban a meleget, aki a hideg téli éjszakából vetődött a meleg kályha mellé!

ISTEN SZABADSÁGA

A gazdag bankár késő éjjelig dolgozott az irodában. Számolgatott, tervezett. A varga, aki ugyanabban a házban lakott, nagyon korán kelt, vidáman füttyörészve végezte munkáját. Az akkor lefeküdt gazdag nem tudott aludni és megirigyelte a varga vidámságát. Felhívatta és így szólt hozzá:

— Mondd csak, mennyit keresel te naponta?

— Biz én nem tudom. Hol többet, hol kevesebbet.

— Mégis, mennyit?

— Sohase olvastam. De mindig annyit, amennyi elég volt, hogy megéljek családommal, egyszerű kenyéren.

— Tudod mit, szomszéd? Itt egy zacskó arany, hogy ne kelljen korán kelned és akkor se dolgoznod.

A varga hazasietett a rengeteg pénzzel és azt sem tudta, hogy hová rejtse, hogy el ne lopják. Ha két macska összeveszett a háztetőn,

már nyugtalankodott. Többet nem aludt, nem dalolt. Hamarosan rájött azonban, hogy a pénznél többet ér a nőta és a szabadság. Visszavitte tehát a pénzt és így szólt:

— Itt van, nem kell a pénz. Add vissza nyugalمامat. Add vissza szabadságomat.

A szabadság és vidámság, no meg a föld és a pénz nem nagyon fér össze. A szabadságnak igazi útja: szabadság a földiektől és szolgálat Istennek.

1. Szabadság a földiektől. Mentesség. Ez a szabadság pénzének első felirata. Az Isten akarati szabadságának is az az első jellemvonása, hogy nincsen. Éspedig nincsen meg az a szabadsága, hogy a jó és rossz között válaszson, mert Isten a rosszat nem akarhatja.

Azért az emberi igaz szabadságnak első kelléke, hogy mentes. Mentés mindattól, ami véges, mentes mindattól, ami földi. A szabadság első kelléke szabadulni a földtől és csak annyiban használni, amennyiben belőle gyúratunk és egy arasznyit kérünk belőle halálunk alkalmával.

Egyébként vonjunk léckerítést lelkünk köré, hogy azon át ne gázoljon marhacsorda, bútoros kocsi, teherautó, sem sáros csizmájú ember. Azért mondtam léceket, mert a lécek közötti űr átengedi a mi lelkünk földjére azt, ami kell a földből. Átengedi a napfényt, mely jó elhatározásaink fényét csalja elő lelkünk-ből. A harmatot, mely letelepszik előbukó jóindulatunk leveleire, a langyos májusi esőt,

mely végigpaskolja, az égnek kékjét, mely megmosolyogja.

Azért a szabadságnak vannak kockakövei. Határkövek ezek és sorompók, melyek kizárnak és elzárnak minden olyat, ami idegen és ami akadályozza a szabad lélek kifejlődését a szabad talajon. Hiszen a főparancsolat, az Isten fiainak szabadságharca így szól: „Szeresd Uradat és Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és minden erődből.” Ha pedig minden erőnket lefoglalja az Ő szeretete, akkor nem marad a föld számára hely. Legfeljebb annyiban, amennyiben a föld a szeretetet Isten nevében igényelheti. Azért legyünk mentesek mindattól, ami bennünket Istentől elválaszt. Legyünk Isten országának szabad polgárai. Ha Isten szolgálatában akadályoz, akkor el kell hagyni apát, anyát, testvért, jegyest, el kell szórni a pénzt, gyermeket és a mindennapi kenyeret.

2. A szabadság második jellemvonása: képesség. Ez a szabadság pénzének második felírása vagy inkább koronája. Éspedig képesség a jónak állandó teljesítésére. Ez a képesség a jót tenni, adni, megvan Istenben is. „Mindent, amit akar az Úr, megtesz a mennyben, földön, tengerben és minden mélységben.” (Zsid. 134, 6.) Ez a szabadság, a jóra való szabadság olyan, mint a szél, amely legyint, fú, majd viharzik mindig és mindenütt ott, ahol kell. „A fuvalat, ahol akarja, ott fú: és zúgását hallod és nem tudod, honnan jó vagy

hová megy: így van mindaz, aki a lélektől születik." (Jn. 3, 8.)

Bennünk is van képesség. Bennünk is van szabadság, beállani a jónak szolgálatába. És ez az igazi szabadság teljessége: a szolgálat. Azért fogalmazta a Szűzanya így az Ő élet-programját: „Ime, az Úr szolgálóleánya, legyen nekem a Te igéd szerint.” Azért kell nekünk is arra törekednünk, hogy a bennünk megfogamzott isteni Igének e világra szülői legyünk. Ha Szent Józsefről, akiről olyan nagyon gyéren szól az Írás, fel van jegyezve, hogy fidelis servus, hű szolga volt, akkor nekünk is a szolgaság alacsonyságában kell megtalálnunk életünk nagyságát, ha e világra hozott isteni gondolat nevelői akarunk lenni. Azért választja meg Szent Péter utódja a legszebb címet: Servus Servorum Dei. A szolgák szolgája. Ha pedig ő a mi szolgánk akar lenni, akkor nekünk is azoknak kell lenni. Annál nagyobb a mi egyházi lelki ranglétránk, minél nagyobb a szolgáló képességünk. Mert minél mélyebbre hajtjuk a derekat, annál közelebb áll az az imádság gesztusához. Annál közelebb leszünk Ahhoz, aki a gőgöst megálazza és az alázatost felmagasztalja.

A keresztény élet étosza az isteni akarat két tulajdonságából ered. Mentesség a rossz akarásától és képesség a jó megtevésére. Azért álljon itt az igaz szabadság jelszava: Szabadság a földiektől és szolgálat az Istennek. A

hitetlenség étosza is így van, csak fordítva: Szabadság Istentől és szolgálat a földieknek.

Az első programm nehezen kezdődik, de felszabadulással végződik. A másik örömmel kezdődik, de szolgasággal és rabsággal végződik. Olyan, mint az Andersen-mese vörös cipője, akkor vesszük fel, amikor jól esik, de nem akkor tesszük le. A vörös cipős lábnak táncolni kell addig, míg le nem vásik a lába. Könnyű felvenni, de nehéz letenni.

Az istenszolgálat szerszámaait viszont nehéz felvenni, de könnyű letenni.

A MINDENHATÓ

A lovagkornak és a kereszteshadjáratnak voltak sajátos szerzetesei, az ú. n. hídverők. Latinul pontifices-ek. Ezeknek az volt a kötelességük, hogy ott, ahol megakadt a hadsereg és nem tudott előrejutni, felvegyék a küzdelmet a természettel és a hegyek zugai és a folyók habjai felett hidat verjenek az előre nyomuló hadsereg számára. Feladatuk fontos volt, majdnem a legfontosabb, mert ők nyitották meg a lehetőséget a Szentföld visszaszerzésére.

A világmindenségben is szükség van egy hidra, mely összeköti a legnagyobb távolságot: a lét és nemlét végtelenbe vesző partjait. A lét és nemlét partjai között emelkedő hídnek a neve: Létesítés. Azaz: nemlévőségből átvezetni a lévőségbe. A távolság végtelen és

az áthidalást is csak végtelen erő végezheti. És ez az erő az isteni mindenhatóság. Azért valóban elmondhatjuk az Istenről, hogy Ő a pontifex maximus, mert a legnagyobb hidat veri e földön.

1. Isten e tulajdonságának, a mindenhatóságnak első jellemvonása az, hogy nem képeség, hanem valóság. Nem erő, mely megbújik az isteni karban, nem is csíra, mely kisarjad az isteni akaratból, hanem meglévőség és valóság, mely nem nő, nem fogyatkozik és nem fárad. Nincsen benne különbség az akarat és kivitel, a kipattant és parancsolt tett között. „Ő szólt és lettek, parancsolt és létrejöttek.” (Zs. 48, 5.)

Azért mi, akik az isteni tulajdonság el-sajátítását tűztük ki célul, tanuljuk meg, hogy a legnagyobb akarat az, mely az isteni akarahoz legjobban hasonlít, ahol a legkisebb a tér- és időbeli távolság az elhatározás és a tett között. Istennél elhatározni annyi, mint tenni. Amikor az elhatározás megszületett, máris megvan a tett. Amikor a gondolat kipattant, máris megvan az íge. A szó, melyben azt megtestesítettük. Amit ma megtehetsz, azt tedd meg, az olyan igazság, mely a tétoázásból, a restségből és a kétségből a való világba vezet.

A gyors elhatározás az élet tulajdonsága, mert az élet tulajdonsága az, hogy amit gondolok, azt máris formálom, vagy szóban vagy arckifejezésben. A gyors tett is életünk teljét jelenti, ahol nincsen különbség

az elhatározás és a tett között. Amit gondolok, azt máris teszem. Carpe diem. Fogd meg a napot és használd fel. Kétszer ad, aki gyorsan ad. El ne sikkadjon az élet kezeink között, le ne járjon életünknek homokórája azon idő alatt, amíg gondolkozunk. Viseljük mi is lelkünkben, elhatározásainkban azt a programot, amit egy kiváló tudós viselt órája feliratául: Hodie, hodie, hodie. Még ma, még ma, még ma. A ma ugyanis az élet napja. A tegnapi már halott, a holnap pedig bizonytalan.

2. Az isteni mindenhatóság második tulajdonsága az, hogy nincsen benne erőtlenség, gyengeség és árnyék. Energiája nem fogyatkozik, nem nő és nem merül ki és nem fárad. Az ószövetség fenséges ábrázolása szerint az Isten mint ujjongó óriás futja meg útjait, három ujján forgatja a világot és játszik a teremtményekkel. Azért Isten minden teremtetett tetterő megifjodásának forrása. (Zs. 18, 6.) „Betölti a jókkal ékességedet (lelkedet), hogy mint a sasnak, megújuljon ifjúságod.” (Zs. 102, 5.) Mindazt, amit mi bűnnek, hibának és árnyéknak hívunk, azt Isten nem akarja és nem is akarhatja, mert az erőtlenség és gyengeség. Melyben nem lüktet, nem él, nem mozog az élet, hanem meghalt, elpusztult vagy pedig elsenyvedt.

Minden megújulásunk forrása az isteni mindenhatóság. Olyan ez számunkra, mint az anyaföld a magnak, melybe visszahullva, újra életre sarjad. Sőt ha egészen felbomlik és meghal a rögben, akkor százszoros gyümölcsöt hoz.

Ha Istenbe helyezzük bizalmunkat és az isteni mindenhatóság az anyaföldünk, akkor élünk, virulunk és gyümölcsöt hozunk. Fel kell oldódunk úgy, amint feloldódott Krisztus a Getszemáni-kertben: „Atyám, a te akaratod legyen meg és nem az enyém.”

Azért amikor elfáradunk, amikor az élet küzdelmében céltalanná válunk, avagy amikor nagyon, de nagyon messziről integetnek felénk vágyaink, terveink partjai, akkor lépünk rá az Isten útjára, a mindenhatóság hídjára, hogy célhoz érjünk.

Az az imádság alapja is, hogy részeseivé legyünk az isteni mindenhatóság erejének, ezért imádkozunk. „Hiszen Istennél semmi sem lehetetlen.” (Lk. 1, 37.) Ez volt Jób megnyugtató megoldása is: „Tudom, hogy Te mindent megtehetsz.” (Jób 42, 2.) Azért fogalmazza az Úr is így biztatását, amikor imára szólít: „Kérjetelek és adatik nektek, zörgessetek és megnyitják nektek, keressetek és találtok.” Isten ereje csodálatos és örök, melyből mindig meríthetünk és felfrissíthetjük bágyadt valónk, tépett lelkünk.

Bácska visszafoglalásánál a legnehezebb szerep a hidászoknak jutott, akik az elvonuló ellenségtől felrobbantott hidak helyébe megépítették tartó pontonhidjaikat és előnyomulást biztosítottak a magyar katonának. Verjük azért mi is a hidat a mindenható Isten kegyelmének deszkaszálaiból, hogy előbbre juthassunk az ígéret földjének honába.

A SZENT ISTEN

Nagy bajban volt a hajósinas az első óceáni úton.

— Gyerek, — kérdi a kapitány — tudsz-e jól mászni?

— De mennyire! Hiszen otthon megmász-
tam a legmagasabb fákat! — hangzott a bátor
felelet. De amikor felért az árbocra és a hajó
inogni kezdett, megrémült és remegni kezdett.
Amikor a kapitány meglátta a fiú aggodalmas
arcát, felkiáltott hozzá:

— Fiam, felfelé nézz, csak felfelé!

A fiú engedelmeskedett és az égre nézett.
Szédülése elmúlt. Elfelejtett szédülést és ve-
szedelmet.

Megmozdult alattunk a föld, morajlik és
kifordulással fenyeget. Megmozdult alattunk
a talaj eszmeileg is; ahogy éltünk, többé nem
élhetünk, ahogy élni kívánunk, még nem tudunk.
Szédülünk, bizonytalankodunk, mit tegyünk.

Nézzünk fel, csak felfelé.

Az Eszmére, az Istenre, hogy elmúljon a
félelem és veszedelem érzete. És az az Eszme,
melyben minden émelység, bizonytalanság és
szédelgés elmúlik a lelkek és szellemek front-
ján és melyben mindenki és minden meg tud
újulni: a szentség eszméje.

1. Isten az szent. Éspedig a szentség
azon két fokában, mely a szentséget szentséggé
teszi. Szent először azért, mert nincsen benne
bűn, gyengeség és erőtlenség. „Nem vagy Te a

rosszat akaró Isten." (Deut. 32, 4.) „Szereted az igazságot és gyűlölöd a hazugságot." (Zs. 44, 8.) „Tiszták a szemeid, hogy meg ne lássad a rosszat és gonoszra ne tekints." (Hab. 1, 13.) Ezek azok a szavak vagy inkább a lélek mélyéből feltörő érzések, melyeket a próféták kiáltanak bele a lelkekbe az Ürről, az Istenről, hogy elénk adják a szentség első jellemvonását: elfordulás a gonosztól, a bűntől, a rúttól.

Ez az „el", amit már akkor megvallottunk, amikor a keresztség végigcsurgott lelkünkön, mert ellene mondtunk az Isten nevében a gonosznak. Az „el" a földtől, az „el" a bűntől, az „el" a testtől. Ez az „el" azonban nem külső, hanem belső készség. A lélekből csordul ki, mint a friss víz. Belső készség, mely nem fut ki a világból, hanem a világban hirdeti meg a szentséget. Készség, mely nem akarja elhagyni a világot, hanem a világban akarja elhinteni és megérlelni eszméit. Ez a belső készség jellemezte Krisztust is, amikor az Ő országát, mely a szentek országa, az Ő népét, mely a szent nép, „gens sancta", azt a lelkekben propagálta. „Az én országom nem e világból való." Ez a szentírási és Pilátusnak odavetett megállapítás, mely azonban mindjárt meg is állapítja, ha nem is e világból, de e világban. Igenis ebben a világban, ebben a korhadtt és poshadtt korban. Ezek között a fáradt és zörgő lelkek között. Ezek között a hitetlen és blazírt arcok között áll Krisztus és hirdeti meg az Ő országát.

Ennek a belső készségnek, mely a világban

akar működni, de elfordulva annak szellemétől, ennek az a sajátossága, hogy mindig finomul, teljes és tökéletesebb lesz, megszenteltetik. El a földtől. Minden, ami eszmét jelent, annak az az éltetője, hogy kibontakozzék az anyag formáiban, de azután felfelé szálljon, mint az illat. Az eszme, a szenttélevés eszméje az olyan, mint az építő eszméje, mely hol ebben, hol abban a házban testesül meg, de végül is csak a sokból összevonva a sajátos stílus, az eszme marad, mely az Ő szellemét sugározza. És sohasem az építmény, a műemlék az, ami Őt hirdeti, hanem az eszme, mely abban kifinomult és kiteljesedett. Ami földi, ami ruha, ami test, ami könny és ami vér, azt mindannyian itt hagyták, ott, ahová valók a földön, hogy elporladják és elrothadják, de ami halhatatlan volt bennük, a lélek és annak készsége, az eszmévé finomult. Az Eszme az, melyet az Egyház is felemelt a porból és oltárra emelt. Ez tehát a szentség első jellemvonása: a földön, de nem a földből és a földért, hanem attól elfordulva Istenért.

2. A szentség második vonása, mely már nem az árnyék, hanem a fény vonása: „Firmitas”. Pozitív megszentelődés és szenttélevés. Isten felé való fordulás. Itt az „el”-lel szemben az „odá”-t kell kihangsúlyozni és ebben is példa előttünk az Úr. „Szentek legyetek, mert én szent vagyok!” (Lev. 11, 45.) „Szenteltessetek meg, mert én vagyok a ti Uratok, Istenetek.” (Móz. III 20, 2.) És Istennek ezt a példaadó szentsé-

gét, melyet meghirdetni mi is hivatva vagyunk, így zengi csodálatos látomásában Izaiás: „Kiáltanak egyik a másikhoz: Szent, Szent, Szent a seregek Ura, Istene, teljes az ég és föld az Ő dicsőségével!”

Ragyogó példával, az élet igenlésével, hangos szóval és hangtalan tettel kell meghirdetni Istent. Feléje fordulni mint a látomásbeli angyalok és egész valónkkal, minden porciánkunkkal hirdetni: szent, szent, szent.

Amerika síkságain különös virág nő, melyet kompaszvirágnak neveztek el. Az a sajátossága, hogy leveleivel mindig északfelé mutat. Vihar, eső, napsugár vagy a természet bármely változása nem befolyásolja. A vándor, aki átmegy a síkságon, csalhatatlanul megtudja tőle az irányt. Legyünk mi is az Isten kompaszai, arccal az Isten felé fordulva, felfelé tekintve, bármi is köszöntsön reánk, hogy a sok vándor, ki bolyong, ki kutat, ki eltévelyeg, reánk tekintve megtalálja az irányt. Ez az állandóság, az állandó Isten felé törekvés belső érzése, ez az életszentség lángja. Mely lángnak az a tulajdonsága, hogy lehet ugyan pislákoló, imbolygó fényű örökmécs, lehet gyengetestű, fehér gyertyaszál vagy éppen ropogva égő szélestestű máglya, mindegy, mert minden lángnak az a tulajdonsága, hogy felfelé lobog, felfelé mutat. Vagy legyenek fáklya, melyet ha felfordítanak is, felfelé törekvő lánggal az igazi utat mutatja.

A világháború előtt megrendítette a lelkeket a Titanic katasztrófája. A szerencsét-

lenség hatalmas méretei mellett még egy csodálatos eszmét is hagyott reánk a hullám-sírbá leszálló óriás. Amikor is a hajó sorsa eldőlt, akkor a hajó zenekara belekezdett egy egyházi énekbe, mely a haláltorzulásba meredt lelkeket is fellelkesítette, megbékéltette. És ez a dallam, melyet ma minden embernek énekelnie kell a munka ritmusában, a viselkedése visszatérő mozdulatában, gesztusainak ezer-ráncú ruhájában, így szól:

Repeső szárnyakon, felhőkön át,
A csillagok felett, fel-fel hozzád!
Kebleden a helyem, ó emeld szívem!
Mind közelebb hozzád, én Istenem!

AZ ISTENI IRGALOM

Kis Szent Teréz önéletrajzában olvashatjuk ezt a kedves, de kedvességében egyszersmind olyan nagyon mély képet. „Olyan vagyok, mint egy piciny gyermek, ki sírdogálva a lépcső alján szaladgál. Édesanyám ott áll fent. Fel-vágyom hozzá, de ő, olyan nagy az én nyomorom, tehetetlenségem és képtelenségem. Csak tipegek, próbálkozom. Végre is megszán Ő. Leszalad a lépcsők tetejéről, megragadja felfelé vágyó kezeimet, magához ölel és elpihenek keblén.” Ennél nem lehet találóbb képet festeni az emberi nyomor és tehetetlenség és az isteni irgalom jósága között.

1. Tele vagyunk rosszasággal, gyengeséggel

és gyámoltalansággal. „Mi az ember és mi az ő haszna, mi jó és mi rossz őbenne? Az ember napjainak száma, ha sokra megy, száz esztendő; mint a csepp a tenger vizéhez képest, mint a porszem a homokban, oly csekélyek esztendei az örökkévalósághoz képest.” (Sir. 18, 7—8.) Gyermekesek vagyunk, kiknek akarata roskadozó, imbolygó és apró lábakon járó. Gyermekesek, kiknek értelme pislákoló, itt-ott kigyúló, de nagyon kicsiny. Egyedül meg nem állhatunk nyomorunkban, fel nem tápázkodhatunk, még emberek sem lehetünk. Éppen úgy, mint a fejlődő gyermek rászorul az anyai tej melegére, az anyai kéz simogatására, becézgetésére. Kinyíló értelmének kelyhét az anyai szó felvilágosítása tölti be. Így vagyunk mi nyiladozó lelkeletünkkel, sok-sok gyengeségünkkel és rossz-szaságunkkal. Rászorulunk Istenre.

Isten és nyomorunk között azonban megvan a híd és ez a híd a mi gyermeki viszonyunk. Hogy nem vagyunk neki idegenek, hanem övéi, hozzátartozói. Ha egyszer Ő így teremtet bennünket, hogy gyámoltalanok vagyunk és egyszerűsmind mélységes Isten-éhezés tör fel lelkünkben, akkor kell, hogy hozzátartozásunk felénk hozza Isten nem igazságos, hanem igazságában is jóságos: irgalmas kezét. Azért folytatódik így az Írásnak fent idézett sora: „Azért van az Isten türelemmel hozzájuk. És árasztja reájuk irgalmát. Látja, hogy rossz, mire szívük vágyakozik és milyen sivár az enyészetük.” (Sir. 18, 9.)

Azért építi fel az Isten az emberi nyomorúság és az emberi rendeltetés között az irgalom hidját. Azt a hidat, melyben megvan az igazságosság motívuma is. Sőt éppen az az alappillére, mert a mi nagy nyomorunk szinte jogcím az isteni irgalom várására. Éppen úgy, mint az éhezőnek joga van betörni a csillogó kirakatok ablakait, hogy éhen ne vesszen, hanem megszabaduljon és éljen. Éppen úgy nekünk is jogunk van nyomorunkban betörni az isteni Szív kegyelemtárházát, hogy lopjunk, vegyünk onnan, ha mást nem, akkor az isteni irgalom szeretetolaját, hogy sebeink behegedjenek és újra útra kelhessünk. Milyen szépen domborítja elénk ezt a gondolatot maga a latin szó: *misericors*. Nyomorult szívű, törött szívű az Isten, akinek Szívéből az irgalom kegyelme csorog alá.

2. Az isteni irgalom az atyai irgalom. Hiszen azért foglalja úgy össze az Apostol az Írás tanítását: „Aldott legyen az Isten... az irgalmasság atyja és minden vigasztalás Istene.” (Kor. II 1, 3.) Az atya, az anya, a szülő irgalmas szeretete minden mást, még az igazságot is megelőzi. És hogy az Istenben ez a szeretet van meg, hol előbb van irgalom, mint igazság, azt már ott látjuk a paradicsom fővényén, ezen a bűnázttatta földön, az emberi nyomorúság bölcsőjénél, előbb hallatja az irgalomnak szavát, mely Megváltót ígér, mint végrehajtaná a büntetést, az igazság ítéletét. Előbb eltörölte az ember arcán a bűn verejtékét és csak azután

róttá rá a büntetést. Előbb még maga övezte körül őket kötényekkel és csak azután nyitotta meg a paradicsom kapuját, hogy elkergetse azokat, akiket legjobban szeretett.

Olyan, mint az édesanya, aki sírva bünteti gyermekét és akinek a büntetés jobban fáj, mint annak, akit büntet. Azért olyan nagyon jó kimondani az Isten helyett abban az első imádságban, melyre még az Úr Krisztus tanított bennünket, az Atya szót és még jobb hozzátenni a „mi” szócskát, a birtokos képzőt, mert ebben érezzük, hogy Ő hozzánk tartozik és mi hozzája. Azért helyezi az ember önkénytelenül a szórendet így: Miatyánk, Atyaisten, mert nekünk, hozzánk, a mi emberi természetünkhöz közelebb áll az Atya és messzebb trónol az Isten, kit az Atya fogalma hoz hozzánk közelebb.

És minél gyámoltalanabbnak állított bele az Isten a nagyvilágba, kicsiny erővel nagy feladatok elé, játékkannával az óceán elé, annál gyengédebben fog felkarolni. „Mert nagyobb az Ő irgalma, mint valamennyiünk nyomora.” (Szent Ágoston.)

Háromszor esett el egy bűnös. A gyóntató már megsokalta és kifakadt:

— Most azonban már vége mindennek. Mindig visszaesel régi bűnödbe. Bánatod nem lehet igaz. Nem oldozlak fel.

De a szerencsétlen lélek fogadkozott:

— Elbuktam, mert gyenge vagyok. De nagyon, kimondhatatlanul bánom vétkeimet.

— Nem, számodra nincsen többé bocsánat.

Azonban mintha sírást hallana, ijedten tekint fel a gyóntató a feszületre. Erre Krisztus leveszi jobbát a keresztről és keresztet vetve feloldozza a gyónót. A pap pedig hallja a megfeszített Úr feddő szavait:

— Nem te ontottad érte véredet, hanem én.

Igy szól az a történet, melyet egy spanyol keresztről mondanak, melynek jobbjá elvált a keresztről és lecsüng.

Ha a történet legenda, a gondolat igaz: Krisztus vére, mindent megbocsátó irgalmának vére megmoshat minden lelket fehérre.

AZ IRGALOM MÉRTÉKE

Az emberi életnek, már annak az emberi életnek, ahol a lélek uralkodik, az alapállása mindig a térdreomlás. Az Egyház övéit életük legnagyobb perceiben mindig térdre kényszeríti. Térdel a bérmandó gyermek, térdel az elsőáldozási gyertyát szorongató apróság, térdel a gyóntatószék kemény fáján ifjú és öreg. Térdel a kipirult arcú, boldog jegyespár, amikor örök hűséget esküszik. Térdel az ifjú levita, amikor övéi közé fogadja az Úr. Sőt az élet két legszélső pólusán, két legszélső sarkán is megremegnek az emberi térdek, földre omlunk tehetetlenségünkben. Amikor megszületünk, azért, mert nincsen erőnk. Amikor meghalunk, azért, mert már nincs erőnk. Ami ugyanis mulandó: egészség, szépség, erő, az mind elhagyta az embert és csak az marad

meg benne, ami állandó kísérője emberi mivoltának: esendő, gyenge, irgalomért kiáltó tehetetlensége.

1. Igen. A mi sorsunk a gyengeség, erőnk és igazságunk az irgalom. Az igazságosság alapelve ugyanis, hogy mindenkinek adjuk meg a magáét. A mi igazságunk alapja is, melyre egész istenképünket, vallásunkat építjük, hogy elesettségünk törmelékeiből rakjuk ki jogunkat: irgalom!

Semmik sem vagyunk önmagunktól és semmik sem lehetünk. Ami a mienk, az csak a mi gyengeségünk, tehát ami nekünk jár, az nem igazság, hanem irgalom. És azért van igaza a Zsoltárosnak, amikor azt mondja: „Irgalom és igazság találkoznak.” (Zsolt. 84, 11.) Mert az igazságnak és irgalomnak mi emberek vagyunk a találkozóhelyei. Mert amikor igazságot követelünk, akkor irgalomért esdeklünk. Nekünk magunknak nincs más imádságunk, csak a „De profundis” és a „Miserere”. Az irgalmazz Uram, mert csak az irgalom az, mely bennünket gyengeségünkben fenntarthat.

„Ime, gonoszságban fogantattam és bűnökben fogant engem anyám.” Adám utóda lettem és a bűn az én első pólyám és az én első jászolom. Ami engem innen kiemelhet, az az irgalmas Isten segítsége. Azért imádkozunk: „Hints meg engem izsóppal, hogy tiszta legyek. Moss meg engem, hogy hónál fehérebb legyek. Add, hogy örömet és vidámságot halljak, megtört csontjaim hadd ujjongjanak.” (Zsolt. 50,

11.) Azért a legemberibb gesztus a térdreomlás, azért a legemberibb jog a kérés és könyörgés.

2. Isten irgalmával szemben mi egészen csupaszon állunk. Kivette és a viszonzás reménye nélkül. De mivel alamizsnát elfogadni nagyon nehéz, azért az isteni irgalom kegyét úgy óhajtja az ember viszonzni, hogy megszabja annak mértékét. „Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.” Ebben a kis szóban: „miképen”, benne van a mi egész visszafizetésünk az isteni irgalom tengeréért.

Azért fogalmazza meg az Úr Jézus is az ember értékét annyiban, hogy mennyiben irgalmas és mennyiben gyakorolja az irgalmasság testi és lelki erényeit. Nem a megtartott parancsolatok, nem a hideg kőtáblába vésett nemektől való irtózás és a félelemből származott keresztény élet az ő ideálja és igazságos ítéletének alapja, hanem, hogy mennyiben cselekedtünk irgalmasságot és hogyan tettük azt. Mennyiben és miképen. Hiszen magunk kötöttük hozzá üdvösségünk sorsát, mikor mindennapi imádságunkba formuláztuk bele ítéletünket, hogy csak annyiban bocsásson meg Ő nekünk, amennyiben mi is megbocsátunk másoknak. És azért ne áltassa magát az ember, hanem olvassa el, hogy ítéletének mértéke csak az a pohár víz és annak frissessége lesz, mellyel másnak szomját oltotta. Csak az a darab kenyér kerül rá az örökkévalóság mérlegére, melyet mások fogyasztottak el. Csak az a ka-

bát kerül be a mennyországba és óv meg a külső sötétség hidegétől, melyet másra terítettem.

Itt megbukik minden, ami pogány. Hiszen Plautus, a római költő még bűnnek mondja azt, ami az üdvösségünk egyedüli mércéje: az irgalmasságot. Azt írja: „Rossz szolgálatot tesz a koldusnak, aki enni vagy inni ad neki, mert elveszíti azt, ami neki van és megnyújtja annak nyomorúságos életét.” Pedig az én életemnek napjait, akármilyen paradoxonul is hangzik, csak azok a napok hosszabbítják meg, melyeket magamtól eldobtam és másnak adtam.

Az emberi élet egy pohár víz, melynek az örökkévalóságig el kell fogynia, mert ha nem fogyott el, akkor nem lehet újra tölteni, mint a kánai menyegző korsóját és ha nincs újra töltve, akkor nincs átváltoztatás. A kispárgázott, rövid emberi létből az örökkévalóságba átminősítés. Csak minél többet vessünk ki magunkból, mint a hajóból a terhet, melyen ismételten át- és átcsapnak a hullámok, hogy ki tudjunk emelkedni a felszínre. Mert ha nem használ az értelem tiszta képe: hogy csak annyit kaphatok, amennyit adtam, akkor használjon Szent Jakab fenyegetése: „Irgalom nélkül való ítélete lesz annak, aki irgalmasságot nem cselekedett.” (2, 13.)

Azért tehát szeressük a térdénállás gesztusát, szeressük az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit. Szeressük azért, mert igaz a mondás, hogy jobb adni, mint kapni. És szeressük főként azért, mert ettől függ az isteni

irgalom mértéke, hogy mennyi irgalmasságot dobtunk a másik serpenyőbe. Főképen pedig szeressük azért, mert a hideg kiszámítottágnak kőköckáin és az emberi jogi formák kötelességein is átszivárognak a hegyibeszéd szavai, melyek feloldják a nagy fenyegetést és a szeretet mozdulatába kényszerítik az alamizsnálkodó irgalmas kezet:

„Boldogok az irgalmasok, mert nekik is irgalmaznak!”

IGAZSÁG VAGY IRGALOM?

Amerika és Európa között az első kábelt rakták le a tengerbe. Azon tanakodtak, hogy mi legyen az első távirat szövege. Végül is megállapodtak. A kezdő szavak legyenek a karácsonyi angyal szavai: „Gloria in altissimis Deo!” — „Dicsőség a magasságban és a mélységben Istennek!” És az újvilágot az óvilággal összekötötte ugyanolyan üzenet, mely összefűzte egykor az őszövetséget az új-szövetséggel.

Az evangéliumban is van egy szó, mely összeköti az őszövetséget az újjal és amely összeköti a bűnös embert a jóságos Istennel: Megváltás. Ez igazság és irgalom egyszersmind. Az Isten felé, felfelé az igazságot harsogja, az ember felé az irgalmat suttogja.

1. Istenben az igazság és irgalom egybeesik. Isten igazsága ugyanis az a tulajdonság, mely felkeresi és felkutatja az irgalom szálait.

Az isteni igazság első tulajdonsága az, hogy valós. Úgy nézi az embert, ahogy van: szándékaiban, belsejében vagy az Írás szavai szerint, szívében és veséjében. Isten igazsága az a szem, mely belehatol az emberi szív rejtékébe és meglátja annak rejtett utait, látja ösvényeit, küzdelmét, motívumait, könnyeit, bánatát. Nem a külső szerint ítél, hanem a belső szerint. „Ne nézzed ábrázatát, sem termete magasságát, mert én megvetem őt és nem ítélek az emberek nézete szerint: mert az ember azokat nézi, amik látszanak. Az Úr pedig a szívet nézi.” (I Kir. 16, 7.) Kihámozza az embert a sok látszathól és külső adottságból és úgy nézi, ahogy van, bensejében. És éppen azért sokszor megtalálja nála mindazt, ami mentségére szolgál, megtalálja azokat a vékony szálatokat, melyből irgalmát megfonhatja.

De ez a tulajdonság nemcsak az „ént” nézi, hanem látja az embert viszonyaiban is, abban a világban, melybe beleállította, melyben él, melynek levegőjét szívja, melynek napfényében fürdik, melynek vizét issza és melynek szelleméből táplálkozik. És a nagyobb horizont, amelyben az ember áll, az is az isteni igazságnak alapja, melyből megítélheti és levonhatja mindazon vonásokat, melyeket nem az én, hanem a mi, nem az egyén, hanem a köz rovására írandó. Azért az isteni igazság az isteni irgalom tárháza, mert megtalálja mindazt, mellyel bennünket menthet, vállára vehet és ismételten visszaviheti az akolba.

2. Isten igazsága nemcsak azért valós, mert látja az egyéneket és a szív mélységét, hanem azért is, mert az Ő igazsága világosan látja a közjót és erkölcsi rendet is és nem hagyja magát befolyásolni a bűnös nyomorától, hanem minden körülmények között helyreállítja a társadalmi rendet. Az irgalom ugyanis, mely az elv, a megsértett közjó és rend ellenére és ellenében irgalmaz, az sem igazság, sem nem irgalom, mert azzal, hogy megbocsát, megbántja azt is, akinek megbocsátott, hiszen ő is a köz egy része, annak szenvedő alanya. Isten igazsága igenis bünteti a bűnt. Benne nincsen misericordia, nyomorult szív, mely megesik a szegény bűnösön, annak nyomorán és tehetetlenségén, nincsen benne compassió, együtt-szenvedés sem, mint a német mondja: Mit-Leid, együtt-szenvedés és együtt-könnyezés, nála kérlelhetetlen az igazság, melynek szempontja a megsértett közrend helyreállítása.

A bűnt Isten bünteti, de a bűnöst szereti. És ebben a rendben megvan a megoldás. A bűnösben az embert szereti. Hogyan? Úgy, hogy a megsértett erkölcsi rend visszaállításában meg kell fizetnie az adót, de annak az adónak megfizetésében az Isten irgalma segíti.

Isten büntetést ad és igazságot szolgáltat, de egyszersmind meg is bocsát, és a penitenciát kirovó kéz feloldó kézzé lesz. Az a kéz, melyet az igazság keze átütött, a keresztfán az irgalom keze lesz. Az a szív, melynek dobbanását megállította, az a büntetés, melyet

a megsértett világrend követelt, az az irgalom tárháza lesz.

Mufuelva törzsfőnöknek egy alkalommal ítélnie kellett egy tolvaj felett. A tolvaj azonban legjobb barátja és játszótársa volt. Kínos helyzetbe került, mert mindenki tudta a közöttük kifejlődött szoros baráti viszonyt. A segédkező bírák tehát mindent megtettek, hogy a bűnt enyhítő körülményeket jól kidomborítsák és a bűnös erkölcsi felelősségét ezzel kisebbítsék. De milyen nagy volt a megrökönyödés, amikor a főnök a következő ítéletet olvasta fel: „A vádlott meggyalázta édesatyjának emlékét, aki bátor harcos volt. Engem is, ki barátja vagyok, szégyennel illetett. Azért arra ítélem, hogy fizessen két fontot annak, akitől lopott. Tudom, hogy a lopott jószág ennek felét, sőt negyedét sem éri meg. De itt nemcsak a kár jóvátételéről van szó, hanem igazságos büntetést kell elviselnie a bűnért.” Majd néhány pillanat múlva a vádlotthoz fordult a bíró. „Tudom, hogy szegény vagy és nem tudnál fizetni. Ezért íme, megadom neked a két fontot, amire ítélek. Menj oda és add oda szomszédodnak.” A törzsfő eljárása becsületes és igazságos volt. Így tudott lenni barát és bíró egy személyben.

Ilyen velünk a jóságos Isten. Visszaállítja a büntetéssel a megsértett erkölcsi rendet, de a büntetés tallérjait az Ő érdemeinek kincsesházából veszi, hogy megfizethessen helyettük is. A bűnt utálja, de a bűnöst szereti.

„Igaz vagy, Uram! És minden ítéleted igaz és minden utad irgalom, igazság és ítélet.” (Tób. 1, 3.) A Te utadon az igazság és irgalom találkoznak, igazság és béke megcsókolják egymást.

Vajjon merre veheti útját a büntetést érdemlő, de irgalmat kereső ember?

TARTALOM:

Előszó	— — — — —	3
--------	-----------	---

I. Van Isten!

Ismerned kell Őt	— — — — —	5
„Akinél nincs változás”	— — — — —	11
Mindenek oka	— — — — —	15
Én vagyok az Igazság	— — — — —	19
Az élő Isten	— — — — —	25
Az örök Rendező	— — — — —	29

II. Ki az Isten?

„Én vagyok Az, Aki vagyok!”	— — —	34
Isten nevei	— — — — —	39
„Lélek az Isten!”	— — — — —	44

III. Isten tulajdonságai

Tökéletes az Isten	— — — — —	50
A termékenyítő Isten	— — — — —	54
Legyetek tökéletesek	— — — — —	59
A jó Isten	— — — — —	63
A tökéletes Szépség	— — — — —	69
Isten tenyerében	— — — — —	74
A változatlan Isten	— — — — —	79

Az örök Isten	—	—	—	—	—	—	84
Egy az Isten	—	—	—	—	—	—	88
Egyedülvaló Isten	—	—	—	—	—	—	93
A mindenütt jelen való	—	—	—	—	—	—	97
Az igaz Isten	—	—	—	—	—	—	101
Isten hűsége	—	—	—	—	—	—	106

IV. Az isteni értelem

A bölcs Isten	—	—	—	—	—	—	111
A Mindentudó	—	—	—	—	—	—	115
Isten gondolatai	—	—	—	—	—	—	119

V. Az isteni akarat

Isten akarata	—	—	—	—	—	—	124
Isten célja	—	—	—	—	—	—	128
Az önmagát szerető Isten	—	—	—	—	—	—	132
A rosszat akaró Isten	—	—	—	—	—	—	136
Isten szabadsága	—	—	—	—	—	—	141
A Mindenható	—	—	—	—	—	—	145
A szent Isten	—	—	—	—	—	—	149
Az isteni irgalom	—	—	—	—	—	—	153
Az irgalom mértéke	—	—	—	—	—	—	157
Igazság vagy irgalom?	—	—	—	—	—	—	161

